

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

İDİL İLÇE HALK KÜTÜPHANESİNDEKİ ÇOCUK KİTAPLARI GÖRSEL UNSURLARININ ÇOCUK PEDAGOJİSİ AÇISINDAN UYGUNLUĞU

Zeynep BAYRAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı - 2021

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

İDİL İLÇE HALK KÜTÜPHANESİNDEKİ ÇOCUK KİTAPLARI GÖRSEL UNSURLARININ ÇOCUK PEDAGOJİSİ AÇISINDAN UYGUNLUĞU

Zeynep BAYRAM

ORCID: 0000-0003-1297-0381

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı – 2021

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iv
TEZ KABUL VE ONAY v
ÖNSÖZ vi
ÖZET vii
ABSTRACT viii
KISALTMALAR ix
TABLO LİSTESİ x

1. GİRİŞ 1
1.1. Konu 1
1.2. Önem 3
1.3. Amaç ve Varsayımlar 4
1.4. Kapsam ve Sınırlılık 6
1.5. Yöntem 7
1.6. Literatür Analizi 8

2. BÖLÜM 14
OKUMA VE KİTAP 14
2.1. Bir Beceri Olarak Okumak 14
2.1.1. Okumanın Tanımı ve Tarihçesi 15
2.1.2. Okumanın Özellikleri ve Önemi 17
2.1.3. Okumanın Türleri 20
2.1.3.1. Sesli Okuma 21
2.1.3.2. Sessiz Okuma 22
2.1.3.3. Anlamlı Okuma 22
2.2. Okumanın En Yaygın Aracı olarak Kitap 24
2.2.1. Kitabın Tanımı ve Evrimi 25
2.2.2. Kitabın Önemi ve Özellikleri 26
2.3. Kitabın Unsurları 27
2.3.1. Fiziksel Özellikler 28

2.3.1.1. Boyut….. 28
2.3.1.2. Kapak…..... 29
2.3.1.3. Harfler 29
2.3.1.4. Kâğıt…… 30
2.3.1.5. Resim…… 31
2.3.1.6. Renk…… 32
2.3.1.7. Cilt……. 32
2.3.1.8. Kitap ve Görsel Tasarım..... 32
2.3.2. İçeriksel Özellikler..... 34
2.3.2.1. Yalınlık… 34
2.3.2.2. Dil Bilgisi 35
2.3.2.3. Karakter Özellikleri 36
2.3.2.4. Tema…… 36

3. BÖLÜM 38
ÇOCUKLARDA KİTAP, OKUMA VE KÜTÜPHANE ALGISI 38
3.1. Çocuk ve Okuma..... 38
3.1.1. Çocuklarda Okuma Edinimi ve Önemi 40
3.1.2. Çocuk Psikolojisinde Okuma 43
3.1.3. Okumanın Çocuğun Öğrenme Pratiği ve Başarısında Etkisi 46
3.2. Çocuk ve Kitap..... 47
3.2.1. Çocuk ve Kitap İlişkisi 49
3.2.2. Çocuğun Eğitiminde Kitabın Rolü 50
3.2.3. Çocukta Kitap – Okuma – Okuma Alışkanlığı Etkileşimi 51
3.3. Çocukların Dünyasında Kütüphane 54
3.3.1. Çocuklar İçin Kütüphane Kimliği..... 56
3.3.2. Çocuk Kütüphaneleri 57
3.3.3. Çocuklarda Kütüphane Kullanma Alışkanlığı ve Önemi 59
3.4. Çocuk Kitaplarının Özellikleri 60
3.4.1. Ruhsal Gelişim..... 61
3.4.2. Zihinsel Gelişim..... 62
3.4.3. Sosyal Gelişim 63
3.4.4. Kitabın Dünyasında Çocuk Kitapları..... 64

3.4.5. Çocuk Kitaplarının Kütüphaneler İçin Anlamı 66

4. BÖLÜM 68
İDİL İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ ÇOCUK KİTAPLARININ GÖRSEL ÖZELLİKLERİ 68
4.1. İdil İlçe Halk Kütüphanesine Dair 68
4.2. Bulgular ve Değerlendirme 69

SONUÇ VE ÖNERİLER 88

KAYNAKÇA 94
EKLER 103
ÖZGEÇMİŞ 107

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *İdil İlçe Halk Kütüphanesindeki Çocuk Kitapları Görsel Unsurlarının Çocuk Pedagojisi Açısından Uygunluğu* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlâk ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

15/10/2021

İmza

Zeynep BAYRAM

TEZ KABUL VE ONAY

T.C. ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Zeynep Bayram tarafından hazırlanan *İdil İlçe Halk Kütüphanesindeki Çocuk Kitapları Görsel Unsurlarının Çocuk Pedagojisi Açısından Uygunluğu* başlıklı bu çalışma, 15.10.2021 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Bilgi ve Belge Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman **:** Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ **İmza: ……..**

Üye **:** Prof. Dr. Coşkun POLAT **İmza: ……..**

Üye **:** Doç. Dr. Mehmet Ali AKKAYA **İmza: ……..**

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2021 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kitap geçmişin en büyük mirasıdır. Gelecek yüzyıllarda da nasıl bir ortam üstünde olursa olsun bu özelliği değişmeyecektir. Kitap, sözlü olanı saklayan, sözcüklerin her çağın giyim kuşamına büründüğü ve durmadan akan bir su gibi yeniden çoğaldığı bir kimlikle varlığını sürdürmüştür. Artan kitap yayınlarının çokluğu, hangi kitabın okunması gerektiği, nitelikleri ve hangi kitabın hangi yaş grubuna uygun olduğu gibi pek çok sorunu da içinde taşımıştır. Bu durum, günümüz dijitalleşme çağında üzerinde durulması gereken önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Çocuklara sunulan kitapların fiziksel ve biçimsel tüm özelliklerin dikkatle incelenip bu konuda her aşamanın kontrol altına alınması gerekmektedir. *Çocuk Kitapları Görsel Unsurlarının Çocuk Pedagojisi Açısından Uygunluğu* tüm kütüphanelerin dikkat etmesi gereken, bununla beraber artan yayınevi ve yayınlarla birlikte daha hassasiyetle ve çok yönlü olarak üzerinde durulması gereken bir konudur. Söz konusu gereklilik, İdil İlçe Halk Kütüphanesi özelinde bu çalışmanın da ilhamı olmuştur.

Çalışmanın zihinsel olarak olgunlaşmasında, planlanmasında, yürütülmesinde ve yol almasındaki her aşamada desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmayı bilimsel temeller ışığında şekillendiren, konu, kaynak ve yöntem açısından bana sürekli yardımda bulunarak yol gösteren sayın hocalarım, başta tez danışmanım Prof. Dr. Hüseyin Odabaş ve Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya'ya tez süreci boyunca desteğini esirgemeyen lisans eğitim hocalarımdan Hasan Sacit Keseroğlu'na şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca arkadaşlarıma, çalışma boyunca güzel dileklerini hiç esirgemeyen ve daima yanımda duran anne babama ve çalışmama bahar olup tomurcuk açan, esin kaynaklarım kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

15/10/2021

Zeynep BAYRAM

ÖZET

Tezin Başlığı: İdil İlçe Halk Kütüphanesindeki Çocuk Kitapları Görsel Unsurlarının Çocuk Pedagojisi Açısından Uygunluğu

Tezin Yazarı: Zeynep BAYRAM

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Kabul Tarihi: 15.10.2021

Çocuk yayınlarının niteliği, çocuğun kitabı sevmesi ve okuma alışkanlığı edinmesini etkiler. Bu nitelikler genel olarak anlatılan masal, öykünün içeriğinden, metin ve kapak resimleri, kullanılan kâğıda kadar değişikler gösterir. Çocuğa uygun kitaplar sunulması çocuğun ruhsal, zihinsel, bilişsel, dilsel ve sosyal gelişimi açısından destekleyici bir yapıya sahiptir. Bu nedenle çocuğun yaşına uygun nitelikler taşıyan, görsellik açısından uygun yayınların değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Tezin amacı, 7-10 yaş arası çocuk kitaplarında resimlerin çocuk üstüne etkilerini belirlemektir. Çalışmada, İdil İlçe Halk Kütüphanesi resimli çocuk yayınları görsellik açısından değerlendirilmiştir. Yayınların değerlendirilmesinde 1 yazar, 1 çocuk gelişim uzmanı 1 grafiker, 1 öğretmen ve 4 kütüphanecinin görüşleri alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda hazırlanan değerlendirme ölçütleri ile oluşturulan form uygulanmıştır. Tezde betimle yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın evrenini, İdil İlçe Halk Kütüphanesi'nin İlköğretim çocuklarına hitap eden resimli çocuk kitaplarıdır. . 1490 çocuk kitabı arasından rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş 180 çocuk kitabı değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, kitap kapağında yer alan görselin ilgi çekici olması, kapak görseli ile içeriğinin uyumlu olması ve konuyu yansıtması, çocukların okurken konuyu kavraması, kitapla görseller yardımıyla daha ilgili olması, görsel ve metin uyumunun olması, kitabın çocuğun gelişim düzeyine uygun bir yapıda oluşturulmuş olması, yayınların görsel açıdan albenili olması çocukta okumayı sevme ve okuma alışkanlığı edinmesi gibi nitelikler açısından önemli bir yapıya sahiptir. Elde edilen sonuçlarla birlikte "İdil İlçe Halk Kütüphanesi İlköğretim çocukları dermesinde yer alan çocuk yayınları görsel özellikleri bakımından uygun bir yapıya sahiptir" şeklinde oluşturulan varsayımı doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okuma, kitap, çocuk ve resimli kitap

ABSTRACT

Title of the Thesis: Relevance of Visual Elements of Children's Books in İdil District Public Library in terms of Child Pedagogy

Author: Zeynep BAYRAM

Supervisor: Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Department: Information and Document Management

Thesis Type: Master's Thesis

Date: 15.10.2021

The quality of children's publications affects the child's liking book and reading habit. These features generally vary from the content of the tale or story told, the text and cover pictures, to the paper used. Offering books suitable for the child's age has a supportive structure in terms of the child's spiritual, mental, cognitive, linguistic and social development. In this context, it is important to evaluate the publications that are suitable for the age of the child and which are appropriate in terms of visuality.

The aim of the thesis is to determine the effects of pictures in children's books between the ages of 7-10. In the thesis, the illustrated children's publications of the İdil District Public Library were evaluated in terms of visuality. In the evaluation of the publications, the opinions were taken of 1 child writer, 1 child development specialist, 1 graphic designer, 1 teacher and 4 librarians. The form created with the evaluation criteria prepared in line with these opinions was applied. The descriptive method was applied in the thesis. The universe of the study is the illustrated children's books of the İdil District Public Library that hold.. 180 children's books selected by random sampling method among 1490 children's books were evaluated

According to the findings obtained as a result of the research, the visual on the cover of the book is interesting, the cover image is compatible with the content and reflects the subject, the children grasp the subject while reading, they are more interested in the book with the help of the visuals, the visual and text harmony, the book is suitable for the child's development level. It has an important structure in terms of qualities such as the fact that it is created in a structured structure, the publications are visually appealing, and the child loves reading and acquiring reading habits. Together with the results obtained, it confirms the hypothesis that "Children's publications in the collection of Primary Education Children in İdil District Public Library have a suitable structure in terms of visual characteristics".

Keywords: Reading, book, children and picture books

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
DOS	Dewey Onlu Sınıflama Sistemi
diğ.	diğerleri
EOS	Evrensel Onlu Sınıflama
IFLA	The International Federation of Library Associations and Institutions
İHK	İlçe Halk Kütüphanesi
KOHA	Kütüphane Otomasyon Sistemi
KYGM	Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
s.	sayfa
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
ss.	sayfa sayısı
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Kitabın yaş grubu 70

Tablo 2. Yaş grubunun belirtilmesine ilişkin bulgular 70

Tablo 3. Kitabın boyutuna ilişkin bulgular 71

Tablo 4. Kitabın biçimine ilişkin bulgular 71

Tablo 5. Kitabın cilt özelliği 72

Tablo 6. Kitabın kapak özelliği 72

Tablo 7. Kitabın genel fiziksel durumu 73

Tablo 8. Kitabın boyut, hacim ve ağırlığının yaş düzeyine uygunluğu 73

Tablo 9. Kâğıt kalitesinin çocuğun göz sağlığına uygunluğu 74

Tablo 10. Kapak görseli ilgi çekici 74

Tablo 11. Kapak resmi kitabın konusuyla uyumlu 75

Tablo 12. Harf renkleri, biçimleri ve satır aralıklarını izleme ve okuma açısından uygun 75

Tablo 13. Sayfa düzeni yaş grubu için uygun 76

Tablo 14. Sayfa kenarlarının izleme-okuma rahatlığı açısından bırakılan boşluklar uygun 76

Tablo 15. Resimlerin ilgili metinle aynı sayfada bulunması açısından uygun 77

Tablo 16. Resimlerin çift sayfaya yayılması açısından uygun 78

Tablo 17. Resimler çocuğun algılayabilmesi açısından uygun 78

Tablo 18. Resimler renkli olarak hazırlanmıştır 79

Tablo 19. Resimler çocuğun metni okumadan da izlemesini sağlayacak özelliktedir 79

Tablo 20. Resimler konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır 80

Tablo 21. Resimler metnin doğru anlaşılmasına katkı vermektedir 80

Tablo 22. Resimler gerçekçidir 81

Tablo 23. Resimler korkutucu öğeler taşımamaktadır 81

Tablo 24. Kitapta kötü alışkanlıkların deneyimlendiği görüntülere yer verilmemektedir 82

Tablo 25. Dili sade ve akıcıdır 82

Tablo 26. Ana karakter özelliklerinin resim ve metin ile uygun bir yapıda verilmektedir 83

Tablo 27. Kitap çocukta okuma isteği uyandıracak bir yapıda hazırlanmıştır 83

Tablo 28. Resimler metnin ayrıntılarını kavramaya destek olacak bir yapıdadır 84

Tablo 29. Resimler çocuğun hayal kurmasına yardımcı olacak niteliktedir 84

Tablo 30. Resimler sanatsal bir nitelik taşımaktadır 85

Tablo 31. Resimler metinde yer almayan ayrıntıları tamamlamaktadır 85

Tablo 32. Resimler okuma isteğini arttırmaktadır 86

Tablo 33. Resimler içeriği yansıtmaktadır 86

1. GİRİŞ

1.1. Konu

Çocuk ve kitap arasındaki ilişkinin belirlenmesinde önemli bir rol üstelenen duygusal bağ, en kolay ve kalıcı hali ile okul döneminde kurulur. Duygusal bağ okumaya karşı ilgi ve merakla başlar. Bu da çocuğun okuma alışkanlığı kazanma sürecinin başlangıcıdır. Çocuğun okuma ilgisinin süreklilik kazanması, sunulan kitabın fiziksel ve içerik özellikleriyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Çocuğun okuması, onun bilişsel, duygusal ve ruhsal gelişimini etkiler. Yetişkinlerin okuma alışkanlıkları, okumaya karşı eğilimleri de çocukken kazandığı okuma alışkanlığının devamı sayılabilir. Çocuklukta gerçek dışı ve resimlerle bezenen masal ve öykünün yerini ergenlikte macera, yetişkinlikte gerçekçi kitaplar alır. Bu süreç ile düşünme, düşündüklerini aktarma, uygulama, harekete geçme gibi zihinsel etkenlerin öne geçtiği görülür. Bu da çocuğun kişiliğinin biçimlenmesini önemli ölçüde karşılamaktadır.

Çocuğun kitabı sevmesinde birçok etken bulunmaktadır. Bunlardan biri anne ve baba ile birlikte yapılan okuma eylemidir. Alpay (1991, ss. 76-77), bu eylemi ve okuma eyleminin önemini şu şekilde ifade eder;

> "1-2 yaş dönemi için hazırlanmış kitaplarda yazı yoktur. Küçük bir olay, yalın ve gerçeğe uygun resimlerle, her sayfada tek resim ilkesi ile anlatılır. Yetişkin bu resimlerin adlarını, anlamlarını ona öğretir. Çocuk bir yandan onu dinler, bir yandan da resme bakabilirse, gördüklerinden ve duyduklarından memnun olabilirse hem ruhsal (yetişkinle beraberlikten haz aldığı için), hem de düşünsel bir şey öğrendiği için bir doyuma ulaşır. Bu doyum, kitapsız geçen bir süre sonra benzer bu doyumu aratan açlığa dönüşür. Çocuk kitabı eline alır, işaretlerle 'haydi, kitap okuyalım' der. Bu istek kitap sevgisinin kıvılcımını gösterir".

Anne ve baba ile okuma, aynı zamanda yaşanan tensel yakınlık çocukta güven duygusunun gelişmesine de büyük katkı sağlayacaktır.

Okuma, çocuğun dil gelişimine, dolaylı olarak da düşünmesine büyük ölçüde katkı sağlar. Çocuk okuma bilmediği, duyarak öğrendiği dönemde kavramları görerek, resimler kanalıyla tanır. Duymadığı sözcükleri de yine görerek tanıması, duydukları ve gördükleri arasında ilişki kurmaya başlamasıyla da düşünmeyi öğrenmesi

demektir (Alpay, 1991, s. 80). Bir çocuğun okumayı bilmeden okunanları dinleyip, kitaptaki resimleri kavramlara bağlı olarak izlemesi, okumayı öğrendikten sonra da kendi okudukları ile değerlendirmesi dil ile gerçekleşir. Çocukta dilin gelişmesi de okuma ile doğru orantılıdır.

İletişimin temel yapı taşlarından biri olan okuma, çocuklarda ruhsal ve fiziksel gelişimde etkili bir rol üstlenmektedir. Bireyin, duygu ve düşüncelerinde kuşkusuz çocukluk döneminde kitap ile kurduğu ilişkinin yeri önemlidir. Çocukken sunulan kitabın fiziksel ve içeriksel özellikleri çocukların bilişsel, duygusal ve ruhsal gelişimlerini etkileyen özelliklerdir. Kitapta bulunan tüm bu özellikler, çocuğun düşünme, düşündüklerini aktarma, uygulama, harekete geçme, etkinliklerde bulunma gibi değişik eylemlerini şekillendirir.

Göknil (2015), çocuk kitaplarında görselliğin çocuğun yaşamla tanışmasıyla başladığını, renklerin büyülü dünyasında gezinirken, dünyayı tanımaya başladıklarını ve bunun da çocuk kitaplarında bulunan görsellerden mutluluk ve keyif almaları gerektiğini dile getirmektedir.

Çocukluk döneminde yaşa bağlı olarak sunulan yayınlar ve bu yayınlarla çocukların ilgileri doğrultusunda yapılan etkinlikler çocuğun duygusal gelişiminin yanında zihinsel gelişiminde de etkili olmaktadır.

Çocuğun ruhsal ve zihinsel gelişimine onun okumaya çabaladığı kitabın türü, kalitesi, içeriğin çeşitliliği gibi sahip olduğu özellikler etki eder. Resimler, şekiller, figürler, minyatürler gibi görseller doğru kullanıldıklarında kitabın öğreti düzeyini artıran etkiye sahip olabilmektedir. Bu bağlamda araştırmanın ana konusunu çocuğun kitabı sevmesinde önemli rol oynayan okul dönemi çocuklarının (7-10 yaş) kitaplarında görsel unsurlar ve bunların uygunluğu oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle okuma ve kitap ile çocuk ve kitap konusunda bilgiler verilmektedir. Ardından çocuk ve okuma, çocuk psikolojisi, çocuk ve eğitim - kütüphane ilişkisi, çocuk ve kitap - eğitim materyali, çocuk ve eğitim-kütüphane konularında bilgiler literatür ışığında ele alınmaktadır. Resimli kitap (Picturebook) İngilizcede üç değişik biçimde adlandırılmaktadır: “Picture book, picture-book, picturebook”. Sanat ile metnin birbirini tamamladığı, her birinin kendi başına anlamlı olduğu, yaklaşımından yola çıkılarak da “Picture” ile “Book” sözcüklerinin birleşik (picturebook) verildiği belirtilir (Wolfenbarger ve Sipe, 2021).

1.2. Önem

Bireyin düşünsel gelişiminde okuma eylemi etkilidir. Okumak, düşünsel gelişimde okuduklarını anlama ve anladıklarını kavrayabilme gelişimiyle önemli bir boyut kazanır. Akıl okudukça yeni şeyler alır, kaydeder ve böylece yaşamında uygular. Okumak buzdağının altını görebilmeyi sağlar. Akıl, okudukça kişinin kendi yaşamına ve çevresinde anlam kazanmaya ve gelişmeye başlar (Özön, 1967, s. 69).

Okumak, kişinin kişisel gelişimini etkileyen, başarılarla dolu, iyi bir geleceğe doğru yol almasını, en önemlisi de kişinin kendisini bulmasını sağlayan etkenlerden biridir. Kitap, bireyin genel başarısına yansıması açısından da etkilidir. Kişinin yaşama doğru ilk yolculuğu olan okul döneminde kitapların; türleri, malzeme özellikleri ile beraber kitabın görsel unsurlarındaki uygunluk da çocuklar üzerinde önemli bir değerlendirme ölçütüdür.

Bireylerden beklenilen başarıyı gerçekleştirmenin temel koşullarından biri bireye eğitim yaşamının ilk basamağında sunulan kitabın yaşına uygunluğudur. Çocuklarda yaşa göre kitap seçimi:

- Fiziksel ve ruhsal davranışlar üzerinde sağlıklı bir yol alması bakımından ve
- Kitapların bireyi güzel davranışlara yöneltmek ve bireyin toplum içinde güzel davranışlar edinmesini sağlamak, hayal dünyasını geliştirmek ve eğitim yaşamına katkılar sağlamak bakımından önemlidir.

Teknoloji çağı her alanı değiştirdiği gibi çocukların dünyasını da etkilemektedir. Dolayısıyla çocuk yayınlarının çocuğun ilgi alanını göz önünde bulundurarak oluşturulması çocuğun gelişiminde etkili olmaktadır. Oyun oynamaktan hoşlanan çocuklar öğüt veren, bir konu hakkında bilgi veren yayınlardan hoşlanmamaktadır. Çocuklar keyif veren, eğlendiren ya da macera içerikli kitapları tercih etmektedir. Bu konuda çocuğa hitap eden kitabın hangi konuları nasıl ele aldığı ve çocuğun yaşına uygunluğu dikkat edilmesi gereken konulardır (Güney, 2020).

Okul dönemi çocukları için kitap ele alınırken o kitabın taşıdığı özelliklere bakmakla beraber, kitabın çocuğun yaşına uygunluğuna bağlı düşünmek bu konuda derinleşmek gerekmektedir. Kütüphanelere, vitrinlere, raflara, evlere ve okullara her çocuk kitabının alınmamasına, bu konuda gerek öğretmenlerin ve gerekse ebeveynlerin ayırımında olup, bu konuda dikkat etmesi gerekmektedir. Çocuğun

gerek eğitim yaşamında gerekse ev ortamında kitabı severek alıp okuyabilmesi, okuma alışkanlığını kazanabilmesi yönüyle bağlantılı o kitabın taşıdığı nitelik ve özelliklere bağlıdır.

Görsellik, çocuklar için bazen süsleyici sayfalar; bazen metni anlatan, yaşamındaki nesneleri açıklayan resimler olması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk kitaplarında yer alan resimler çocuğun yaşına bağlı olarak renkli, ilgi çekici, keyif verici ve verilen bilgileri destekleyici bir yapıda tasarlanmalıdır. Anlatılan olaylar ile çizilen resimler birbirini tamamlayabilmelidir. Konumuz açısından kitabı bütünleyip, tamamlayan resimlerin de hem bilinmeyeni tanıyıp bilme hem de bilineni göz önünde canlandırma yönünden katkısı çok büyüktür. Kitaptaki resimler, eldeki kitabın ikinci bir dil özelliğini taşır.

Araştırmada; okuma ve kitap, çocuk ve okuma, okuma alışkanlığı, çocuk yayınlarında görselliğin önemi, iyi bir yayında bulunması gereken nitelikler, çocuk psikolojisi, çocuk ve kitap, çocuk ve kütüphane ilişkisi konusunda bilgiler derlenmiş ve ardından İdil İlçe Halk Kütüphanesi'nin ilkokul dönemi çocuklarına sunduğu kitapların görsel uygunlukları hazırlanan ölçeğe göre değerlendirilerek, literatürdeki ilgili çalışmalar da dikkate alınarak saptamalar yapılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda okul dönemi çocuklarına daha nitelikli yayınların sunulması, yayınlarda yer alan görsellere dikkat edilmesi ve bu konuda birtakım çözüm önerileri sunulmuştur. Ortaya çıkan sorunlara çözüm önerilerinin sunulmasıyla, çocuk yayınlarında görsel uygunluk konusunda daha bilinçli yol alınabileceği değerlendirilmektedir. Çalışmanın asıl başarısı, bu alandaki araştırmalar için kendi çapında rehber olabilmesi ve ilgili çalışmalara gösterilen önemin artmasına katkıda bulunması olacaktır.

1.3. Amaç ve Varsayımlar

Bireyin kişiliğini geliştirmesini sağlayan kitapların kalıcılığı, okumaktan keyif almanın ve kitapları sevmenin çocukluk döneminde yaşamın doğal bir parçası haline gelmesi ile ilişkilidir. Okul dönemindeki çocuğa sunulan kitabın; çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal gereksinimlerini karşılamasının yanı sıra çocuğun kitap okumayı bir görev olarak görmediği kitabı severek okuduğu bir kaynak olması gerekmektedir (Tuncer, 1974, s. 18'den akt.: Ocak Karabay ve diğerleri, 2016). Çocuğun zevkle yaptığı okuma öncelikle diline, düş dünyasına, ruhsal dünyasının gelişmesine katkı

sağlayacaktır. “Çevreyi gözleyebilen, hayatın akış yönünü sezebilen, kendi yetenek ve koşullarını hayat ile dengeleyebilen, başarı ve mutluluğun ilişkisini kurabilen, mutsuzluğun nedenlerini araştırabilen, başarısının ve başarısızlığının hesabını yapabilen, kısaca düşünebilen, düşünmeyi isteyen çocuk ve gençler yetiştirmek istiyorsak, onların düşünsel gelişimini kolaylaştırmak, okuma alışkanlıklarının ömür boyu sürmesi için erken yaşta kitapla ilişkilerini kurmak zorundayız” (Alpay, 1991, s. 84). Bütün bunların gerçekleşmesi de çocuğa sunulan kitabın görsel unsurlarında uygunluk ve çocuğun yaş düzeyine uygun kitap seçimiyle olanaklı olacaktır.

Geleceğin yetişkini olarak topluma katkı sağlayacağı düşünülen çocuğun dil ve estetik beğenisi gelişmiş, kendini ve çevresini sorgulayan, anlayan, araştıran bir birey olması gibi iyi özelliklerle ve donanımlı olarak yaşama katılmasında, çocukluk döneminde okuduğu kitabın payı büyüktür. Çocuğun okuduğu kitabın görsel zenginliğinden, düşün dünyasına kattığı değerlerden ve gücünden etkilenmemesi mümkün değildir. Resimli kitaplar çocuğun gelişiminde rol oynayan ve çocuğun yakın çevresiyle olan iletişiminde önemli bir kazanımdır.

Bu bağlamda çalışmanın esas amacı; İdil İlçe Halk Kütüphanesi dermesinde yer alan 7-10 yaş çocuklarına yönelik kitapların görsel özelliklerinin onların çocukluk özelliklerine olan uygunluklarını analiz etmek ve bu konuda genel bir değerlendirme ortaya koymaktır. Bu bağlamda söz konusu kitapların okuma arzusu ve sürekliliği noktasında etkili olabilecek diğer tamamlayıcı özellikleri hakkında da genel bir tablo çıkarmak çalışmanın bütünleyici amacıdır.

Odağında İdil İlçe Halk Kütüphanesi çocuk kitaplarının olduğu bu çalışmanın varsayımı; “İlçe halk kütüphanesinde yer alan 7-10 yaşa yönelik çocuk kitaplarının görsel özellikleri, bu yaş çocuk kitaplarından beklenen genel yetkinlikleri karşılar niteliktedir” şeklinde oluşturulmuştur.

Bu bağlamda çalışmanın varsayımları aşağıda açıklanmıştır:

- İdil İlçe Halk Kütüphanesinde yer alan çocuk yayınları görsel özellikleri bakımından uygun bir yapıya sahiptir.
- Çocuk kitaplarında yer alan resim ve metin oranı uygun bir yapıda oluşturulmuştur.

- Resimler çocukların algılayabilmesi açısından renkli bir biçimde tasarlanmıştır.
- Metnin anlaşılırlığını güçlendirecek görsel unsurlarının olduğu düşünülmektedir.

1.4. Kapsam ve Sınırlılık

Kitaplar, çocukları; resim, renk, şekil, malzeme, çizgi ve boyutuyla etkileyen araçlardır. Çocukları etkileyen bu araçlar, çocuğun okuma isteğiyle başlayıp ardından ileriki yaşlarda okuma alışkanlığı becerisini kazanmasında etkilidir. Bu görevleri göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının görsellikten renge, renkten sayfa uyumuna gibi özelliklerin büyük öneme sahip olduğu ve bunun için konuya büyük bir titizlikle yaklaşmak önemli olacaktır.

Çocuk için ilkokul (ilköğretim) 7 yaşında başlar. Bu hemen bütün dünyada varılan ortak bir karardır. Bunun anlamı da çocuk yedi yaşında okumayı öğrenmeye başlar. Yavuzer (2015, ss. 13-14)'in deyişiyle ilkokula başlayan çocuk mantıklı bir düşünceden yoksundur. İlkokulda gördüğü eğitim ve öğretim çocuğun somut düşünceye geçişini kolaylaştırır. 11 yaş dolaylarında başlayan soyut düşünme; belli, özgün örneklerin ötesine geçerek veya bunlardan ayrı olarak genel kurallar bağlamında düşünebilmek anlamına gelir. Bu evrede çocuk, nesneyi ve olayı görmeden bunlar hakkında düşünebilir ve kavram geliştirebilir." Eğitim bilimcilerin yaklaşımına bağlı olarak da çocuk ve okuma, kitap ilişkisi bu çalışmada ilköğretim dönemini kapsayan 7-10 yaş olarak belirlenmiştir.

Araştırmada çocuk yayınlarında görselliğin çocuklar üzerindeki önemine dikkat çekilmesi hedeflenmektedir. Çalışma bu konu üzerinde durularak çocuk yayınlarının önemi, çocuk ve okuma, çocuk psikolojisi ile çocuk ve kitap ilişkisi konularını kapsamaktadır.

Araştırmanın giriş bölümünde çalışma süreçleri detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Birinci bölümde okumak ve kitap, çocuk yayınlarında görselliğin önemi, iyi bir çocuk yayınında ne tür özelliklerin bulunması gerektiği konuları ile çocuk yayınlarında görselliğin önemi ilişkilendirilmiştir. İkinci bölümde çocuk psikolojisi ve okuma, çocuk ve okuma, çocuk ve kitap ilişkisi, çocuğun eğitiminde kütüphane ve buna bağlı olarak okuma alışkanlığı, okuma ile çocuk gelişimi ve kütüphaneyi

kullanma alışkanlığı literatür ışığında açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve ardından çalışma öneriler ışığında sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

Araştırma geniş literatüre sahip olmasıyla beraberinde birtakım sınırlılıklar getirmiştir. Bu sınırlılıklar ile;

"Görsel unsurlarda uygunluk" konusu literatürde çocuk kitaplarının nitelikleri ile görsel unsurlarının uygunluğu konusunda yapılan çalışmalar sınırlandırılmıştır.

"Okuma ve kitap" konusu çocuk yayınlarının taşıdığı özellikler ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

"Okuma alışkanlığı" ve "Kütüphaneyi kullanma alışkanlığı" konuları ise çocuk yayınlarında yer alan görsel unsurlar ile ilişkilendirilip açıklanmıştır.

1.5. Yöntem

"Bilimsel yöntem, olgusal nitelikli problem çözmenin, bilim üretmenin ve belli süreçleri olan, en güvenilir yolu" (Karasar, 2005, s. 12) olarak tanımlanır. Bilimsel bir araştırmada da öncelikle belirlenen amaç ve varsayıma en kısa ve doğru yoldan gidebilmek için uygun bir yöntem belirlenir.

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. "Nitel araştırmalarda, olay ya da olgu doğal ortamı içinde incelenir; araştırmacı, bilgi toplama sürecine aktif olarak katılır; toplanacak bilgiler, olayın bütünlüğünü göz önünde bulunduran bir mantıkla belirlenir; nitel araştırmalar örneklerin algılarına, deneyimlerine ve değerlendirmelerine dayanır; nitel araştırmalar tek bir yöntem ve tekniğe bağlı kalmazlar, birden çok yöntem ve teknik bir arada kullanılır" (İslamoğlu, 2011, s. 186).

Bu çalışmada, İdil İlçe Halk Kütüphanesi'nde bulunan 7-10 yaş çocuk kitapları; konuya ilişkin yaklaşımlar ve kullanılan ölçütlere bağlı olarak kaynaklar taranıp, belirlenmiş, okunmuş ve edinilen bilgi ışığında tek tek elden geçirilerek çözümlenmiştir. Çalışma belge çözümleme (doküman analizi) ve betimleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Demir (Yıldırım ve Şimşek'ten aktaran Demir, 2008, ss. 24-25), yaptığı tez çalışmasında doküman analizini; "…Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi, özellikle derinlemesine

görüşme ve kapsamlı gözlem yapmanın olanaklı olmadığı durumlarda tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılmakla birlikte diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir" şeklinde açıklamaktadır.

Çalışmanın örneklemi bir kütüphane (İdil İlçe Halk Kütüphanesi) dermesi içinde yer alan 7-10 yaş grubu çocuk kitaplarıdır. Bu kitaplarda yer alan resimlerin derinlemesine değerlendirilmesi için önceden sorular belirlenmiş, bu soruların uygunluğu konusunda konu alanıyla ilgili uzmanlardan değişik görüşler alınmış bu görüşler ışığında kaynaklar tek tek değerlendirilmiştir.

Bu sorular, çocuk kitaplarında resimler açısından şu ana başlıklar altında toplanmıştır:

1. Yaş grubu ve kitap ilişkisi,
2. Kapak (ön kapak, arka kapak) – resim ilişkisi,
3. İç kapak ve resim ilişkisi,
4. Kâğıt, cilt – resim ilişkisi,
5. Metin (konu) – resim ilişkisi ve
6. Resim / resimleme

Belirlenen ana başlıklar altında 180 çocuk kitabından 67 tanesi 7-10 yaş grubu içerisine hitap eden bir içeriğe sahiptir. 113 tane kitabın ise yaş tanımlaması olmayarak yayınlanan kitaplardır. Ele alınan çalışmada bir nesnellik oluşturmak açısından "İdil İlçe Halk Kütüphanesindeki Çocuk Kitapları Görsel Unsurlarının Çocuk Pedagojisi Açısından Uygunluğu Formu"da yer alan seçenekler alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Form 10 Haziran 2021 tarihinde Fatih Erdoğan (çocuk kitabı yazarı), Aydın İleri (İstanbul Büyükşehir Belediyesi şirketinde kütüphaneci), Tuğçe Güzelyurt Güçlü (okul öncesi eğitimi bilim uzmanı), Esmer Akan (ilkokul öğretmeni), Nazan Tacer (grafiker), Fitnat Sun (kütüphaneci), Edibe Buğra (kütüphaneci) ve Dilan Babayiğit (kütüphaneci) tarafından ele alınan önerilerle son halini almıştır.

1.6. Literatür Analizi

Her toplum geleceğini nitelikli insan varsayımıyla planlar. Planlar insan ile gerçekleşir. Eğitimli ve yaratıcı özellikler taşıyan kişilerin toplumun yönlendirici kadrolarında yer alması beklenir. Bu özellik aile, çevre yanında asıl yönlendirici yanı

ise resmi eğitimle okulda kazanılır. Okul dönemi ilköğretimle başlar. Çocuğun gelişip, yetişmesi de yalnız oyun ve ders kitapları sınırları içinde kalmaz. Ders dışı okumaları o kişinin yaratıcı özelliklerini bulması, ilgi alanını belirlemesi yönünde ciddi katkılar sağlar. Bunun gerçekleşmesi için de öncelikle çocuğa kitabı ve okumayı sevdirmek gerekir.

Bu çalışmada, kavramları görselleştiren, okumayı ve anlamayı kolaylaştıran kitap resimleri ele alınıp irdelenmiştir. Resim, özellikle çocuk kitaplarında ikinci bir dil işlevi yüklenir. Resim metin dilini pekiştirir. Özellikle de okumanın temel kuralı olan anlam verme yanında anlamayı da kolaylaştırır. Çocuğun ilerideki beğeni gücünü geliştirip, güçlendirebilir.

Çocuk edebiyatı ağırlıklı olarak geçmişin masal, destan, efsane, fabl, ninni, öykü gibi sözlü geleneklerinden beslenen, 19. yüzyıl sonrası dönemlere bağlı olarak biçimlenen; bir çocuk edebiyatı olup olmayacağı yönünde tartışmalarla günümüze akademik bir disiplin olarak gelmiştir. Şirin (1998, s. 40)'in deyişiyle, 20. yüzyılda çocuk psikolojisinin gelişmesiyle, çocuk edebiyatı da önem kazanmıştır.

Çocuk edebiyatı "Çocuksu çizgi edebiyatın ve sanatın doğuşundan bu yana vardır ve var olmaya devam edecektir" (Şirin, 1998, s. 26) bakış açısında, çizgi ve sanat çocuk edebiyatının ayrılmaz bir parçası olarak sunulmaktadır. Çünkü çocuk kitabında biçim yetişkinlerin kitaplarından ayrı olmayı gerektirmektedir. Gökşen (1993, s. 29) çocuk kitabının biçim yönünden şu özellikleri taşıması gerektiğini vurgular:

a) "Kapak resimleri canlı ve çekici olmalı, kitabın kapsamıyla ilgili bulunmalıdır.

b) Kitap, sağlam ve mat renkli kâğıda basılmalıdır.

c) Hacim bakımından fazla kalın olmamalıdır.

d) Harfler gözü yormayacak karakterde (türde) ve baskısı temiz olmalıdır.

e) Kitap ve dergideki resimler bir sanat değeri taşımalı ve çocuk psikolojisine uygun bulunmalıdır.

f) Yazım (imlâ), noktalama, sentaks (söz dizimi) bakımından kusursuz olmalıdır.

g) Kitaplar, iç açıcı renkte ve ciltli olmalıdır.

h) Sayfa düzeni karışık olmamalı; resimler aynı sayfada geçen olayları açıklayıcı durumda olmalıdır.

i) Sayfa araları ne sık, ne de seyrek olmalıdır".

Görüldüğü gibi çocuk kitabında resim dediğimizde harfin renkli olması bile anlam taşıyabilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan bir anket çalışmasına göre de çocukların % 73'ü çok sayfalı, % 60'ı resimli ve % 57'si büyük sayfalı kitapları sevmektedir (Gökşen, 1993, s. 32)[1].

Yavuzer (2005, s.49), çocuk kitaplarında yer alacak resimlerin seçilmesi konusunda ayrı bir özen olması gerektiğini dile getirmektedir. Resimlerin, çocukların psikolojisinde etkili bir ölçüt olduğu kadar çocukların resimlere bakarken duygu ve düşüncelerini dile getirmesiyle çocuğu bize tanıtmaya yarayan bir unsur olması açısından da büyük önem taşıdığını dile getirmektedir.

Sever (2012, ss. 14-15), çocuk yayınlarında bulunması gereken biçimsel ve içeriksel özelliklere dikkat çekmektedir. Biçimsel özelliklerde sayfa düzeninden cildine, boyutundan, kâğıdına ve harflerinden resimlerine birtakım açıklamalarda bulunmaktadır. Kitaplarda yer alan görsellerin metin ile uyumlu olması gerektiği, anlatılanı konuya göre açıklayan, yorumlayan, çocuğu eğlendiren ve güldüren bir biçimde olması gerektiğini açıklamaktadır. Bunların yanında güldürürken düşündüren bir yapıda olmalıdır. Sever'in ele aldığı çalışmada özellikle üzerinde durduğu konu 'resimlerin taşıdığı estetik değer'dir. Kitapta yer alan görsellerin, çocuğun duygularının gelişmesine katkı sağlaması beklenir.

Dönmezler (2019), çalışmasında çocuk kitaplarını incelemiş ve incelenen yayınların farklı boyutlarda olduğu ve yayınların çocuklar tarafından taşınabilir bir yapıda olduğu, çocuk kitaplarının ilköğretim döneminde değişmeye başladığı bunun da çocukların yaşlarına ve gelişim özelliklerine bağlı olarak yayınevlerinin düşüncelerinin etkili olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Tüm yayınlarda basım yıllarının olduğu ve bu sonuçtan yayınların güncelliğini koruduğu görüşüne ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca yayınevlerinden bir kısmının yayınladığı kitaplarda yaş gruplarını

[1] Bu konuda daha yakın tarihli ya da güncel bilgi bulamadığım için bu bilgileri kullanmak durumunda kalıyorum.

belirtmediği, çocuk yayınlarının kapakları üzerinde yaş grubunun belirtilmesi konusunda yetersiz olunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu konuda Dönmezler (2019, s. 73) şöyle söyler;

- "Kâğıtta ve baskılarda kullanılan renklerde kullanılan maddelerin çocukların sağlığına zarar vermeyecek şekilde kullanılması ve bununla ilgili bilgilerin arka kapak veya iç kapakta yer almasını,
- Web sitelerinde kitapların içerikleri, yazarı ve ressamları hakkında bilgilerin güncellenerek düzenli şekilde verilmesini,
- Kitapların arka kapağında içerikle ilgili tutarlı bilgilerin yazılmasını,
- Kâğıt kullanımı olarak parlak kuşe kâğıt yerine özellikle mat kuşe kâğıt tercih edilmesini,
- Çocuk kitaplarının yazım ve çizim aşamasından önce öğretmenler, aileler ve çocukların görüşleri alınarak ihtiyaç analizinin yapılmasını ve çıkan yayınların geri dönüşlerinin araştırılarak gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmiştir."

Gönen'in (1998) çocuk kitabı yazarı ve çizeri olan Feridun Onal'ın 15 çocuk kitabını incelediği çalışmasında; yayınların boyutları ile ağırlıklarının çocukların taşıyabilecekleri, okurken zorlanmayacakları bir yapıda tasarlandığını ve çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu belirtilmektedir. Kitaplarda yer alan görsellerin harflerle uyumlu olduğu ve sayfa düzenine uygun bir biçimde yerleştirildiği, görsellerde kullanılan renklere bağlı olarak harflerin renklerinin de değiştiği açıklanmıştır. Metin içeriğinin ve görsellerin uyumlu olması, çocukların okumaktan zevk almasına, ayrıca kullanılan renklerin çocuklara bir şeyler öğretirken düş gücünü de zenginleştirdiğini, sanata karşı ilgi kazandığını belirtmektedir. Gönen'in (1998) görsel özellikler konusunda değindiği bir diğer konu ise Yapı Kredi Yayınlarının çocuk yayınlarında görselliğe önem veren çocuk yayınları sunmasıdır.

Yabancı literatürde de bu konuda çalışmaların olduğu görülmektedir. Tursunmurotovich (2020) "Importance Of Illustratıons For Perceptıon Of Content Of The Book" adlı çalışmasında, kitapların çocukların ruhsal gelişimlerinde etkili olduğu çocukların kitapların içeriksel özellikleri ile birlikte fiziksel özelliklerine de dikkat etmektedir. Görsel unsurların çocukların duygularının şekillenmesinde ve çocukta resim yeteneğini geliştirmesinde rol üstlendiği üzerinde durulmuştur. Wolf

(2004) tarafından ele alınan "Interpreting literature with children" adlı çalışmada çocuk kitaplarının kişisel gelişimde ve sosyal gelişimde etkili olduğu ve gerçek hayatta karşılaştığımız ve kendimizi içinde bulduğumuz konuları içerdiği için önemli olduğu anlatılmaktadır. Koss (2021) "Diversity in Contemporary Picturebooks: A Content Analysis" adlı çalışmasında resimli kitapların çocukların ruhsal ve sosyal gelişimlerinin yanı sıra kendi kültürleri ile birlikte başka kültürleri de tanıma imkânı sunduğu ve çocukların kendi kişiliklerini geliştirme ile kendi yollarını bulmada etkili araçlar olarak ele alınmaktadır. Poulin (2012) "The language of graphic design" adlı çalışmasında görsel unsurların çevremizdeki nesneleri tanıma ile kavramada ve çocukların düşünsel gelişim ve hayal gücünü etkilediği vurgulanmıştır. Lickteig ve Russell (1993) "Elementary teachers' read-aloud and practices" ele aldıkları çalışmada çocukların okuma alışkanlığı edinmesinde ve okumayı sevmesinde çocuklara sunulan yayınların taşımış olduğu niteliklerin ve özellikle görsel unsurların çoğunlukta olduğu kitapların rol oynadığı konusunda açıklamalar yapılmıştır.

Ele alınan çalışmaya yönelik gerek yerel gerekse yabancı literatürde çalışmaların bulunduğu görülmektedir. Bu konudaki bilgiler ağırlıklı olarak yerel literatürden elde edilmiştir.

Literatür çalışmasında; okumak ve kitap, çocuk ve kitap, çocuk yayınları, çocuk yayınlarının özellikleri, çocuk psikolojisi, çocuk ve okuma, çocuk ve kitap, eğitim materyali, çocuk ve eğitim, çocuk ve kütüphane, okuma alışkanlığı gibi anahtar sözcükler kullanılarak Türk Kütüphaneciliği, Google Akademik, YÖK Tez Merkezi, Bilgi Dünyası, Researchgate ve Açık Anahtar gibi kaynaklardan taramalar yapılarak bilgiler elde edilmiştir.

Araştırmada İdil İlçe Halk Kütüphanesi'nde bulunan çocuk kitaplarının görsel unsurlarındaki uygunluğunun önem açısından ortaya konması için birincil ve ikincil kaynaklar taranmış olup saptayıcı bir araştırma yapılmıştır. Kütüphanede bulunan 7-10 yaşa yönelik kitaplar tek tek elden geçirilerek belirlenen sorular üzerinden yukarıdaki bilgiler elde edilerek yaş grubu ve kitap ilişkisi; Kapak (ön kapak, arka kapak) – resim ilişkisi; İç kapak ve resim; Kâğıt, cilt – resim ilişkisi; Metin (konu) – resim ilişkisi; Resim / resimleme) verileri kanalıyla aşağıda yer alan bilgileri elde etme yoluna gidilmiştir:

- Resimle konu açık ve iyi çizilmiş mi?

- Resimleyen detaylara önem vermiş mi?
- Şekiller, renkler ve düzenlemede bir uyum var mı?
- Metin ve resimler arasında bütünlük var mı?

Yukarıdaki maddelerin resimli kitabın özelliklerini değerlendirmede önemli rolü vardır.

2. BÖLÜM

OKUMA VE KİTAP

Okuma, sözcüklerin bir araya gelerek anlamlı metinler oluşturması ve bireyin bu metinleri sesli veya sessiz bir biçimde çözümlemesi anlamına gelmektedir. İnsanoğlu var olduğundan beri okuma çeşitli biçimlerde sunulmuş ve insan var olduğu sürece olmaya devam edecektir. Bunlardan biri de bireyin okul döneminde çeşitli kitaplarla tanışıp okuma alışkanlığı edinmesi ve okumayı sevmesi yer almaktadır. Bu bölümde okuma ve kitap bağlamında okuma, okumanın özellikleri ve önemi, okumanın türleri, kitap, kitabın önemi ve özellikleri ile kitabın unsurları konusunda açıklamalar verilmiştir.

2.1. Bir Beceri Olarak Okumak

Okumak, üstüne en çok yazı yazılan konulardan birisidir. Bu yazılar da genellikle okumanın insan yaşamına katkıları ve kazandırdıkları yönündedir. Okuma üstüne yazılanları iki temel başlık altında toplayabiliriz:

- Birincisi öğrenci olmak, okuyan olmak,
- İkincisi ise ders dışı bir etkinlik olarak kitap okumak.

Bu çalışmada okumak ikinci anlamda, ağırlıklı olarak da edebi içerikteki halk edebiyatı ya da edebiyat yapıtlarını okumak üstünde durulacaktır. İster yukarıdaki birinci anlamdaki öğrenci olarak okumak olsun isterse ikinci anlamdaki değişik türde kitaplar okuma olsun; okuma her zaman içinde saygı taşıyan, ayrıca dinsel anlamda da Kuran'ın ilk sözü olarak değerlendirilen bir kavramdır.

Bu saygın ya da kutsal olarak nitelenen okuma eylemi bir alışkanlıkla, okulöncesi dönemde başlayan, okullu olduktan sonra, okulda kazanılan dil becerisini besleyip, destekleyen bir eylem, bir etkinlik olarak geliştirilen uğraştır. Okuma alışkanlığını kazanmış olmak toplum önünde dengeli davranışlar sergilemek, aklı başında hareket etmekle eşdeğer sayılabilmektedir.

Her uğraş ya da hemen her ilgi alanı belirli konularda kişilerin beceri kazanmaları anlamı taşır. Bu bahçe işlerinden balıkçılığa, herhangi bir spor dalından ahşap oymacılığı kadar yüzlerce alanı içine alır. Okuma da bunlardan birisidir. Okuma alışkanlığı da düşünme, akıl yürütme, okuduğunu anlama yönünde gelişme

sağlarken; özellikle çocukluk ve gençlik döneminde okunan kitaplara bağlı olarak geleceği tasarlama, kişiliğin oluşumuna katkı sağlamada önemli katkı sağlar.

Okuma; yeni sözcüklerle tanışmak, sözcük hazinesini geliştirmek, konuşmadaki akıcılıktan sözcükleri yerinde kullanmaya kadar farkına varmadan kattıklarıdır. Bu özelliği özellikle okul öncesi ve ilkokul dönemlerinde kitap okunan çocuklarda gözlemleriz. Buna başka bir anlamda dil gelişimi, okumanın dile katkısı da diyebiliriz.

Okuma konusunda oldukça çok yazı ve kitap bulunmaktadır. Ama yukarıda sıralanan özelliklerin kazanılmasında belki de en önemli yan, çocuklara okumaya değer nitelikte kitapları sunmaktır.

Okul dönemi çocuklarında okuma üstüne yazmak çok kez okul öncesi dönemin sağlıklı olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Okula hazırlanan çocuk okuma yazma öğrenmeye hazırlanan çocuktur. Bu dönemin iyi değerlendirilmesi okul dönemindeki başarıya önemli katkılar sağlayacaktır. Okuma uğraşı doğumdan ölüme kadar süren, bitmeyen, insanın yaşama katılması ve yaşamı sevmesine aracılık eden etkinliklerden birisidir.

2.1.1. Okumanın Tanımı ve Tarihçesi

Türk Dil Kurumu (TDK), okumayı, bir metin üzerinde harfler ve hecelerden oluşan sözcükleri ve işaretleri çözümlemek veya seslendirmek (TDK, 2021) olarak tanımlar. Bamberger'in (1990, s. 10) deyimiyle, şekillerin anlamlandırıldığı ve anlamlandırırken zihinsel süreçten geçtiği aşamalı bir süreçtir. Zihinsel süreçten geçen sözcükler, uzun bir zaman diliminde algılama ve düşünce sürecinden sonra insan zihninde yorumlama ve değerlendirme aşamalarından geçer. Zihinsel süreçlerin birbirinden bağımsız düşünülemeyeceği okuma eyleminde tüm aşamalar bir araya toplanırlar.

Aytaş (2005, s. 2.) okumayı, beş duyu organımız – dokunma, tatma, işitme, koklama, görme- ile gerçekleşen karmaşık bir etkinlik olarak tanımlamaktadır. Bu süreçte 'en belirleyici faaliyetlerden görme ve işitme önemli rol oynamaktadır' biçiminde açıklamaktadır. Okuma etkinliği, insanın yalnız bedensel değil aynı zamanda ruhsal olarak da katılımını gerektirmektedir.

Okuma, bir metni okuyabilme, taşıdığı birtakım kurallar ile ortaya çıkmasıyla anlamlandırılmış mesajları duyular ile algılayıp anlama, yorumlama, fikir üretme, herhangi bir yargıya erişme süreçlerinden meydana gelen bir eylemdir. Okuma etkinliği duyularımızın ortaklaşa yaptığı bir süreçtir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 433). Çocuğun okul dönemiyle başlayan bu süreç, çocukta fiziksel ve ruhsal gelişiminde de etkilidir.

Okuma, kişinin eğitim yaşamıyla başlayıp, kişisel gelişimiyle birlikte kendisini bulmasında ve yaşamını sürdürmesinde yarar sağlayan etkenlerden biridir. Kişiye, bilgi ve birikim kazandırır; farklı pencerelerden dünyaya bakmasını sağlar. Okumak, özgür kılar. Birey okudukça özgürleşir, özgürleştikçe hayatı daha iyi anlayabilir ve anladıkça yaşamını sürdürebilir. Okumanın verdiği eğlence, heyecan, sevinç ve hatta bazen üzüntü, gözyaşı bile büyük bir mutluluk kaynağıdır. Okumak gözlerin bizlere vermiş olduğu birer armağandır. Bu armağan ile şekiller, harfler, rakamlar bir biçime girer ve zihnimiz eyleme döker.

Manguel (2001, s. 37), okumayı her bireyin yaşamı gibi önemli bir değer olarak tanımlar; Okumak yazının doğuşundan günümüze insanlık tarihine eşlik eder; insanoğlu; doğruyu- yanlışı, haklıyı- haksızı, güzeli- çirkini açıklamaya, anlamlandırmaya ve çabalamaya çalıştıkça okumak insanlığa yol arkadaşlığı yapar. Okumanın tarihi Sümerlilerin yazıyı bulmasıyla başlar. Yazı, aynı zamanda uygarlık tarihinin de başlangıcı olarak kabul edilir. Günümüz uygar toplumlarında okumanın yeri ve önemi tartışılmaz bir öneme sahiptir.

İlk yazılı kil tabletlerin İ.Ö. 3200-3000 arasında Mezopotamya'da bulunduğu, Suriye'de bir müzede sergilendiği bilinmektedir. Ortaya çıkan nesnelerin ne anlama geldiği henüz bilinmemektedir. Bilinen en eski kaynaklardır (Manguel, 2001, ss. 43-44). Yazı ve yazının evrimi değişik toplumlarda bir biçimde okumanın da tarihi anlamını taşır. Sümerlilerde yazı okulları, arşiv ve kütüphanelerin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Örneğin "İlk kütüphane Kataloğu" başlıklı yazısında Kramer (1990, s. 195) Sümerliler döneminde yazılı belgelerin arttığını; Çığ (2017, ss. 106-107) ise, aynı dönemde okul, tapınak, saray ve ev kütüphane türlerinin oluştuğunu belirtir. Özellikle de İskenderiye Kütüphanesi'nde yazılı kaynak İ.Ö. 300- İ.S. 326 yılları arasında 500-700 binlere (Baysal, 1991, s. 37; Yıldız, 2003, ss. 138-139) ulaşmış, bu belgelerin taşıyıcısı papirüs olmuş; Bergama'da da parşömen üzerine

yazılmaya başlamıştır. Anlaşılacağı gibi her yazı malzemesi yerel nesne, bitki ve hayvanlardan üretilmiştir. İnsanların okuma istekleri; kendilerinden önce üretilen bir durum, duygu ve düşüncelerin, yani yazılı olanların yok olmaması biçiminde yaşanmıştır.

Çin'de kâğıdın bulunması ve önce tek tek baskı sonra Avrupa'da devingen harflerin kullanıldığı basımevi kitap sayısını olağanüstü bir hızda çoğaltmıştır. Burke (2001, ss. 63-70)'nin söyleyişiyle bilgi başkentleri oluşmaya başlamıştır. Bu hızlı yayın artışı okumaya karşı ilgiyi de gösterir. Özellikle eğitim kurumlarının çeşitlenerek artması, okuryazar sayısının çoğalması yazılı belgeyi olağan, yaşamın doğal bir parçası durumuna getirir.

Kâğıdın üretilir olması ve basımevinin yaygınlaşması, teknolojinin olanaklarının topluma yansıması; özellikle de 1453 sonrasında ciddi bir artışa yol açmıştır. Örneğin Avrupa'da basımevi gelene kadar basılan toplam kitap sayısı 30.000 kadardır. 1453'de basımevi kullanılmaya başlanmış, 1500 yılına kadar basılan kitap sayısı 40.000 kadar olmuştur (Baysal, 1991, s. 63).

2.1.2. Okumanın Özellikleri ve Önemi

Okumak üstüne yazılanlar, genellikle okuma eylemini olumlu yönde nitelemektedir. Örneğin, literatürde okuma eylemini bireyin ruhsal sorunlarından uzaklaşmak ve/veya kurtulmak için yararlanabileceği bir araç olarak gören değerlendirmelere sıkça rastlanmaktadır. Montesquieu "Bireyin yaşamında mutsuz, yorucu, can sıkıcı, zamanlarda okumak kimi zaman en güzel etkinliktir" diyerek okumanın bu yönüne vurgu yapmaktadır.

Yazı okumayı, okuma da kütüphane kavramını çağrıştırır. The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) / United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) Halk Kütüphanesi Bildirgesi (IFLA/UNESCO, 1995, s. 144) girişinde "Özgürlük, refah, toplumun ve bireylerin gelişmesi temel insani değerlerdir. Bunlar ancak bilgili vatandaşların demokratik haklarını kullanma ve toplumda etkin rol oynama yetileri aracılığıyla kazanılır. Yapıcı katılım ve demokrasinin gelişmesi tatminkâr eğitime olduğu kadar bilgi, düşünce, kültür ve enformasyona serbestçe ve sınırsızca erişime dayanır. Bilgiye yerel geçiş kapısı olan halk kütüphanesi, yaşamboyu öğrenme, bağımsız

karar verme ve bireyin ve toplumsal grupların gelişmesi için temel bir ortam sağlar" denir. Bilgi, okuyarak edinilir; yalnız bireysel okumalar için değil hemen her akademik disiplin için de geçerlidir.

Schaupenhauer'ın okuma üstüne düşüncesini ele alan Keseroğlu (2010, s. 182); "Okuma, okunacak yapıt doğru seçildiği sürece anlamlı ve güzeldir. Ancak öncelik insan düşüncesi, kendi aklını kullanma becerisi yönünde olmalıdır. Çok okumak değil okuduğumuzu özümseyerek okumamız önemlidir. Okumanın katkısını yaratılmış çok sınırlı sayıdaki yapıtları okuyarak görebiliriz" der. Öncelik, özellikle çocuk kitaplarında bu sınırlı sayıdaki okuma kaynaklarını çocuklara sağlamak ve bu konuda çocuk kaynaklarını görsellik, metin, renk, şekil açısından değerlendirmek biçiminde olmalıdır.

Ünlü Fransız yazar Marcel Proust (1997, ss. 54-55) okumanın yalnız bilgilenmek, yaşama, yaşamaya yönelmek olmadığını, ruhsal sorunlarda da sağaltıcı bir rol üstlendiğini şu sözleriyle dile getirir: "Bazı durumlar vardır, tinsel çöküntülerin patolojik denebilecek bazı durumları, bu durumlarda okuma bir tür iyileştirici disiplin olabilir ve tekrara dayalı teşviklerle tembel bir tini, zihinsel yaşama ebediyen dâhil edebilmekle yükümlü olabilir. Bu durumda kitaplar [okumak], tembel tin için, bazı sinir hastalarının ruhsal tedavilerine benzer bir rol oynarlar".

Okuma, geçmişten günümüze uygarlıkların gelişmesinde bilgi, bilgiye erişim, bilgiden yararlanma, bilgiyi değerlendirme ve başkalarına sunma temel unsurlardan biri olmuştur. Mağara duvarlarına 20-40 bin yıl önce resim yapan insan (Methen, 1999, s. 181), önceleri taş üstüne resim yaparak iletişim kurmaya çalışmış; Sümerlilerin yazıyı bulmasından sonraki devirlerde bitki, kil, kemik, ağaç kabuğu, yaprak, papirüs, hayvan derisi, kâğıt gibi materyal ile geleceğe köprü kurmuş; ardından sanal ortamlarda duygu ve düşüncelerini kaydedip sonraki kuşaklara aktarma gereksinimi duymuştur.

Tüm uygarlıkların her zaman en önem verdikleri şey insanoğlunun yapıp ettiklerini anlamak, okumak ve okuduklarını kaydedip kendisinden sonrakilere aktarmaktır. Çünkü sözcükler, belirli bir ortama aktarıldığı sürece anlam kazanır, unutulmayı önler ve kalıcılık kazanarak geçmişe ayna tutar.

Manguel'in (2001, s. 20) deyimiyle; birey kendini tanımak, hangi konumda bulunduğunu görmek için daima okumak ister. Okuduğunu anlamak, anlamaya çalışmak için durmadan okumak ister. Okumak, birey için hava, su ve besin kadar temel ihtiyaçlardan sayılır.

"Okuma, bizim için, büyülü anahtarları, bizim içimizdeki derin, nüfuz edemeyeceğimiz yerlerin kapılarını açan yol gösterici olduğu müddetçe, yaşamımızdaki rolü sağaltıcıdır" (Proust, 1997, s. 60). Bireyin kendi içine eğilmesinde ve kendini tanımasında etkili bir unsurdur. Proust (1997, ss. 74-75), okumayı insanlar arasındaki dostluğa benzetmektedir. Ancak insanlar arasındaki dostluktan farklı olarak okuma ile ilişkisinde daha samimi bir şekilde olduğunu, "Olmayan birine yönelik olması ona çıkarsız, neredeyse dokunaklı bir hava verir" şeklinde açıklamaktadır. Çocuğun okul dönemiyle başlayan okuma eylemi, çocukta gerçek arkadaş, dost düşüncesi ve duygusunu geliştirmektedir.

Okuma eylemi beynin çevrede olup bitenleri algılayıp kolay bir biçimde yerine getirmektedir. Gözler sayfalar üzerindeki sözcükleri takip etmeye, anlamaya, sesli ya da sessiz bir biçimde soldan sağa takip edip ve kimi kez duraksadığı durumlarla gerçekleşmektedir. Bu durumun sebebi gözlerin sözcükleri ve ışığı algıladığı retina adı verilen bölgenin yazıları görmesi ve çözmeye başlamasını sağlayan hücre yapısına sahip olmasıdır. Sonuç olarak görme alanımız yazılı sözcükleri net bir biçimde görür ve okuma eylemi gerçekleşir (Karaçay, 2011, s. 22).

Okuma bunun yanı sıra;

- Düşüncelerin geliştirilmesine, geliştirilen düşüncelerin yaşama uygulanmasına ve günlük koşturmalardan oluşan yorgunluğun atılmasına yardımcı olur,
- Bilgi dünyasını zenginleştirir,
- Herhangi bir durum karşısında nasıl davranılması gerekildiği konusunda yetenekler geliştirir,
- Dünyaya farklı bir açıdan bakmayı sağlar ve
- Hayal dünyasını olumlu yönde etkiler.

Proust (1997, s. 46), okumanın sahip olduğu özelliklerin oluşturulma biçiminden geldiğini açıklamaktadır. Bu özelliklerin "Nelerden oluştuğunu yine çocukluk okumalarına başvurarak anlarız" şeklinde dile getirmektedir. Okul dönemindeki çocukluk okumaları gerçek okumanın başlangıcıdır. Bu süreçte çocuğun yaşına bağlı sunulan çocuk yayınlarının taşıdığı fiziksel ve içeriksel özellikler önemli bir yer tutmaktadır.

"Yazarlar yazarken indirger, okurlar da okurken. Beynin kendisi indirgemek, ikame etmek, simgelerle temsil etmek için yaratılmıştır. Gerçeğe tıpatıp benzerlik sadece sahte bir put değil, aynı zamanda erişilmez bir hedeftir. Dolayısıyla indirgeriz. Ve indirgerken saygıda kusur etmeyiz. Dünyamızı bu şekilde kavrarız. İnsanlar böyle yapar. Hikâyeleri zihnimizde canlandırmak indirgeme yapmaktır. İndirgeme aracılığıyla anlam yaratırız" (Mendelsund, 2015, s. 433)

Toplum içinde iyi bir konumda bulunan kimseler daima çok okuyan, kitap ile iç içe olan kişiler olmuştur. Okumanın daima iyileştirici bir yanı bulunduğundan ve bireye yaşamında çeşitli yararları olduğundan bazı bireyler kendilerini çoğu zaman okumaktan uzak tutamamıştır (Gökşen, 1993, s. 23). Okurlar, okumanın gücüne erişebilmek ve onu yönetebilmek için kendine uygun okuma türleri arasından seçim yaparlar. Bu, bazen sesli bazen anlamlı bazen de sessiz okuma ile olur. İlkçağlardan bu yana insanlar okuma üzerinde düşünmüş ve çeşitli okuma türleriyle düşüncelerini geliştirmişlerdir. Bunun, bazen kalabalığa anlatmak için bazen de daha iyi anlaşıldığı için sesli, anlamlı ve sessiz okuma türleriyle uygulandığı görülmüştür.

2.1.3. Okumanın Türleri

Okuma, duyu organlarımızın bir ortamda bulunan sözcükleri sesli, sessiz ve anlamlı bir şekilde dile getirmesi, okurken aynı zamanda zihninin anlaması ile oluşan bir süreçtir. Okuma eylemi sırasında gözler bazen kısa bazen de uzun bir şekilde sıçrar; bu sıçramalar uzun ve hızlı olduğu taktirde okuma eylemi daha iyi bir anlam kazanır. Çünkü ne kadar hızlı olursa gözler daha çok kavram görür, gördüğü kavramları anlamaya, yorumlamaya, kaydetmeye başlar. Sonuç olarak birey çok okuduğunda ve iyi okuduğunda okuma alışkanlığı kazanma eğilimi de daha çok olur (Nas, 2004, s. 47).

Okumanın vermiş olduğu mutluluğu, sevinci, huzuru ve bazen de o tatlı hüznü okuyucu birçok okuma türünden biriyle dile getirmektedir. Bunlar; sesli okuma, sessiz okuma ve anlamlı okumadır. Bu türleri genel olarak açıklayıp belli bir yapıya kavuşturmanın zorluğu okumaya nasıl başladığımız ve bu başlangıç aşamasında bize sunulan kitabın fiziksel ve içeriksel boyutuyla yakından ilgilidir. Okuma, kişi kendini nasıl iyi hissederek başlıyor ve sürdürüyorsa o ölçüde değer kazanmaktadır. Birey bu yolculukta bazen sesli, bazen sessiz, bazen de sadece anlamak için okumayı tadar, yutar ve sindirir.

2.1.3.1. Sesli Okuma

Sesli okuma; bireyin gözleriyle algılayıp zihniyle anlamaya çalıştığı kavram ve kavram gruplarının beynimizin sağ ve sol bölmelerinin ve organlarımızın yardımı ile dile getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Amaç, metnin uygun ve anlamlı bir biçimde seslendirilmesidir (Demirel, 2002, s. 78).

Bu okuma türünde gözler, sözcükler ile beraber uzaklığın vermiş olduğu ilişkiye bağlı olarak diğer metin içi kavramları görür. İyi bir okuyucunun okuduğu kaynakla arasındaki uzaklık fazladır ve okuduğu satırın ilerisindeki sözcükleri iyi kavradığından okuması anlam kazanmaktadır. Kötü bir okuyucuda ise bu durumun tersi görülmektedir (Nas, 2004, ss. 47-48).

Sesli okuma çalışmalarında okunan metindeki kelimelerin telâffuzunu öğretmek ve kelimelerin farklı bağlamda kazandıkları anlamları kavratmak temel amaçtır. Sesli okumanın diğer amacı ise, öğrencilerin okuma seviyelerini belirlemek ve düzgün konuşma yeteneklerini geliştirmektir (MEB, 2006, s. 66).

Sesli okuma, gözlerin gördüğü ve aklın anladığı kavramları seslendirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Yalçın (2018, s. 147), erken yaşlarda okuma eğitiminin sesli okuma çalışmaları ile başlatılması ve öğrencilerin okuma yeteneği üzerindeki gelişimlerin adım adım öğretmen tarafından denetlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunun için öncelikle öğretmenin öğrenciyi yakından izlemesinin önemli olduğunu ve bu nedenle sesli okuma çalışmalarının ihtiyaç olduğunu dile getirmektedir.

Sesli okuma, çocuğun okul yaşamına adım attığı okul döneminin ilk evrelerinde çocukla beraber başlayan bir süreçtir. Çocuk öğrenmeye başlar ve bu dönemde hecelemeyle birlikte sesli okumalar da başlar. Sesli okuma, çocuğu teşvik eden ve

çocuğa okumayı sevdiren bir araçtır; eğlenceli bir aktivite olmasını sağlaması açısından önemlidir.

2.1.3.2. Sessiz Okuma

Bireyin ses çıkarmadan, gözlerle takip ettiği ve bu sürece zihnin eşlik ettiği bir diğer okuma çeşididir. Sessiz okumada gözler sayfadaki sözcükleri sırasıyla okur. Sesli okumada seslendirilen kavramlara takılan, duraksayan okuyucu; sessiz okumada gözleri dizelerdeki sözcükleri gördüğünden hızlı olur (Çelik, 2006, s. 24). Bu okuma türünde gözler sadece izler; zihin ise kavrar, anlar ve gözlere eşlik eder. Sessiz okuma gözlerle okuma olarak tanımlanmaktadır (Özcan, 1988, s. 31).

Gözlerle ve zihinle okuma türü olan sessiz okuma, hızlı olması ve birden çok kavramı görme ve gördüklerini daha iyi anlama olanağı sunmaktadır. Gözü az yorması, dikkat dağıtmadan uzun bir süre olumlu sonuçlar vermesi açısından eğitimin ilk basamağından itibaren bu okuma türüne önem verilir (Ruşen, 1993, s. 59'dan aktaran Nas, 2004, s. 49).

İlkokullarda okumayı öğrenmenin ilk dönemlerinde yararlı olduğu düşünüldüğü için yararlanılan sesli okuma, sessiz okumaya kıyasla daha yavaştır. Diğer bir ifade ile ses çıkarmadan, göz ve zihnen takip edilerek yapılan okuma süreci daha hızlı olur ve bireye okuma-anlama konusunda daha yararlıdır. Ancak bu hiçbir ses çıkarmadan; gözler ve zihinle yapıldığı zaman daha hızlı yapmakla beraber daha anlamlı bir okuma olmaktadır (Özcan, 1988, s. 30).

Sessiz okuma çocukta okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla sesli okumadan bu yönüyle ayrılmaktadır. Sessiz okuma çocuğun okumaya başladığı ve artık sesli okumaların yerini hız ve anlam bakımından yer aldığı bir dönem olmaktadır. Okumaya başlayan her çocuk parmakla takip edip sesli okuduğu yazıyı ilerleyen dönemlerde sessiz bir şekilde kavramaya ve okumaya başlar; dolayısıyla sessiz okuma dönemi her çocuğun okumanın tadına, önemine vardığı ve okuma alışkanlığı kazandığı bir süreçtir.

2.1.3.3. Anlamlı Okuma

Okuma, gözlerin gördüğü sözcükleri zihne ilettiği ve zihnin anlayıp ses organları ile dışa vurduğu bir süreçtir. Bu süreçte sesli ve sessiz okumaların izlediği yol etkili olmaktadır. İyi bir okumada gördüklerimizi anlamak ve kavramak önem

taşımaktadır. “Temel okuma yazma becerisi sürekli işletilirse, geliştirilirse, bir anlam, değer kazanır. Öyleyse bireyin temel okur-yazarlığı, okuma alışkanlığına dönüşmelidir (Nas, 2004, s. 118). Okuma alışkanlığı da okuduğunu anlayan, anladığı üstüne düşünen ve bunu ifade edebilen bireylerin ortaya çıkması demektir. Başka türlü söyleyecek olursak anlamlı okuma işlevsel olarak “Üretici okuma” ile aynı anlamı taşır. Ancak, ifade edilen tümce ve o tümcenin yapısında kullanılan yazım işaretlerini dikkate alarak okumak da anlamlı bir okumadır. Bunun en güzel örneği ilk ve ortaokulda tiyatro metinleri öğrenciler arasında okunurken gözlenebilir. Anlamlı okumanın en önemli özelliği, okunan metnin ifadesini anlamak ve kavramakla olanaklı olabilir.

Anlamlı okuma, verilen mesajın fiziksel özelliklerinden içeriksel özelliklerine dek her şeyi içeren bir okuma türüdür. Metinde yer alan dil bilgisi yapısı, kullanılan sözcükler, hecelerin dizilişi, uzunluğu ve tüm bu özellikler anlamlı okumayı etkilemektedir.

Okuma döneminin temeli ilkokulda atılır. Sesli okumayla başlayan dönem zamanla öğretmenin yönlendirmeleriyle sessiz okumaya, okuma alışkanlığı ile birlikte bu zamanla okuduklarını anlama ve yorumlamaya dönüşür. Çocukta sesli okumayla beraber anlamlı okuma gerçekleşirken; zamanla bunun yerini sessiz okumada anlamlı okuma alır.

Anlaşılabilirlik tipografinin en temel özelliğidir. Harflerin tasarlanış ve kullanım amacı yazılan metni okunur kılabilmektedir. Okunabilirlik ya da anlaşılabilirlik kavramı araştırmacılar tarafından çoğu zaman okunaklılık ile karıştırılmıştır. Bu alanda kullanılan iki terim arasındaki farklılığın açıklanmasında yarar vardır. Okunabilirlik ya da anlaşılabilirlik, verilen mesajın ne kadar net olduğunu ifade eder. Okunabilirlik, incelenen metinin dilbilgisi yapısı ve içeriği ile ilgilidir. Bir metinde okunabilirliği kelimeler; kelimelerin uzunluğu ve karmaşıklığı heceler; hecelerin toplam kelimeye oranı, cümlelerin uzunluğu ve dilbilgisi yapılarını etkilemektedir (Şumnulu, 2011, s. 25). Sesli okuma, dinleyenlere yönelik olduğundan “Anlamlı okuma”yı gerektirir.

Az zaman harcamak ve çok şey öğretmek açısından hızlı okumak kişiler için önemli bir yetenektir. Ancak bu yetenek doğuştan gelmemektedir; çok ve anlayarak

okumaktan gelmektedir. Okuma alışkanı olmayan bir kişi için hızlı okuma becerisi ve bu beceriyle birlikte anlamlı okuma söz konusu olamaz. Anlamlı okuma bireyde;

- Sözcük hazinesini geliştirme,
- Kendini iyi ifade edebilme,
- Çevresinde yaşananlara karşı donanımlı olma ve
- Sorunlar karşısında çözümler üretebilme gibi özellikleri açısından önemlidir.

2.2. Okumanın En Yaygın Aracı olarak Kitap

Kitap, herhangi bir konuda ele alınan ve belirli bir amaç ya da sonuca ulaşmak üzere basılmış kâğıtların bir araya getirilmiş biçimi şeklinde tanımlanabilir. Ancak Labarre (2012, s.9), "Kitap öncelikle metindir, kitabın varlık nedeni budur. Fikir ve bilgilerin yayılma ve korunma yolunun ana, hatta biricik aracı uzun süre boyunca kitap olmuş, böylelikle uygarlığın ve kültürün tarihine katkıda bulunmuştur" der. Kitap, sadece bir nesne olmanın dışında bireylerin duygu ve düşüncelerini dile getiren birer kaynaktır.

Uygarlık tarihi yazı ile ilerler. Dünü bugüne taşır, bugün de dünün birikimleriyle yarın adına öngörüler geliştirir. Dünü unutmamızı engelleyen, olduğu gibi durum, duygu ve düşünce biçimiyle bugüne getiren yazı olmuştur. Basımevinin bulunması ve yazılı olanın hızlı ve çok sayıda basılarak çoğaltılması kitabı ortaya çıkarmıştır. Gerçi kitap olarak adlandırdığımız iki kapak arasındaki yazılı olan daha önce kil tablet, taş, ağaç kabuğu, yaprak, papirüs, deri, kemik, parşömen gibi malzemeler kullanılarak üretilse de basımevi hem hızla çoğaltılmasını, elle yazılmanın değişik nüshalarda değişik biçimlerde çoğaltılmasını engellemiştir. Bunun anlamı da hem erişilmesi kolay olmayan hem de çok pahalı olan elyazmasının hemen her yere kolayca, daha ucuz ve aynı biçimde ulaşmasını sağlamıştır. Bu durum kitap olarak ulaştığı yerde okurun düşünmesi, yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni düşünceleri öğrenme ve buna karşı değişimi zorunlu kılan anlayışların yayılması kolaylaşmıştır. Ülkelerin gelişmesi ve zenginlikleri üretilen araştırmalar (Baysal, 1987, s.37) ve okunan kitaplarla ölçülmeye başlamıştır.

Konumuz gereği çocuk kitapları söz konusu olduğunda durum çok daha ayrı özellik kazanır. Okul öncesi dönemde belirli bir çevre içinde anlatılan masal, öykü, tekerleme türü anlatılar kitap ile sınırları ortadan kaldırır. Bir Türk masal ya da öyküsü yanında, Alman, Fransız, İspanyol, Çin ya da Japon masalları devreye girer. Bu çocuğun erken dönemde farklı kültürlerle karşılaşması anlamı taşır. Bunun

anlamı da çocuğun büyüdükçe insanlığın ortak özelliklerini tanıyıp, kavramasına katkı sağlamak olacaktır.

Kitap, okul öncesi dönemden yaşamın sonuna kadar insanlığın en büyük kılavuz olmuş ve bu özelliğini sürdürmektedir. Kendi masallarındaki padişahın yerini yabancı kitaplarda kral almaktadır. Bu değişim bile kral ile padişahın benzer yetkilerde olduklarını anlaması için yeterli bir özelliktir. Uzak ülkelerin özelliklerini tanıma, çocukların orada da oyunlar oynadıklarını ama benzer ya da ayrı oyunlar olduklarını tanıması, bunlara ilgisi çocuğun düşünsel ve zihinsel yönden gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Kitap insanlığın en yakın dostudur nitelemesini, hemen her konudaki içeriklerinden kazanmış olmalıdır. Çünkü Ranganatan'dan beri bildiğimiz "Her kitabın bir okuru vardır", "Her okurun bir kitabı vardır" yaklaşımları hemen her kitaba karşı kaçınılmaz bir saygıyı taşır içinde.

Okuma alışkanlığı da bu bağlamda kitabın gerekliliğini apaçık ortaya koyar. Her şeye alışan insan okumaya da alışır ve kitap o insanın yaşamının ayrılmaz bir parçası özelliği kazanır.

Kitap gelişen teknolojiye bağlı olarak günümüzde bilgisayar, tablet, akıllı telefonlara taşınmıştır. Ama bu durum kitabın işlevlerini değiştirmez. Kitap, her zaman anlamak amacıyla okunur ve okunmaktadır.

2.2.1. Kitabın Tanımı ve Evrimi

Arapça bir kökene sahip olan kitap sözcüğü, Kaşgarlı Mahmud'un Türkçenin Arapçadan kelime hazinesi ve dil özellikleri bakımından daha zengin olduğunu dile getirdiği *Divan-ı Lügatı Türk* adlı yapıtında 'Bitig' sözcüğü ile eşdeğerdir. "Göktürklerden kalan Orhun Yazıtlarında da kitap sözcüğü bitig olarak geçer" (Vikipedi, 2020). "Kâğıt materyalden oluşan ilk basılı kitap, Mücevher sanatı (Millattan sonra 868 ya da hemen sonrası) uç uca eklenmiş ve oymabaskı tekniği ile basılmış birden çok kâğıttan oluşan rulodur" (Labarre, 2012, s. 50).

Geçmişten günümüze kitap adıyla bilinen nesnenin ana malzemesi taş, kil, papirüs, parşömen ve kâğıt gibi materyaller olmuştur. Bu malzemelerin üstüne işlenen yazı ile nesne kitaba dönüşür. Gutenberg'in mekanik matbaasına kadar da kitaplar genellikle

el ile yazılmıştır. Özellikle Batı'da manastırlarda kitap çoğaltma, resimleme; Doğu'da hattatlar kanalıyla elyazmaları konusunda kitaplar da artar. Mezopotamya'da kil tablet, Mısır ve Eski Yunan'da papirüs, Anadolu'da parşömen; Çin'de bulunan ve Araplar üstünden Avrupa'ya geçen kâğıt ve basımevi ile kitap basımında sayı olağanüstü biçimde artar. Bu artış manastırların yazıcı kadrosu üstüne olumsuz bir etki yaratır (Dahl, 1999, ss. 10-21).

Avrupa'da Rönesans dönemi ile beraber kitap basımı çok hızlı bir biçimde artar. Örneğin, Christopher Columbusun oğlunun 1500'lü yıllardaki kitap sayısı 20.000 (Burke, 2001, s. 60), hukukçu Giuseppe Valerie'nin 1700'lü yıllarında özel kitap sayısı 10.000; 1786 yılında Berlin Kraliyet Kütüphanesi dermesi 80.000 (Burke, 2001, ss. 68-70) kadardır. Avrupa'da kitap sayısı özel kişiler, kraliyet sarayları yanında üniversite ve kent kütüphanelerinde de hızla artar.

Türkçede ilk kitap, Gutenberg'in ilk basılı eseri ortaya koymasından 274 yıl sonra 1729 yılında ortaya çıkabilmiştir (Baysal, 1991, s. 68). Kitap basımı yeni bir teknoloji olmanın yanı sıra yazılı olanın değişmeden, herkese aynı biçimde ulaşmasını sağlamıştır. Eğitim kurumlarına hızla kaynak sağlama yanında özel alanlarda okuma; kâğıt ve baskı teknolojisindeki hızlı gelişmeler de yeni bilgi üretimini hızlandırmıştır. Kitapların konularına bağlı olarak çeşitlenip çoğalması ve basılan ürün sayısının artışı özellikle de bilgisayar ve ofset teknolojisi ile inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Örneğin 1904 yılında Dewey Onlu Sınıflama Sisteminden (DOS) yola çıkarak evrensel bir bibliyografya hazırlamak için Evrensel Onlu Sınıflamayı (EOS) geliştiren Paul Otlet ile Henri Lafomtaine'in düşüncesi günümüzde olanaksız bir durum almıştır. Çünkü kitap sayısı ve çeşidi büyük oranda artmıştır.

2.2.2. Kitabın Önemi ve Özellikleri

Kitaplar, çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin yanı sıra dil yapılarında ve toplumsal ilişkilerinde de destekleyici birer rol oynayan araçlardır (Tanju, 2010, s. 31). Çocukların kitaplar ile zihinsel aktivitelerini ve düş gücünü geliştirdiği bunun yanı sıra sosyal ilişkilerde de özgüvenle yaklaşmasını sağlamaktadır.

Okuma, geçmişi insanoğlu için kaydeden, ortaya koyan, ihtiyacı olana sunan, saklanması gerektiğinde korunan bir araç, bir kaynak olduğu sürece yaşamını sürdürecektir ve var olacaktır.

Kitaplar çocukların (Arbuthnot, 1964, ss. 3-10'dan aktaran Kocabaş, 1999, ss. 14-15);

- Zorluklar karşısında başarma,
- Zihinsel ve duygusal olarak kendini iyi duyma,
- Sevgi gereksinimi,
- İlgi ihtiyacını giderme,
- Fiziksel değişim ve
- Beğenilme ihtiyacı gibi özellikleri taşıması/gidermesini sağlamaktadır.

Çocuk yayınlarında görseller, kapak özellikleri ve cilt önemli unsurlardır. Bu unsurlar çocuğun yaş düzeyi göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Kapakta ve iç sayfalarda yer alan resimlerin kitabın içeriğine uygun olması ve çocuğu kendisine çekecek yapıda olmalıdır. Çocuklara sunulan yayınların yetişkinlere sunulan yayınlardan farklı olması ilgi çekici ve albenili bir yapıda bulunması gerekir. 'Kapak sağlam, kalın ve kaliteli bir karton olmalıdır. Kapakta kitap adı, konuyu özetleyici ya da tanıtıcı resim, yazar, ressam ve basımevi adının bulunması, kitabı oluşturanlara bir saygı gereği bulunmalıdır' (Demircan, 2006, s. 14). Kitap cildinde önemli olan çocuk kitabı açıp kapattığında sayfaların dağılmayacak bir biçimde oluşturulmuş olmasıdır (Bilgin, 2011, ss. 46-47).

Bireyin yaşamında önemli bir yer edinen kitaplar taşıdıkları özelliklerle bireyin kişisel ve sosyal gelişiminde de önemli bir süreçtir. Her yaşa sunulan yayınların farklı özelliklere sahip olduğu ve bu yönde dikkatli ve titiz olunması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Aşağıda çocuk yayınlarında yer alması gereken belli başlı özellikler sunulmuştur

2.3. Kitabın Unsurları

Yetişkin bir bireyin gelişiminde etkili bir faktör olan okumayı sevme ve okuma kültürü özellikle çocuklukta edinilen bir alışkanlıktır. Okuma alışkanlığında sunulan kitabın içeriksel özelliklerinin yanında görsellik unsurları rol oynamaktadır. Nitelikli

kitap örneklerinin sunumuyla çocuklardaki okuma alışkanlığı birbiriyle doğrudan ilişkilidir.

Çocuk yayınlarında yer alan görsel unsurlar başlangıçta çocukta bir merak ya da bir albeniyle oluşurken zamanla bunun yerini bir okuma alışkanlığı almaktadır. Uygun bir biçimde resimlendirilmiş bir çocuk yayını çocuğun bilişsel gelişiminde etkili olurken, hayal gücünü geliştirme ve bilgi dağarcığını geliştirmede de etkili olmaktadır (Kara, 2012, s. 225).

2.3.1. Fiziksel Özellikler

2.3.1.1. Boyut

Çocuk kitaplarında boyut, hitap eden yaşa uygunluk açısından önemli bir özelliktir. Aynı boyutlarda oluşturulan yayınlardan çok değişik biçimlerde oluşturulan yayınların çocukların dikkatini daha çok çekeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklar değişik boyutlarda sunulan kitapları okumaktan ve karıştırmaktan hoşlanırlar. Bunun yanı sıra yayınların çok ağır olmaması, çocuğun taşıyabileceği bir yapıda olması ve çocuğun gözüne hitap edecek bir biçimde çevresine yerleştirilmesi gerekmektedir. (Şumnulu, 2011, s. 37). İlköğretim dönemi çocuk kitaplarının değişik boylarda olması önemli bir unsurdur (Nas, 2014, s. 66).

Çeşitli boyutlarda kitaplar, çocuğa sunulabilir. Önemli olan kitabın boyutlarının sunulan yaş düzeyinin el yapısına uygun olmasıdır (Erkmen, 2017, s. 9). Üzel (2007: s. 65'ten aktaran Erkmen, 2017, ss. 9-10)'e göre kitapları sırt boylarıyla üç grupta toplamak mümkündür. Buna göre küçük boy kitaplar 12–15 cm; orta boy kitaplar 16–22 cm ve büyük boy kitaplar 22 cm'den daha uzun olanlardır.

Kitabın boyutları ile içeriksel özellikleri arasında belirli bir orantı olmalıdır. Çocuk kimi zaman büyük boy kitaplardan zevk duymaktadır (Şirin, 1998, s. 213). Özellikle de yeni okumayı öğrenen çocuklarda okul öncesi dönemde anne ve babanın büyük boyutta okuduğu kitap geleneği sürdürülebilir. Her bir sayfası geniş olan bu tür kitapların okunurken görsellerini de izleme olanağı sunması hem okuyan hem de okunan açısından rahatlık sağlamaktadır.

2.3.1.2. Kapak

Kapak, çocukları kendine çekebilecek, kitabı sevimli kılacak ilk uyarandır. Bu nedenle çocuk kitaplarında kapak, çocuğun ilgilisini çekecek nitelikte olmalıdır. Kitabın kapağı, içerikle ilgili sezinletici örnekler sunmalıdır. Aynı zamanda yapıtın bozulmadan uzun süre saklanabilmesi için sağlam bir kapak veya cilde de sahip olmalıdır (Oğuzkan, 2013, s. 374'ten aktaran Erkmen, 2017, s. 10). Kapağın sahip olduğu görseller çocuğu (aynı zaman da yetişkini) kitaba çeken, yaklaştıran ana etkendir. Nas (2014, s. 66)'a göre kapak kalın, dayanıklı, çekici ve içerikle ilgili bir uyum içerisinde olmalıdır.

Çocuğun dünyası, özellikle düş dünyası yetişkinden farklıdır. Kitap kapağındaki resmin ona çağrıştırdıkları ile içeriğin uyumlu olmaması düş kırıklığı yaratabilir. Onun seçtiği, beğendiği kitap da ağırlıklı olarak kapaktaki resme dayalıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi kapak resmi ile içeriğin ayrı olmaması kitaba karşı kaygı ve kuşku nedeni olabilir. Çocuk kitaplarında resim ya da görsellik kendi başına bir sanat, incelik taşıyan bir özelliği yansıtır. Bu nedenle çocuk kitaplarını resimleyenlerin çocuğun ruhsal dünyasını çok iyi tanıması gerekmektedir.

Kitap kapağının karton, kalın karton, Amerikan Bristol ya da kalın kuşe olması, kitabın iç sayfalarındaki kâğıttan ayrı nitelikler taşıması; kapağa ilgiyi daha çok çekmektedir. Ayrıca olası kazalara karşı kapağın selefonla kaplanması da kapak resmi yanında, kapak özelliklerini bozacak şeylerin kolay silinmesine neden olacaktır.

2.3.1.3. Harfler

İlköğretim 1. sınıflar için 20-24 punto, 2. sınıflar için 18 punto, 3.üncü sınıflar için 14 punto, 4 ve 5. Sınıflar için ise 10-12 punto önerilmektedir. Harf büyüklükleri yanında satır aralıkları, sözcüklerin tam ya da satır sonrasında kesik verilişleri bir özen ve düzeni gerektirmektedir. Çocuğun okuma alışkanlığı edinmesinde, okumayı sevmesi ve okuma hızı en büyük etkenlerden birisidir. Bu nedenle seçilen puntoların yaşlara bağlı olarak büyükten küçüğe doğru bir sıra izlemesi gerekmektedir (Nas, 2004, s. 67).

"Çocuk kitaplarında kullanılan harflerin özelliği önemli bir etkendir. İlkokul birinci, ikinci, üçüncü sınıf öğrencilerine seslenen kitaplarda kullanılan harfler 12 puntodan daha küçük olmamalıdır." (Enginün ve diğerleri (diğ.)., 2000, s. 213).

Henüz okula gitmeyen çocuklar için geniş yer kaplayan resimler ve büyük harfler seçilirken okul dönemi çocuklar için ise biraz daha küçük harfler seçilir. "Milli Eğitim Bakanlığı'nın kitapları değerlendirme yönergesinde; 6 yaş için 24 punto, 7-9 yaş için 16-18 punto, 10 yaş için 12 punto ve üstü için de 11 punto harf büyüklüğü zorunlu kılınmıştır. Satır araları uygun aralıkta olmalıdır (1,5 aralıklı). Metindeki yazılar siyah renkli olmalıdır." (Bilgin, 2011, ss. 45-46). Çocuğun yaş düzeyine bağlı olarak düzenlenen bu nitelikler çocukta anlama, kavrama ve uygulama gibi özellikleri saptamak açısından etkilidir.

2.3.1.4. Kâğıt

Bütün kitaplar gibi çocuk kitaplarının da temel malzemesi kâğıttır. Günümüzde kâğıt çok değişik özelliklerde çeşitlenmiş ve uygun olduğu alan içinde süslemeden kitaba, bardak tabaktan oyuncaklara kadar çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Kitap olarak kullanılan kâğıt, baskı, resim, ciltleme gibi özelliklerin uygunluğuna bağlı olarak seçilmektedir.

Çocuk kitaplarında çocuğun ilgisini en çok çeken özellik kitabın bir parçası olan kâğıttır. Basılan birçok çocuk yayınında harflerin ve fotoğrafların net bir biçimde olmaması ve bu bakımdan tercih edilmemesinin nedeni yararlanılan kâğıdın iyi bir kalitede olmamasından kaynaklanmaktadır (Şumnulu, 2011, s. 37).

"Çocuk kitaplarında birinci veya ikinci hamur kâğıt kullanılmalıdır. Kullanılan kâğıt mat, yani parlak olmayan cinsten bir kâğıt olmalıdır. Gözü yorduğu için kuşe kâğıt kullanılmamalıdır. Kâğıdın ışığı çok yansıtmamasına dikkat edilmelidir." (Şumnulu, 2011, s. 38; Nas, 2004, s. 67).

Kimi kitaplarda karton (Amerikan Bristol) kalınlığında kâğıtlar da kullanılır. Okul öncesi çocuklar için basılan bu türdeki kitaplar, birinci yıl öğrencileri için de sürdürülebilir. Ancak kâğıdın kolay yıpranma, yırtılma özellikleri taşıması kâğıt seçiminin özenli olmasını gerektirmektedir. Örneğin üçüncü hamur kâğıt (pek çok çocuk kitabında kullanılan bir türdür) çok ince gramajda seçilmesi durumunda yazı ve resimlerin sayfanın arka yüzüne de yansımasına yol açmaktadır. Bu durum yazı ve

resimlerin bozulması anlamı taşımaktadır. Kitap ne kadar önemli, anlamlı da olsa kâğıdın özelliği bu durumu ortadan kaldırabilmektedir. Örneğin, 1600'lü yıllarda, Otuz Yıl Savaşı sırasında kitaplarda kullanılan kâğıdın kalitesi oldukça düşmüş, bu dönem kâğıtlarının mürekkebi yarı emmesiyle ünlenmiştir (Labarre, 2012, s. 101). Kâğıt kalitesi hem baskı hem de bir resim için önemlidir. Çünkü kalitesiz kâğıt kitabın içeriği ile ilgili bütün özellikleri ortadan kaldırabilir.

2.3.1.5. Resim

Çocuğun kitabı sevmesinde resim önemli bir unsurdur. Çoklukla çocuğu kitaba çeken resimdir. Özellikle de ilkokul düzeyinde çocuk için resimli kitap, kitabın değerinin yarısı ölçüsündedir. Metin ile uyumlu resimlenmiş bir kitap okumak yanında kitabı anlamayı da kolaylaştıran bir özellik taşır.

Çocuk yayınlarında resim, metin ile yakın ilişkili olan ve metnin anlaşılmasında etkili bir yapıya sahiptir (Sever, 2012, s. 166). Bu etki kaçınılmaz olarak resimlemede uzman ve iyi çizerler elinden çıkmasını gerektirmektedir.

"Çocuk kitaplarında resmin rolü çok büyüktür. Çocuk kitaplarındaki resimleri işlevleri bakımından üçe ayırabiliriz:

a. Süsleyici resimler,

b. Metni açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler ve

c. Metni tamamlayıcı resimler.

Bu resimler artık çoğunlukla renkli basılmaktadır. Ancak her renkli resmin siyah-beyaz resme karşı üstün olduğunu söylemek doğru değildir. Hatta bazen iyi bir siyah-beyaz resim veya sade bir resim bol renkli bir resimden daha etkili olabilir" (Enginün ve diğerleri, 1998, s. 214)

"Okurken 'gördüğümüz' bu imgeler kişiseldir: Görmediğimiz şey belli bir kitabı kaleme alırken yazarın zihninde canlandırdıklarıdır. Başka bir deyişle her anlatının dönüştürülmesi hayal gücü ve çağrışımlar yardımıyla tercüme edilmesi gerekir. O, bizimdir" (Mendelsund, 2015, s. 225). Bize ait olan bu resimler sözcüklerin anlaşılmasında ayırımlı bir yapıya sahiptir.

2.3.1.6. Renk

Kitabın albenisini ve okunabilirliğini sağlamak, metnin içeriğine bağlı olarak oluşturulan resimlerin sahip olduğu renkler ile mümkündür. Metinde geçen bir olayın teknik bir hata ile farklı bir renkle sunulması çocuğun yanlış kararlar vermesine yol açabilmektedir (Şumnulu, 2011, s. 40). Bu açıdan metin, resim ve renk açısından güçlü bir bağ vardır.

"Çocuk kitaplarında yer alan renkli resimler, çocuğun göz sağlığını koruyucu ve ilgi çekici olmalıdır" (Şumnulu, 2011, s. 40). Buradaki göz sağlığı uyumlu renklerin kullanımı biçiminde anlaşılmalıdır. Çünkü kimi renklerin birlikte kullanılması (yeşil-kırmızı gibi) yalnız göz değil, karşıtlıkları nedeniyle kafa karıştırıcı da olabilirler. Renklerde özen gerektiren bir özellik de çizilen şeyin doğal rengine uygun olmasının getireceği uyumdur**.**

2.3.1.7. Cilt

Okul döneminde merak eden, karıştıran, devamlı hareket halinde olan çocuğa sunulan kitabın dayanıklı olması gerekmektedir. Şumnulu (2011, s. 40), sunulan yayınların genellikle 'tel zımbalı' ya da 'tek sayfaların sırttan yapıştırılması' şeklinde olduğunu ifade etmektedir. Çocuğa bu şekilde verilen yayınlar genellikle dayanıklı olmamakta ve sayfalar kısa bir sürede kopmaktadır. Yazar, "Oysa bütün çocuk kitapları için sağlam bir ciltleme esas olmakla birlikte, özellikle resimli kitapların bez veya kalın mukavva ciltli olması ve dikiş yoluyla ciltlenmesi şarttır" (Şumnulu, 2011, s. 40) diyerek sağlam cildin önemi üzerinde değerlendirmeler yapmaktadır.

Cilt kitaba ayrı bir mali yük getirir. Kalitesiz kâğıtlar genellikle ciltlenmez. Özellikle de günümüzde sıcak tutkalla tutturulan ve adına Amerikan cilt denilen ciltlemeler çok çabuk dağılabilmektedir. Bu nedenle yoğun şekilde kullanılan eserlerin iplik dikişle ciltlenmelidir. Kimi kitaplarda kapak olarak kullanılan bez, meşin ve deri gibi malzemeler kitabın kullanım ömrünü uzatmaktadır.

2.3.1.8. Kitap ve Görsel Tasarım

Kitapta yer alan görsel tasarım yani resimler, çocuğun yazılı olanı zihninde yaratılmasını kolaylaştıran, metni açıklayan, metnin kalıcılığını sağlayan bir özellik taşır. Özelliklede okuma yazma bilmeyen ve yeni okuma öğrenmeye başlayan çocuk için yeni sözcükleri öğrenmeye destek sağlar. Çocuk yayınlarında yer alan görseller

yönelik olduğu yaşa göre oluşturulmuş, çocuğun düş gücünü, okuduğunu anlama yeteneğini, kendini tanıma ve okuduklarını karşı tarafa aktarabilme niteliklerini geliştirmektedir. Çocuğa okuma, anlama ve anladığını sosyal yaşamda ifade etme gibi özelliklerini kazandıran kitaplar ve kitapta yer alan resimler zihinde daha kalıcı bir etki bırakmaktadır. Kitap okuyamayan bir çocuğu resimleriyle kendisine çeken bir kaynak, çocuğun kaynağı okumaya başlamasıyla daha çok anlam kazanır.

Uzmanlara göre çocuk yürüme ve konuşmaya başlamadan önce, aşağı yukarı bir buçuk yaşlarında öykü, masal dinlemeye başlar. Bu dönemdeki resimli kitaplar bir eğlence aracı olmanın yanı sıra bir bilgi aracı niteliği de taşımaktadır. Çocuğun okula başlaması ve 7-8 yaşında okumayı öğrenmesiyle sınırlı düş dünyasını resimli kitaplarla genişletmek ve büyütmek olanaklı olmaktadır (Şirin, 1998, ss. 199-200). Buna göre de çocuğun resimli kitaplar okuması hem okuma alışkanlığı hem de düş gücünün güçlenmesini sağlamaktadır.

Kitap çocuğun iç dünyasını resimler kanalıyla daha kolay etkiler. Resimlerin bir başka özelliği ise metne katkısı yanında ona karşı duruşudur. Çocuklar özellikle parlak ve canlı renkleri severler. Bu nedenle çocukların arzusu yalnız konu değil malzeme ve görsel olarak da nitelikli olmasıdır. Resimle kitaplarda tanışan çocuk güzel sanatlarla da tanışmış olur. Kitap resimleri bir kitabın içeriğini öne çıkarmada, çocukta duyguları uyandırmada estetik bir rol üstlenir. Çocuğun görüntü, resim konusunda geliştirip, zenginleştirir (Tursunmurotovich, 2020, s. 99).

Eğitimde önemli bir yer tutan görsellik, sanata ilginin ve bu konuda bilincin oluşmasında ön koşuldur. Kitaplar, görsel açıdan estetik bir bakış uyandırmak, kişide bilgi ve düşüncelerin sanatsal yönünü açığa çıkarmaktadır. "Eğitim bilimciler, çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olduğunu belirtirler" (Güvendi Kaptan ve Kaptan, 2004, s. 2). Görsellerin başarılı kullanılması çocukta öğrenmeyi hızlandırırken, dikkate alınmayan görseller çocuğu okumaktan uzaklaştırmaktadır (Güvendi Kaptan ve Kaptan, 2004, s. 3).

Çocuğun sağlıklı gelişimi yalnız onun olgunluğu değil aynı zamanda toplumun da sağlıklı gelişimi anlamına gelir. Özellikle görsel eğitim yalnız sanat tarihi açısından değil çocuğun görsel ve estetik eğitimi açısından da önem taşır. Çünkü okuryazarlık yanında oluşan görsel öğelerle de kişiliği ve olgunluğuna katkı sağlayacaktır. Çocuk kitapları resimlenirken, çocukların oyun, eğlence, macera ve hayal dünyasında

yaşadıkları bir an için unutulmamalıdır. Bir çocuk için resim en üst düzey bilgi düzeyindedir ve eğitim anlamı taşır. Bu nedenle çocuklar çevre ve doğa üstüne çok şey öğrenirler (Tursunmurotovich, 2020, s. 98).

Doğru kullanılan görseller, kişinin kitabın görsellerine odaklanmasını sağlar ve çoğunlukla ilgi çekici olurlar. Metinle uyumlu bir biçimde oluşturulan görseller okumayı sevdirici ve kişide okuma alışkanlığı kazandırma gibi özellikler oluşturmaktadır.

Resimli kitapla çocuk ilişkisini Tursunmurotovich (2020, s.99), beş başlık altında toplamaktadır:

- Resimli kitap, çocuğun kitaba ilgisini, bir sanat yapıtı gibi bakmasını sağlar,
- Çocuğun sanatsal beğenisini geliştirir,
- Çocuklarda konuşma istekliliğini arttırır,
- Oyunlarla oluşturulan çizimler görsel gelişmeye katkı sağlar ve
- Çocuk kitabı çizeri biçimleriyle çocuğa resim ile çizim yapma yaklaşımı sunar.

Resimli kitaplar genellikle 1-7 yaş arasındaki çocuklar için hazırlanır. Ancak içinde resim olan her kitap da resimli kitap olarak kabul edilmemektedir. Resimli kitap bir öykü ya da masalı art arda görseller yoluyla hem metin hem de resim olarak anlatan kitaplardır. Kimi kez bu tür kitaplarda metin çok az ya da metinsiz de olabilir. Doğrudan göze yönelik ve okuma yazma bilmeyenin seveceği özellik taşır. İlk estetik değerleri kazandırma yanında okuma ve kitabı sevdirme gibi özellikler kazandırmaktadır (Şirin, 1998, s. 202).

2.3.2. İçeriksel Özellikler

2.3.2.1. Yalınlık

Yalınlık, metnin çocuğun anlayabileceği bir dille oluşturulması, karmaşık olmaması ve basit bir biçimde anlaşılması gibi anlamları içermektedir.

Çocuk yayınlarında konunun karmaşık bir biçimde ele alınmaması çocuğun anlayabileceği bir biçimde ele alınması çocuklukta okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmak açısından önemlidir. Ancak çocuklara daima basit bir biçimde ele alınan yayınlar sunulması da çocuğun yaşamında karşılaştığı karmaşık anlarda ne

yapabileceğini bilememe ve umutsuzluğa kapılma gibi durumlar yaratacağından olumlu bir yaklaşım türü olmamaktadır. Çocuğun yaşına uygun çeşitli yayınlar sunmak elbette mümkün bir durum iken burada üzerinde durulması gereken önemli konu çocuğun kitaba olan yaklaşımı ve çocuğun ilgi alanına girip kitabı sevmesidir (Binyazar, 2006, s. 609).

Çocuklara uygun kitap seçiminde yetişkinlerden farklı olarak daha değişik özellikler ve özen gerekmektedir. Çocuğun yaşına uygun kitap seçiminde görsel unsurlar, metin, yazı, renk gibi tasarım açısından kitap incelenirken hitap edilen yaş grubunun çocuk olduğu ve ele alınan konunun yalın bir biçimde anlatılması çocuğun resimleri de daha rahat anlayabilmesi açısından etkili olmaktadır (Ersan, 2016, s. 150).

2.3.2.2. Dil Bilgisi

Dil, bir toplumun geçmişi ile geleceği arasındaki tüm süreçleri ile bireylerin gelişim evrelerinde önemli katkıları bulunan ve bulunacak olan bir araçtır. İçinde bulunduğu toplumun değerleri ile kültürünü yansıtarak çocukların bebeklikten yetişkinliğe dek kavram dünyalarına uygun bir biçimde nitelikli yayınların sergilendiği kitaplar bilişsel gelişimde önemli bir rol üstlenmektedir. Çocuk kitapları, çocukların yakın çevresinden edindiği dille kişisel gelişimlerine katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Çocukların kavramsal gelişiminde, kendini ifade etmede ve içinde bulunduğu toplumda yer edinmesinde etkili olan bir kaynaktır (Dilidüzgün ve diğerleri, 2010, [s.y.]).

Çocuğun ruhsal gelişiminde, zihinsel gelişiminde ve sosyal gelişiminde rol üstlenen kitap özellikle çocuğun okula başlamasıyla anlam kazanmaktadır (Yavuzer, 1992, ss. 156-157). Bu bakımdan çocuğun yaşına uygun bir biçimde hazırlanan fiziksel ve içeriksel açıdan iyi yayınlar hazırlanmalıdır.

Dilini iyi konuşan, ana dil bilinci iyi bir seviyede olan, kendini iyi bir biçimde ifade edebilen yetişkin bireyler yetiştirmenin ön koşulu ilköğretim dönemi yıllarında çocuğa sunulan çeşitli türlerdeki kitaplarda yer alan dilin niteliğidir. “Bireyin eğitilmesinde en önemli ve en verimli dönem olan çocukluk dönemi, dil eğitimi açısından da değerlendirilmek zorundadır. Dil eğitimini coşkulu ve sıkmadan yapabilecek en önemli araç ise, belli başlı ölçütler doğrultusunda hazırlanmış çocuk kitaplarıdır.” (Yılmaz ve Özkan, 2001, s. 148). Çocuğa sunulan dil hatalarının

olmadığı bir kitap çocukta okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmasında önemli bir faktördür.

2.3.2.3. Karakter Özellikleri

Çocuklar bir kitapta yer alan sözcükleri seslendirmeyi ve kullanmayı ardından görselleri çizmeyi özellikle karakterlerle özdeşim kurmayı sevmektedir. Kitapta geçen kahramanların fiziksel özellikleri ile içinde bulunulan ruhsal özelliklerden etkilenmektedir. Karakterleri beğenir ve onlar gibi davranırlar. Bu dönemde karakterleri canlandırmaktan, onlar gibi davranmaktan mutluluk duyarlar. "Masal ve masalımsı türlerin dışındaki kitaplarda, kahramanların ruhsal ve fiziksel özellikleri abartıya kaçılmadan betimlenmelidir" (Dilidüzgün ve diğerleri, 2010, [s.y.]). Kahramanlar çok abartılmadan gerçek yaşamda olduğu gibi inandırıcı bir biçimde anlatılmalıdır. Çocukların kitabı sevmesinde kahramanların hem fiziksel özellikleriyle ve bireysel özellikleriyle ilgi çekici bir yapıda olması gerekmektedir.

Çocuk yayınlarında yer alan kahramanlar, bir uğraş sonucu kazandığı başarının hakkını verebilmeli ve elde edilen başarının somut bir biçimde özellik kazanması gerekmektedir. Kitapta geçen olaylar günlük yaşamımızda geçen olaylarla benzerlik göstermeli, şansa bağlı büyük değişimler biçiminde gösterilmemelidir. Kahramanlar arasında geçen diyaloglar çok uzun olmayıp çocuğun anlayabileceği bir biçimde kısa ve anlaşılır bir biçimde kurgulanmalıdır. Kahramanların ulaşmak istedikleri amaçları çocuk bulabilmeli, yazarın bu konudaki tasarladığı düşünceye çocuklar duygu ve düşünceleriyle katılabilmelidirler (Dilidüzgün ve diğerleri, 2010, [s.y.]).

2.3.2.4. Tema

Tema, kitap yazarının ele aldığı konunun bireyde uyandırdığı duygu ve düşüncelerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Kitapta geçen olayların, işlenen konunun çocukta bırakacağı etkilerdir.

Çocuk yayınlarında çocuğa iletilmek istenen mesajların açık, kesin, yalın olup anlam bakımından kapalı ve karmaşık iletiler taşımaması gerekmektedir. Verilmek istenen iletinin bulanık olmaması, çocuğun kitabı sevmesinde, kitaptan yararlanmasında ve okuma alışkanlığı edinmesinde temel koşul olmaktadır.

Çocuk yayınları, kişinin bireysel ve sosyal yapısını açıklayan, gerçek yaşamda karşılaştığımız ve yaşadığımız konuları içermektedir (Wolf, 2004, ss. 54-55). Bu

açıdan çocukların kendi akranlarıyla olan benzer olayları ve yaşantıları dile getirdiğinden çocuklar tarafından daha çok ilgi görmektedir. "Resimli kitap çocuklar için, toplumsal ve kültürel değerleri, kendi dünyalarını öğrenmeleri, kişiliklerinin gelişimi, sorgulayan, soran, kalıpları kırmalarına yardımcı olmalarını, yalnız kendi kültürleri değil aynı zamanda başka kültürleri de tanımalarını, kültürel çeşitliliği görmelerini sağlayan çocuklar için güçlü öğrenme araçlarıdır. Bu dünya içinde en temel ve yardımcı araçlar da metinle birlikte sunulan resimlerdir. Onlar çocuğun kendi yolunu bulmada bir harita işlevi görür (Koss, 2021, s. 32).

Çocuk kitaplarında fiziksel ve içeriksel açıdan birbirini tamamlamasını sağlayan tema çocuklarda ruhsal gelişim, zihinsel gelişim ve sosyal gelişimde destekleyici olmaktadır. Çocuğun okumayı sevme, okuma alışkanlığı edinme, okumaktan keyif alma, eleştirel yaklaşma ve sorunlara çözümleyici açıdan yaklaşmada çocuk kitaplarında ele alınan tema olumlu bir etkendir.

Ancak, yapılan araştırmalarda inanç, ideoloji ya da siyasal yaklaşımlar öne çıkabilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde çocuk kitapları üstüne yapılan çok kültürlülüğe bağlı araştırmalarda etnik köken, cinsiyet, engellilik gibi konularda eksiklikler ortaya konmuştur. Örneğin 1965 yılında 5.000 kitap üstünde yapılan resimli çocuk kitaplarında Afro-Amerikalı karakter yalnız % 6,7 oranındadır. Oysa çocukların kendilerini kitaplarda görmelerinin önemi kimlik gelişiminin göstergeleri olarak belirtilmektedir (Koss, 2021, s. 33).

Çocuğa içerik yanında görselleriyle de çekici kitapların sunulması, çocuğun kitap ve okumaya karşı duyarlığını arttıracak; kitapların serbestçe okunduğu kütüphanelere karşı ilgisini de geliştirecektir.

3. BÖLÜM

ÇOCUKLARDA KİTAP, OKUMA VE KÜTÜPHANE ALGISI

Çocuklar kitaplarla öğrenmeyi, çözümler üretmeyi ve çevrelerinde gördükleri şeyleri sorgulamayı öğrenmektedir. Henüz okula gitmiyorken bile kitapları merak eder, karıştırır ve çevresindeki yetişkinleri taklit ederek okumaya çalışır. Kitap okumaya başlayan çocuk zamanla okuma alışkanlığı edinir ve okuma alışkanlığını keyifli ve sürekli bir biçimde devam ettirmeye başlamaktadır. Bu bölümde çocuk ve okuma, çocuk ve kitap, çocukların dünyasında kütüphane ve çocuk kitaplarının özellikleri konularına değinilmiştir. Çalışmanın asıl konusu olan çocuk kitaplarındaki görsellik ile ilişkilendirilmiş ve literatürde bulunan çalışmalar ışığında açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Çocuk ve Okuma

Dil, herhangi bir toplumda var olan, bireyler arası iletişimi kuran, düzenleyen, toplumun gelenek ve görenekleriyle şekillenen kişilerin kendilerini ifade edebilmek için ortaya koyduğu anlamlı harflerin sese dönüşüp dökülmesidir. Bir toplumda dil geliştirildiği sürece insanlar arası ilişkiler gelişir, iş, eğitim, gündelik hayatta karşılaşılan sorunlar çözülür ve hedefe daha hızlı varılır. Dil olduğu ve geliştiği sürece o toplum da var olur ve gelişir. Toplumun önemi, değeri ve kültürü diliyle başlar. Dilin gelişimi ise toplumdaki bireyler okumayı sürdürdüğü ölçüde ayakta kalır. Okumayı; gelenek-görenek, kültür, gelişim, ilgi alanı, alışkanlık ve gelişim olarak gören toplumlar başarıyı da beraberinde getirmiş, tarihte kendilerine uygun ve kalıcı yer edinmişlerdir. Dil aynı zamanda okuma eyleminde gözle izlenen harflerin oluşturduğu anlamı zihinde yeniden işleme aracıdır. Okuma becerisi, yetişkinlerin her alanda yararlandığı, bireyleri yetiştirdiği ve bir şeyler ortaya koyduğu; çocukların ise eğitim hayatına adımlar atarken onu koruyan, kaynaklara ulaşmasını, çevresini tanımasını sağlayan, çocukları ayakta tutan ve birer yetişkin olmasını sağlamaktadır.

Okuma sürecinde yazılar zihinsel kavramlara çevrildiği, anlamlandırıldığı ve beyinde yapılandırıldığı için okuma zihnin gelişimine en büyük katkıyı sağlayan öğrenme alanı olarak görülmektedir (Güneş, 2007, s. 117). Bireyin gelişiminde en büyük katkıyı sağlayan okuma kişinin kendisine, ardından çevresine ve toplumuna büyük faydaları olmaktadır. Gelişmiş düzeydeki ülkelere baktığımızda, ülkelerin sahip olduğu kaynaklar elbette büyük bir öneme sahiptir. Ancak bu kaynakları iyi yönde

kullanan, kullanmayı bilen, farklı alanlarda kullanan ve çevre ülkelere sunan ülkeler her zaman çok okuyan ve okumayla beraber teknolojiyi iyi kullanan ülkeler olmuştur. Okuyan, okuduğunu anlayan ve anlatan, okuduğu üstüne düşünen, araştıran ve sunan bireyler önemli işler ortaya koyanlardır.

Yapılan bilimsel araştırmalara göre öğrendiklerimizin;

% 1'ini tatma duyusu yoluyla,

% 1,5'unu dokunma duyusu yoluyla,

% 3,5'unu koklama duyusu yoluyla,

% 11'ini işitme duyusu yoluyla,

% 83'ünü de görme duyusu yoluyla elde ettiğimiz sonucu ortaya çıkmıştır (Keseroğlu, 1992, s. 97; Aytaş, 2003, s. 155). Bu sonuçlara göre, göze ve kulağa hitap eden okuma öğrenmenin önemli, etkin yanını (%83+%11=%94) bölümünü oluşturmaktadır. Verilerden yola çıkacak olursak, öğrenme büyük ölçüde okumaya bağlıdır.

Okuma alışkanlığını, okuma kültürünü, okuma sevgisini etkileyen birden çok faktör vardır. Tüm bu faktörler öncelikle ailede başlar. Çocuklar okuyamıyor olsa bile ebeveynlerini daima taklit ederler. Bu açıdan anne ve babanın okuyor olması çocuğu önemli ölçüde etkilemektedir. Okumayı bilen bir yaşta olması ve bunu ebeveynleriyle paylaşması ise çocuğun yaşamında daha etkili bir yer tutmaktadır. Ebeveynlerinin ardından bir diğer etken ise okulda başlar. Kassow (2006, s. 2), okul öncesi bir "Aile okuryazarlık çevresi" oluşturmayı önerir. Çünkü okumaya karşı ilgi önce ailede başlar. Öğretmenin çocuğun yaşına uygun özelliklerde kitaplar sunması, çocuğun dünyasını renklendirmesi ve çocuğun geleceğine yön vermesi açısından öğretmenin yaklaşımı bir diğer önemli faktördür.

Okul dönemi çocukların okuma alışkanlığı ve okuma sevgisi edinmesinde eğitim yaşamında öğretmenin katkısı büyüktür. "Okuyan öğretmenler gerçek anlamda okuyan öğrenciler yetiştirebilir" (Keseroğlu, 2004, s. 74) yaklaşımı, öncelikle okuma alışkanlığı olan, okuyan ve iyi kitapları öğrencilerine önerebilecek öğretmenleri gerekli kılmaktadır. Okumayan anne baba ne ise okumayan öğretmen de çocuk

üzerinde aynı ölçütler içinde kalacaktır. Gerçek anlamda okuyan, okuduğu üstüne düşünen bir öğretmen okuyan, okuma alışkanlığı kazanmış öğrenciler yetiştirecektir.

Rosenblatt'e (aktaran Kaya, 2014, s. 611) göre okumanın belirgin iki amacı vardır:

- Okuyucu duyguları ile okur yani metne estetik / sanatsal açıdan yaklaşır ve metnin estetik yorumunu yapar (aesthetic reading).
- Metni okurken sadece okurun amacı bilgi edinmek ya da kazanmaktır (efferent reading). Bazen bu ikisi arasındaki fark belirgin değildir. Okuyucu her ikisini de aynı anda uygulayabilir.

Çocuklarda bu amaçlar daha geniş bir alan kapsar. Bunlar;

- Anlama isteği,
- Anlaşılma isteği,
- Keşfetme isteği,
- Beğenmek ve beğenilmek isteği,
- Dikkat çekme isteği,
- Yorumlamak isteği,
- Zevk almak,
- Onu düşünsel açıdan zenginleştirme duygusu,
- Okudukça merakının çoğalması,
- Sorarak, eğlendirerek, düşündürerek çevresindeki her şeyi tanıtması,
- Ona tatmadığı duygular tattırması,
- Dilini geliştirmesi,
- Kendini ifade edebilmesini sağlaması ve
- Yeni arkadaşlıklar kurmasını sağlamaktadır.

3.1.1. Çocuklarda Okuma Edinimi ve Önemi

Çocuk yetişkinlerden ayrı özellik ve yaklaşımlar gösterir. Kolaylıkla biçimlendirilebilecek yeni bir fidana benzer. En belirgin özellikleri;

- Meraklı tutumu,
- Anlamak isteği,
- İçten yaklaşımı,

- Heyecanı ve
- Her şeyi oyunlaştırma becerisidir.

Çocuğun zihinsel, fiziksel ve kişilik gelişimi bu evrede beslenip, gelişmektedir. Bu besin kaynaklarının başında oyun geliyorsa ikinci sırayı kitap alır, diyebiliriz. Çocuğa okunan kitap, okullu olunca da çocuğun okuduğu kitap, çocuk gelişiminin en önemli aşamalarını oluşturmaktadır.

Çocuklar için oluşturulan kaynaklar çocuğun yaşama bakış açısından yola çıkarak ihtiyaçlarını karşılayan, hayatını etkileyen, olaylara yaklaşma biçiminden, yetişkinlerle olan ilişkisinden, doğadaki canlılara yaklaşma biçiminden, duyguları yaşayış şeklinden, fiziksel ve ruhsal olarak etkileyen tüm özellikler göz önünde bulunduracak nitelikte olmalıdır (Kırışoğlu, 2002, ss. 57-60). Bu söylenenlerle, çocuk yayınlarının yaşamın tüm alanlarını içine alan, tüm alanlarına yönelik olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bunun anlamı da çocuğun yetişkinliğe hazırlanmasıdır. Okuma eylemi, çocuğun eğlenmesi kadar çocuğu geleceğe hazırlama görevi de üstlenmektedir.

Çocukların gelişiminde önemli payı olan kitap okuma alışkanlığı eğitim ile başlayıp bir ömür boyu süren bir alışkanlıktır. Okul dönemiyle yaşamında daha çok yer edinen kitaplar taşımış olduğu özelliklerle çocuğun ilgisini çekmektedir. Bu nedenle çocuğa sunulan kitapların tasarımları önemli bir etkiye sahiptir (İçmeli, 1996, s. 66). Okuma alışkanlığı öncelikle çocuğun ilgisini çekebilecek bir takım özelliklerle bezeli kitaplarla başlar. Bu da öncelikle kitabın dışarıdan albenili, çekici tasarımıyla ön plana çıkmaktadır.

Çocuklara uygun kitaplar yazmak, resimlemek ve metin resim ilişkisini iyi bir dengede tutmak gerekmektedir. Çocuk gelişimi alanında önemli çalışmalar yapan Jean Piaget çocuklarda hayal gücünün zihinsel işlemlerle ilişkili olduğunu açıklamaktadır. Bir yayını ortaya koyan bir yazarın kitabın fiziksel özelliklerinden içeriksel özelliklerine dek incelemek, değerlendirmek ve ele aldığı grubu bilmek zorundadır. "Bir hikâyeyi resimlemek sadece çocuğun okuduğu şeyleri görmesi demek olamaz. Çocuğun bütün bir gelişimini çizgilerle yaşaması ve geliştirmesi demektir. Bir resim sayfasına bakarken çocuğun dil, bilişsel, sosyal ve duygusal alanı aynı anda çalışır ve farklı oranlarda olsa da hepsi gelişim gösterir" (Bilgin, 2011, s. 56). Zihinsel gelişim ile hayal gücünün birlikte değerlendirilmesi de çocuk

kitaplarındaki özeni; çocuğa sunulacak kitabın ayrıcalıklı özelliğini fazlasıyla öne çıkarmaktadır. Yarının yetişkini olan çocuk sağlıklı ve güçlü özelliklerini erken dönemde kazanmaktadır. Bu özellikler yalnız metin dili olarak değil kitapta sunulan görsellerle de öne çıkmaktadır.

Okuma materyali tasarımında resimler arasında vurgulamalar ayırımlı bir yer tutmaktadır. Resimdeki unsurların dikkat çekmesi vurgulama unsuruyla odak noktası haline getirilerek oluşturulmaktadır. "Unsuru odak noktası haline getiren şey, bulunduğu ortamdaki konumu, diğer elemanlara göre büyüklüğü, biçimi, rengi, parlaklığı, tonu, dokusu ve kontrastıdır. Tasarımda eğer tüm elemanların hepsi aynı oranda vurgulanırsa, hiçbiri vurgulanmamış demektir. Bu nedenle, tasarımda başrol görevinde olan unsur, tasarımcı tarafından odak noktası haline getirilmelidir" (Akman, 2010, s. 25). Burada özellikle Fatih Erdoğan (2019, s. 104)'ın belirttiği, resimli kitaplarda resim ile metnin birbirini bütünleşik olmasıdır. Resmi metin metni de resim desteklemektedir. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi için de seçilen, işlenen konunun dağınık değil bir "tek" de toplanması gerekliliğini öne çıkarmaktadır.

Görsel unsurlar çevremizde gördüğümüz nesnelerin görüntüsü olarak adlandırılmaktadır. İlk görüşte zihne kaydedilen görüntüler, tasarımda görsel iletişimin kilit noktasıdır. Görsel unsurlar metinde verilmek istenileni okuyucunun daha iyi anlamak, öğrenmek, kaydetmek ve unutmamak açısından önem taşımaktadır (Poulin, 2012, ss. 227-228). Bu anlam, zihne işlenen çocuğa çekici gelecek resim ve onu zihinde harekete geçirecek dil, metindir. Zihinsel, düşünsel gelişim ve hayal gücü de burada başlamaktadır.

Sözcükler resimlerdeki anlamı yeniden anlamlandırabildiği gibi resimler de metnin içeriğini yeniden anlamlandırabilir, yeni bir yorum katabilir. Görsel tasarımlar metinde geçen bir kahramanı ya da bir kişiyi canlandırır ve okuyucuda daha kalıcı bir etki bırakır (Poulin, 2012, ss. 232-234).

Yeniden anlamlandırma konusu Batı ülkelerinde oldukça önemsenmiş değişik biçimlerde müze olacak düzeye ulaşmıştır. Örneğin Tokyo'da 1977 yılında çocuk kitapları ve resimleri Chihiro Iwasaki Müzesinde toplanmaya başlamış; İsveç'te kurulan çocuk kitapları müzesinde kitaplar yanında kitaplarda yer alan resimler yer almaktadır (Şirin, 1998, ss. 143-144). Bu durum çocuk kitapları resimlerine verilen özen ve değerin sonucudur. Bu tutum günümüz Batı dünyasında pek çok ülkede

değişik biçimlerde kendini göstermekte, çocuk kitabı, kitaplar için yapılan resimler topluma yüreklendirici ve özendirici biçimde sunulmaktadır.

3.1.2. Çocuk Psikolojisinde Okuma

Bir toplumu var kılan, onu geliştiren, gelişmesine öncülük eden, ayakta durmasını sağlayan birey öncelikle aydınlık bir gelecek içinde yetişmeyi ve bireyin sahip olduğu psikolojik ruh durumunu anlamayı gerektirir. İçinde bulunduğu psikolojik ruh haliyle, bulunduğu konumu ile çevreyi değiştirir ve geliştirir. Bu değişim ve gelişimin temeli ise çocukluktan gelmektedir. Çocukluk, her bireyde yakından takip edilmesi, akran ilişkilerinin gözlemlenmesi, öğrenme ve uygulama becerilerinin kontrol edilmesi gereken bir dönemdir. Aynı zamanda her çocuğun okuma ile tanıştığı ve bir yönüyle görsellerin kendine uygun kitap seçiminde yer tutan dönemin başlangıcıdır.

Psikoloji, bireyin göstermiş olduğu her davranışının hangi nedenlerden ötürü ortaya çıktığını anlamaya çalışan bir disiplindir. Durmadan ve yeniden değişen yaşamımızı ve çevremizi daha iyi anlamak bunu öncelikle kendi geleceğimiz için anlamamız gerektiği ardından toplumsal ve bireysel ilişkiler açısından etkilidir (Şahinkaya, 1965, s. 1).

Çocuk psikolojisi, kişinin doğumdan önce başlayıp ergenlik dönemine kadar olan süreçteki gelişimini konu edinir. Çocuğun büyümesini, gelişmesini, olgunluk evrelerini, çocuğun yakın çevresiyle olan iletişimini, çevrenin çocuk üzerindeki etkisini konu edinen psikolojinin bir alt dalıdır (Yavuzer, 1992, ss. 15-16). Çocuğun somut dünyadan soyut dünyaya olan yolculuğunda tüm gelişim evrelerini içeren, kendisine ve topluma yararlı bir birey kazanmasını sağlayan psikolojinin bir alt dalı olarak tanımlanabilir. Psikolojinin bir alt dalı olan çocuk psikolojisi, yalnız fiziksel gelişimi değil, ruhsal gelişimi ve duygusal gelişimi de içermektedir.

Eskiçağdan 20. yüzyıla kadar felsefenin bir alt konusu olan psikoloji, bu disiplin içerisinde ‘ruh’ ve ‘zihin’ konusu olarak ele alınmıştır. Bireyin zihinsel ilişkilerinde Locke (1632-1704) ve Hume bu konuda birçok çalışma ele almıştır. Bilginin kilit noktasının duyular olduğunu dile getirirken, aklımızın doğarken bomboş olduğunu (tabula rasa) bunu zamanla, deneyimleyerek dolduğunu açıklamaktadırlar (Gökberk, 1985, s. 334).

Çocuk psikolojisinde, çocuk, kitap ve okuma ilişkisi konusunda birbirinden farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yöntemlerden kimileri kullanılarak çocuğun kitap ve okumaya karşı ilgi ya da ilgisizliğini belirleme, çocuğu okumaya yönlendirme yönünde katkılar sağlayacak özellikler taşır.

- "Doğal gözlem; en eski bilgi edinme yöntemlerinden birisidir. Eski Yunan'da bilimin başlangıcında oldukça işe yaramış; günümüzde de çocuk psikolojisinde sık başvurulan yöntemlerden birisidir. Doğal gözlem belirli ve sağlıksız saplantıların düzelmesine katkı sağlayacak özellikler olarak tanımlanmaktadır (Barker ve Wright, 1951'den akt. Morgan, 2021, s. 13).
- Özyaşam öyküsü; kişinin yaşamını yazılı olarak anlatılması anlamına gelmektedir.
- Sorgu cetvelleri; çocuklarla ilgili bilgi edinmek amacıyla kullanılan en yaygın tekniklerden biridir. Anne ve babaların konuyla ilgili bilgilenmesini amaçlayan bu teknik uzun bir süreçte tamamlanır (Yavuzer, 1992, s. 59).
- Görüşme yöntemi; psikolojide çocuk davranışının nedenlerini belirlemek, deneyi gözlem, anket gibi tekniklerin yanı sıra birebir görüşmeyi de içeren yöntemdir. Düzenli ve sürekli bir özellikte gerçekleşir.
- Projektif teknikler; "Kişiliğin değerlendirilmesinde kullanılan "Projektif teknikler" açık seçik olmayan uyarıcılara karşı bireylerin gösterdiği kişisel ve sübjektif tepkilere dayanan yöntemlerdir" (Psikolium, 2015).
- Klinik vaka incelemesi; psikolojinin en geniş alt dallarından birisi de davranış bozukluklarını inceleyen klinik psikolojisidir (Morgan, 2021, s. 15).
- Deneysel teknikler; deneysel psikolojinin amacı, davranışın temel nedenlerini bulmak ve ilkelerini bilmek ile ilgilenmektir. "Bu alandaki psikologların ilgi noktası, çoğunlukla duyum ve algı, öğrenme ve bellek, güdü ve duygu ile davranışın fizyolojik temelleri gibi konularda yoğunlaşır" (Morgan, 2021, s. 16).
- Sosyometrik teknikler; kişinin içinde bulunduğu ortamdaki durumunu belirlemek ve çevresindekilerle olan kişisel ilişkilerini ortaya koymak için oluşturulan bir tekniktir (Kemeç, 2010).
- Test yöntemi; sistematik gözlemlerin ölçme aracı olarak kimi testler ve ölçekler kullanılarak, daha duyarlı ve sistemli duruma getirebilirler. Davranış

nedenleri kimi ölçme aygıtı olarak test, anketlerle belirlenmektedir (Morgan, 2021, s. 15).

- Çocuk psikoterapisi; çocukta ortaya çıkan sorunları tespit etmek, bu konuda beceri kazandırmak ve sorunların tekrarlanmasını engellemek amacıyla oluşturulan bir yöntemdir (Toker, 2016).
- Psikodrama; çocukların olumlu yanlarını ve neye gereksinim duyduklarını keşfetmesinde destek olan bir tekniktir (Kaner, 1990).
- Sistematik gözlem; "Önceden belirlenmiş davranış biçimlerini belirli bir süre ile yineleyerek gözlemek, buna bağlı olarak çıkarımlarda bulunmak anlamına gelmektedir" (Morgan, 2021, s.14).

Çocuk psikolojisinde bu yöntemlere başvurmak çocuğun okuduğunu iyi anlaması, yorumlaması, açıklaması ve değerlendirmesi gerekmektedir.

Çocuğun yapmaktan zevk aldığı şeyleri bilmek, onu anlayabilmek, yakın çevresine duyduğu ve kişisel olarak taşıdığı duyguları anlayabilmek ve anlamlandırabilmek, daha genel yaklaşımla çocuğun davranış nedenlerini kavramak psikoloji alanını anlamayı gerektirmektedir. Psikoloji; kişiyi belirleyen, tanımlayan, yönlendiren özelliklerinin tümüdür. Çocuk psikolojisi ise, doğumdan ergenliğine dek süreci kapsayan, çocuğun yapıp etmelerini, sevip sevmediği somut nesneler ile soyut nesneleri, çocukla ilgili tüm gelişim evrelerini, çocuğun eğitiminde zihinsel olmak üzere çocuğun tüm gelişim özellikleri üzerinde duran tüm özelliklerini içeren dönemdir.

Benlik duygusunun gelişmesi aşamalarında okul çağı; "Çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu" dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde çocuk üretici olmalıdır; karşıt durumda yetersizlik duygusu oluşacaktır. Erikson çocuğun aile yaşantısının onu okula hazırlamamış olması durumunda, gelişiminin aksayacağını belirtmiştir." (Aslan-Yılmaz, 2016, s. 86). Anlaşılacağı gibi çocuğun üreticiliği bu dönemin en temel özelliği olarak belirtilmektedir. Üreticilik ve hazırlık da en büyük etkenin kitap, özellikle de resimli kitaplar olacağı hiçbir biçimde gözardı edilmemelidir.

Okuma eğilimi içinde bulunulan ortam ve çevreyle başlamaktadır. Ardından bunun yerini kitaplara yönelme ve zamanının büyük bir çoğunluğunu kitaplarla geçirme, kitapları karıştırma, nitelik açısından değerlendirme ve okuma süreciyle devam

etmektedir. Bu süreçte edinilen okuma alışkanlığı çocuğun okuduklarını anlama, karşısına çıkan bir sorunu daha kısa bir sürede çözme, kişisel gelişim ile beraber ruhsal gelişimi de etkilemektedir.

Çocuk psikolojisi ve okuma birbirini tamamlayan bir süreçtir. Çocuk psikolojisinde birbirine bağımlı olan aşamalardan biri olan okuma çocuğun okuma alışkanlığı edinme, anlatılanı dinleme, ruhsal ve zihinsel olarak gelişme gibi beceriler kazanılır. Bu bağlamda erken çocuklukta izlenilen psikoloji çocuğun kitaplarla tanışma, kitapları sevme, okuma, nitelikli kitapları bilme ve değerlendirme gibi değerleri çocuğa kazandırmak açısından önemlidir.

3.1.3. Okumanın Çocuğun Öğrenme Pratiği ve Başarısında Etkisi

Etkinlik, eğitim ve öğretimde çocukların ruhsal ve zihinsel gelişimlerini olumlu yönde etkilemek için oluşturulan öğrenme durumlarıdır. Bu etkinliklerde amaç çocukların daha iyi öğrenmesini, düş gücünün gelişmesini ve sosyal ortamlarda aktif olmasını sağlamaktır. Bilgiyi arama, bulma, kullanma, değerlendirme ve paylaşma gibi faaliyetler kazandıran etkinlik yeniden öğrenme ve geliştirme gibi faaliyetler de kazandırmaktadır.

Çocukların okumayı sevmede, okuma alışkanlığı edinmesinde, düş gücünün gelişmesinde okuma etkinlikleri eğitimde öğrenme yaklaşımlarındandır. Etkinlikler çocukların aktif ve girişken olma, rahat konuşma ve kendine güvenme olanakları vermektedir. Yapılan etkinliğin ilgi çekici ve nitelikli olması, gerekli ortamın sağlanması ve etkinliğe verilen değer çocuğun öğrenme, zevk alma ve sevmesini kolaylaştırmaktadır. Çocukların yeni yöntemler öğrenmesinde, sınırsız bilgiler edinmesinde ve yeni yollar keşfetmesinde etkinlikler önemli bir konuma sahiptir (Pollet, 2015, ss. 5-13).

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), kitaplar çocukların öğrenme sürecinde kullanılan eğitsel materyallerdendir. Çocukların ihtiyaçlarını karşılayan bilgi edinme, kişiliklerini geliştirme, öğrenmeyi kolaylaştırma, okul ortamında daha etkin olma gibi özellikleri katması açısından önemlidir. Yayının taşıdığı fiziksel, içeriksel, görsel ve sunma biçimi gibi tüm ölçütler çocuğun gelişimine faydalı olmaktadır (MEGEP, 2009, ss. 6-7).

3.2. Çocuk ve Kitap

Hızla gelişen günümüz dünyasında insanoğlunun işitsel ve görsel duyularının da aynı hızla değişkenlik gösterdiği bir çağda çocukların gelişimlerini yakından takip etmek, gelişimlerine katkı sağlayacak yapıtlar sunmak ve sunulan yapıtların taşıdığı özellikleri bilmek önemli bir yere sahiptir. Teknolojinin sunduğu olanaklar ile beraber çocukların öğrendiği sözcükler yetişkinlerin kontrolünden çıkıyor ve çocuklar daha az kitaplara bakıyor bunun yerini medya ortamı üstleniyor. Her gelen yeni bir kuşak önceki kuşaktan daha aktif ve bir sonraki kuşaktan daha pasif bir yapıda olduğu için çocukların düş güçlerinin kuşak değişikliği ile birlikte daha zor bir yapıya dönüştüğü yadsınamaz bir gerçektir.

Kitap; çocukların sözcük dağarcığını geliştirmek, iyiyi ve kötüyü birbirinde ayırt etmek, ulusal değerleri tanıtmak, çeşitli kahramanlarla tanıştırmak, günlük yaşamda karşılaşabilecek herhangi bir olay karşısında nasıl bir yol izlenileceği konusunda çözüm önerileri sunmak, çocuğun uygun sözcüklerle kendini tanıtmak ve sosyal çevreye katılmak, düş gücünü geliştirmek, kitapta yer alan renk ve görsel uyumla çevresinde karşılaştığı nesneleri eşleştirmek ve öğrenmek gibi daha birçok konuda katkı sağlayan kaynaktır.

Kütüphaneci Wadham (1998, s. 4), herhangi bir çocuğun belirli bir kitaba nasıl bir tepki vereceğini belirlemek zordur, ancak bunun bir takım somut nedenleri vardır, der. Çocuğun kitaplarla bağlantı kurma nedeni olarak üç ana düşünceyi belirler:

- Kitap doğrudan çocuğun kendisini ve içinde bulunduğu dünyasını tanımaya yardımcı olur,
- Çocuğun hayal gücünü, yaratıcı gücünü destekler ve
- Çocuğun engelleri aşmasına yardımcı olur.

Bu kitapları incelemek, irdelemek bir sonuca vardırmaz. Çünkü çocuk her kitaba ayrı bir tepki verebilir.

Çocuklara sunulan kitaplar, çocukların ruhsal, zihinsel, dil ve kişilik gelişimleri için etkili bir yere sahiptir. Okuduklarını anlama, yorumlayabilme, metinde geçen anlatım, görsel öğelerin renk uyumu, okumaya karşı istekli olma gibi birçok gelişmeye katkı sağlayacak çocuk kitapları çocukların okul döneminde önemli bir konumda olmaktadır (Taşdemir, 2005). Okul döneminde ve yaşamının geri

kalanında okumayı sevmesi ve okuma alışkanlığı kazanması açısından çocuğa sunulan kitabın taşıdığı nitelikler dikkate değer özelliklerdir. Çocuğun gelişiminde önemli bir yer tutan kitaplar okul öncesi dönemde metnin az görsel öğelerin çoğunlukta olduğu okul dönemi ile beraber metin ve görsel öğelerin eşdeğer bir yapıda olduğu biçimde çocuklara sunulmaktadır.

Okul eğitiminin amaçlarından birisi de çocuklara dil ve dil becerileri kazandırılmaktır. Bu amaçlar;

- Dili sözel ve yazılı bir şekilde iyi kullanma,
- Okuduğunu iyi anlama ve aktarabilme,
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme,
- Karşılaşılan sorunları çözme,
- Sosyal çevreye girme,
- Teknolojiyi iyi kullanma ve içinde bulunduğu değerlere önem verme biçimindedir.

Bu dil becerileri; "Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu" şeklinde beş öğrenme alanından oluşmaktadır (MEB, 2006, s. 7).

Okul döneminde çocuğa sunulan yayınlar taşıdığı özellikler ne kadar nitelikli bir yapıda oluşturulmuşsa ve oluşturulan bu yapıtlar ne kadar çeşitlilik gösterip çoğunluklu bir yapıdaysa çocuklar bir o kadar ruhsal ve fiziksel açıdan gelişme olanakları yakalar (Taşdemir, 2005). Bu yayınların içeriksel ve fiziksel niteliklerinin seçiminde bu sorumluluk evde anne ile babaya düşerken okul dönemi ile beraber öğretmene düşmektedir.

Eğitim materyali olarak çocuğa sunulan yayınların çocuğu kuru bilgilerle değil çocuğun gelişimine katkıda bulunacak bilgilerle oluşturulması, çağın hızına yetişmesi ve bu ölçüde hazırlanması gerekmektedir. Ortaya konan görsel öğeler metinle uyumlu olmalı, çocuğun ilgisini çekip derse karşı bir ilgi uyandırmalıdır. Kitapta yer alan resimler uygun renkler ile oluşturulup metni bütünsel açıdan tamamlayabilmelidir (MEGEP, 2013, ss. 45-46). Fiziksel ve içeriksel açıdan uygun bir biçimde oluşturulan kitap çocuğu kendisine çekmesi, çocuğa okumayı sevdirmesi ve zamanla çocuğun okuma alışkanlığı edinmesi, çocuk ve kitap dostluğunu pekiştirmesi açısından önemlidir.

3.2.1. Çocuk ve Kitap İlişkisi

Okul öncesinde çocuğa anlatılan öykü ya da masal, okunan kitap çocuğun kendini iyi hissetmesi, mutlu duyması ve eğlenmesi adına yapılır. Bu tutum aynı zamanda çocuğun geleceğini de biçimleyen bir eyleme dönüşebilmektedir. Kitap bir eğlence aracının olmasının yanında çocuğun tutkuyla bağlanacağı bitimsiz bir dünyaya dönüşebilir. Bunun en güzel örneklerinden birisi ünlü Fransız yazar Marcel Proust'un "Okuma üzerine" adlı kitabında çocukluğunda okuduğu kitapları sıralarken görebiliyoruz: "Duyularımızın ve zekâmızın gücünü ancak kendi içimizde, ruhsal yaşamımızın derinliklerinde geliştirebiliriz" (Proust, 1997, s. 82). Kitap, duyu gücümüz, zekâ gücümüz yanında ruhsal dünyamızın derinliklerindeki katmanlara inmemize de katkı sağlamaktadır.

İnsan yaşamını sürdürdüğü çevrede kendini geliştirmek için sürekli bir çaba içerisindedir. Kendinde var olan özellikleri anlayabilmek ve bu özellikleri geliştirmek için araştırma, okuma, değerlendirme ve deneme için kitaplara başvurur. Kendini geliştiren ve ardından çevresine yarar sağlayan birey için kitaplar ayırımlı bir yere sahiptir. Bireyin yaşamında kitap okumanın bir hayat felsefesi olması öncelikle bireye ardından çevresine katkı sağlayacaktır.

Çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişiminde etkili bir unsur olan kitap okuma okul öncesi aile ile başlar okul ile birlikte öğretmenle devam eder. Evde anne ile babanın ve özellikle okulda öğretmenin kitap okuyor olması çocuğun kitap okumayı sevmesinde büyük yer kaplar. Çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında okul dönemi rol oynamaktadır (Bamberger, 1990, s. 8).

Çocukların okuma alışkanlığı edinmesinde ve okumayı sevmesinde toplumun ortaya koymuş olduğu edebi ürünlerin katkısı kaçınılmazdır. Toplum çocukları yetişkinlerden ayırımlı bir yapıda tutmalı çocukları nitelikli yapıtlara yöneltmeli ve çocuklara okuma alışkanlığı kazandıracak bir yapıda olmalıdır (Sever, 2012, ss. 19-20). Çocuklarda okuma alışkanlığı arttıkça çocuk sorunlar karşısında çözüm üretme, başkasını anlama ve çevresine faydalı bir birey olmaya başlar.

Çocuk içinde yaşadığı çevrenin bir bireyi olarak yaşadığı çevre ile doğal bir iletişim içindedir. Çocuğun bulunduğu çevredeki arkadaşlarının okuması, okuyanların başarılarının kutlanması da çocuğu okumaya yönelten etkenlerden birisi olarak göz

önüne alınmalıdır. Kitap çocuklar arasında yeni arkadaşlıkların başlangıcı olup, ileriki yaşlarda da bir yer edinmesi açısından bir değer kazanır. Bu önem de kitaplarda karşılaştığı geleneksel dışı okumalarda çıkar karşımıza. Örneğin, Türkiye'de çeviri resimli çocuk kitapları değerlendirilirken "Çeviri resimli çocuk kitaplarının evrensel değerlerin aktarımında yeterli ve nitelikli olmadığı görülmektedir. Çeviri eserleri seçerken metnin ana temasının temsil ettiği kültür özelinde değil de evrensel boyutta işlenmesine dikkat edilmelidir" (Çetinkaya ve Durmaz, 2020, s. 954), önerisi, önemsenmelidir.

3.2.2. Çocuğun Eğitiminde Kitabın Rolü

Çocukların kitaplara olan yaklaşımlarında gelişim özelliklerine bağlı olarak değişiklikler olmaktadır. Okul öncesi dönemde temel ihtiyaçlara bağlı olarak duyusal bir yönde ilerlemektedir. Çocuk çevresindeki nesnelere karşı ilgili olduğundan kitaplara karşı da bu yönde yaklaşmaktadır. Çocuğun gelişimi ile beraber duyusal yönelimlerin yerini somut nesneler yer alır. Zamanla bireysel düşünme, ardından zihinsel düşünme ve bilime yönelme görülmektedir (Mantoy, 1971, ss. 87-89).

Çocuklarda okumayı sevme çocukların gelişim özelliklerine bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. İlköğretim yıllarında somut düşünen ve bu tür konularda yer alan çocuk daha sonraki yıllarda somut algılarının yanında soyut algıya geçmekte ve birçok alanda etkili olmaktadır. Çocuk ilköğretim döneminde somut okumayı edinmeden soyut okumaya bu yöndeki etkinliklere geçiş yapılmamalıdır (Güneş, 2007).

Çocuklar için kitap;

- Okuma ve yazma öğrenildikten sonra okumayı sevmeye başlamasıyla devamlı kitapları karıştırması bunu kimi kez eğlence olarak görmesi ve bu süreçten keyif alması,
- Çocuğun düş kurma, düşüncelerini geliştirme, ruhsal ve zihinsel yeteneklerini geliştirmesi,
- Etrafında olup bitenleri anlayabilmesi,
- Kendi düşüncelerini zenginleştirmesi ve başkalarıyla paylaşabilmesi ve

- Kimi kez çevresinde yaşanan olaylardan kaçıp okuduğu kitapların dünyasına sığınması gibi daha pek çok anlama gelmektedir (Bamberg, 1990, ss. 16-17).

Çocukların ilköğretim döneminde kitaplara olan bu yaklaşımlarında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da olabilmektir. Bu konuda okulda öğretmenlere ve evde ebeveynlere sorumluluklar düşmektedir.

3.2.3. Çocukta Kitap – Okuma – Okuma Alışkanlığı Etkileşimi

Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da eğitimin en büyük desteği kitaptır. Çocuklarda kitap yaşa bağlı olarak belirlenir ve ağırlıklı olarak edebiyat ve halk edebiyatı özelliği taşır. Resim ağırlıklı, birkaç sözcükle başlayan kitaplar resimlerle metinlerin eşitlendiği bir biçimde değişiklikler gösterir.

Çocukta eğitimin başarısı iki biçimde kendisini ortaya koyar:

- Belirlenen amaç doğrultusunda insan yetiştirilmesi ile
- Eğitimi destekleyen ve kişilerin ilgi alanı olarak belirlenen konularda değişik yaklaşımlar kazanması.

Bireysel olduğu kadar toplumsal insan gücü, kişilerin kendilerini geliştirdikleri alan kadar ilgi alanlarıyla öne çıkar. Bu ilgi alanı da özellikle çocukluk döneminde kazanılan bir özelliktir. Ağırlıklı olarak okumalara bağlı olarak gelişir. "Edebiyatı, insanın dış dünyası ile iç dünyası arasında, dil yolu ile kurduğu ilişkinin ürünü olarak ifade edebiliriz. Edebiyat ürünleri bir yandan insanın yaşadığı çevreyi, toplumu, olayları ifade ederken, öte yandan da yazarın bunlar karşısındaki kişisel izlenimlerini dile getirirler. Edebiyatçının kafasında bilinçli bir şekilde yer alan gerçek ve hayal ayırımını çocuk gelişim özellikleri gereği henüz tam olarak yapabilmiş değildir. Hayalle gerçek çocuğun kafasında çok kere iç içedir. Çocuk gerçek olan ile olmayan arasındaki ayrımı gelişmesi boyunca yavaş yavaş tamamlar. Çocuğun bu ayrımı tamamlayabilme süreci içinde gerçekle tanışması kadar hayal kurmaya, hayalini geliştirmeye ve onu diğer çocuklar ve yetişkinlerle paylaşmaya, bunun için de çevrenin hoşgörüsüne ve iyi bir dil kazanımına ihtiyacı vardır. Ancak bu yolla yetişkin olduğunda yaratıcı yeni üretici bir birey olma fırsatını yakalayabilir" (Şirin, 1998, ss. 175-

176). Elbette çocuğun kendi sınırlı dünyasını anlaması yanında dil gelişimi de sunulan kitapların nitelikli olmasını gerekli kılmaktadır.

İlköğretim dönemi çocuğu belirgin ve kalıcı bir biçimde öğrenmeye, sorgulamaya, uygulamaya ve çevresiyle etkileşimde bulunduğu bir dönemdedir. Bu dönemde çocuğun gelişiminde olduğu gibi çocuğun yakın çevresinin ve çocuğun elde ettiği kazanımların öğrenme etkinliği üzerinde önemli etkisi vardır. Gereken eğitimi alan çocuk gerek kendi yaşamında gerekse eğitim yaşamında başarı basamaklarını sağlıklı bir biçimde çıkar. Çocuklara zengin içerikli yayınlar sunmak, bunun için de kütüphanelerde zengin derme ve deneyimli kütüphanecilerin yer aldığı mekânlar oluşturmak son derece önemlidir. Çocuklara sunulan nitelikli kitaplar çocukların düş gücünü, merak etme ile eleştirme duygusunu ve karşılaştığı sorunlara çözüm üretmesinde etkin rol oynar. Okumanın getirdiği öğrenme ile beraber çocuk çeşitli yayınları merak etme, araştırma ve elde etme gibi yaklaşımlarla çocuk yayınlarının sunulduğu ortamlar olan kütüphaneler çocuklar için anlam kazanır.

Eğitimde yapılan çalışmalarda, çocukların öğrenmelerinde fiziksel ve ruhsal gelişimlerin yanı sıra çocukların vakit geçirdiği ortamlardaki etkinliklerin ve deneyimlerin de etkili olduğu görülmektedir (Roskos ve Neuman, 2001, ss. 283-287). Kütüphaneler çocukların eğitimde etkin rol oynaması açısından önemli yapıya sahip kurumlardır. Çocuklar için kütüphaneler okurken aynı zamanda oyun oynanabilecek ve çeşitli kitapları alıp kimi kez okurken kimi kez de görseller ile çeşitli bilgileri öğrenebilecek yerler olmasıyla daima çekici bir yapıya sahip olmuştur.

Çocukların gelişimlerinde içinde bulundukları ortamlar ve iletişimde bulundukları insanlar ruhsal açıdan özellikle zihinsel açıdan önemli bir yapıya sahiptir. Bu bakımdan çocukların sağlıklı bir biçimde yetiştirmek için bu tür ortamların varlığı ve bunun yanı sıra ortamda yer alan insanlarla güvenilir iletişim kurmalarını sağlamak çocukluk döneminde önemli bir rol oynar.

"Okul kütüphaneleri, eğitim sürecine, çocuk kütüphaneleri de kendi kendini eğitme ve boş zaman okumalarına destek sağlar" (Yılmaz ve Ekici, 2011, s. 550). Kütüphaneler çocukların bilgiyi arama, bulma, elde etme, kullanma, değerlendirme ve sunma gibi gereksinimlerini karşılamada etkili mekânlardır. Bu mekânların çocuk açısından bir oyun oynama ortamı olarak algılanması, kütüphaneciler açısından da

oyun oynarken eğitim ve öğretim bağlamında değerlendirilmesi temel ilke olarak görülmelidir.

Okuma alışkanlığı ise, okuduğu ya da okunan şeye karşı ilgi ya da merakıyla başlayan bir etkinliktir. Bu etkinlik zamanla bir tutkuya, bağımlılığa, bir gereksinime dönüşerek yaşam boyu sürmektedir.

Okuma alışkanlığının kazanılmasında birden çok faktör bulunmaktadır ancak en önemli faktör çocuğun ilköğretim döneminde bu alışkanlığı edinmesidir. Bu alışkanlık evde ebeveynler, okulda öğretmen ve kütüphane gibi bilgi merkezlerinden kazanılmaktadır.

İlköğretim döneminde okuma yazmayı öğrenme becerisi okuma alışkanlığı kazanmada yeterli bir ölçüt değildir. Çünkü çocuğun yavaş okuması pek çok kez okumaya karşı ilgiyi azaltıp, köreltebilmektedir. Bundan dolayı amaç çocuğa iyi bir dil becerisini kazandırmak olmalıdır. Bu yıllarda amaç çocukların okuduklarını anlama, yorumlama, eleştirme ve aktarma gibi becerilerini geliştirme, anadili iyi kullanma, sevdirme ve dolaylı olarak da okuma alışkanlığı kazandırmaktır (Bilir, 2005, ss. 91-92). 8-12 yaşlarında çocuklara yeni bilgiler edinmeleri, okumayı sevmeleri ve okumaya istekli olmaları için etkinlikler yapılmaktadır. Çocuklar yavaş yavaş aktif bir yapı kazanmaya, okunanlar üzerinde düşünmeye, eleştirel düşünmeye ve birtakım sonuçlara ulaşmaya başlarlar. Çocukların gelişimlerine katkıda bulunmak için sunulan kitapların görsel unsurları, içeriksel özellikleri ve okuma türleri dikkat edilmesi gereken konulardır (Jacobs, Marrison ve Swinyard, 2010, ss. 174-178). Çocuklara okumayı sevdirmek, çocukları okumaya teşvik etmek ve çocuklarda okuma alışkanlığı kazandırmak için çocuklara sunulan kaynakların taşımış olduğu özellikler ve bu okuma eylemini zevkli bir sürece döndürmek önemlidir. İlköğretimde görsel unsurların çoğunlukta olduğu kitaplar çocuklar tarafından daha çok tercih edilmektedir (Lickteig ve Russell, 1993, ss. 203-207). Günümüzde bilgi ağırlıklı kitapların arttığı özellikle Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından çocuklara sunulan görsel ağırlıklı bilgi kitaplarının çocuklarda merak etme, öğrenme, sorgulama, düş kurma ve bilişsel gelişimlerini destekleyen yapıda kaynaklar yayımlanmaktadır (Tanju, 2010, ss. 35-36). Oyun döneminden çıkan çocuğun okumayı sevme, okuma becerisi edinme ve okuma

alışkanlığı kazanması açısından kaynakların taşımış olduğu görsel unsur ve metin uyumu bu konuda önemlidir.

Okuma ile kazanılan zihin, düşünce, dil gelişimi elbette okulla başlamaz. Öncelik aile içindedir. Okulöncesi dönemde okunan kitap, anlatılan masallarla beslenir önce çocuk. Bunu okul dönemi izler ve artık çocuk kendi başına yazılanları okuyarak daha önce anlatılanların benzerini kendi kendine yaşar. Üstelik seçme gibi, ilgi duyduğu türden kitabı okumaya karar verme gibi kişiliğini oluşturacak yola girmiş olacaktır. Okul yıllarının başında hâlâ tam oluşmamış olan metin resim ilişkisini olgunlaştırmaya başlayacak, gittikçe görsellerin azalması onun kavrama gücünü çok değiştirmeyecektir.

3.3. Çocukların Dünyasında Kütüphane

Yazının bulunmasından bu yana okuma, insan yaşamında hemen her zaman önemsenmiş, okumanın önemi ve anlamlı yanı üzerinde durulmuş, insanın duygu ve düşüncelerini olumlu yönde etkileyen bir kaynak olarak yer edinmiştir. Yaşadığımız teknoloji çağında bireyin çeşitli yayınlara erişebilmeleri, yeni beceriler edinmesi ve hızlı bir biçimde gelişen yaşam koşullarına ayak uydurması edindiği okuma alışkanlığı ve okuma etkinlikleri ile sağlanabilmektedir (Karatay, 2014, ss. 10-12). Bireyin ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişiminin şekillenmesinde ve yaşamında yenilikler kazanmasında edindiği okuma eylemi önemli bir yer tutmaktadır. Okumanın kaynağı kitap ve benzeri materyallerin bulunduğu yerler de kütüphaneler olmuştur.

Oyun döneminin yerini eğitim kitaplarının yer almaya başladığı, duygu ve davranışların yeni şekillenmeye başladığı ilköğretim döneminde çocuğun yakın çevresinin tutum ve davranışlarının bu konuda önemli bir etkisi bulunmaktadır (Balcı, 2013, ss. 74-75). Okuyan çocuğun arkadaşı da okumaya karşı ilgi duyabilmektedir. Bu tutum özellikle de kütüphaneye gitme, orada zaman geçirme, eğlenme, okuma gibi etkinliklerle kütüphaneye karşı da yaklaşımı öne çıkarmaktadır.

Yetişkin bir bireyde öncelikle aile ile başlayıp ardından eğitim ile birlikte okulda ve yaşam boyu devam eden bilgiyi öğrenmede, bulmada, edinmede ve bilgiye erişme daima önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan bilgiye sağlıklı erişimde kütüphaneler rol oynamaktadır. Bilgiyi arayan, bulan, okuyan, değerlendiren, sunan ve tüm bu

süreçleri bir alışkanlık haline getiren çocukların yetiştirilmesinde kütüphanelere düşen sorumluluklar bulunmaktadır (Balcı, 2013, s. 74).

Çocukların yetişkinlerden farklı kendilerine özgü konuşma ve anlama seviyeleri, hayata çeşitli yönlerden bakış açıları ve birbirinden farklı ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu özellikleriyle çocuk edebiyatını oluşturmaktadır. Bu özelliklerin çocuk yayınlarında bulunması gerekmektedir (Çer, 2016, ss. 1-2). Çocuk edebiyatı erken çocuklukla başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan çocuğun yaşına uygun olarak oluşturulan ürünler olarak tanımlanmaktadır (Sever, 2012, s. 17).

Türkben (2019, ss. 372-373) çocuklar için kütüphane ortamını şu şekilde açıklamaktadır:

- Kitapların bulunduğu bir ortamda vakit geçiren bir çocuk zaman içerisinde okuma sevgisi edinir ve okuma alışkanlığı kazanır. Kütüphane ortamında bulunan ve okuma bilmeyen bir çocuk bile zamanla merak etmeye, çocuk yayınlarını karıştırmaya ve daha sonra okuma eylemini kazanmaya başlamaktadır.
- Zengin bir dermeye sahip çocuk kütüphanelerinde çeşitli yayınların yer alması çocukların keyifle vakit geçirmesini sağlamaktadır.
- Çocuğun yaşına uygun kitapların bir arada bulunması kolay erişilebilir olması açısından kütüphaneler tercih edilmektedir.
- Çocuk ve akranlarını bir araya getirmek ve keyifli bir biçimde vakit geçirmelerini sağlamak açısından önemli bir yer tutmaktadır.
- Çocuk kütüphanelerinin sadece okuma yapılan, kitap ödünç alınan, araştırma ve ödev yapılan bir yer olmayıp çeşitli sosyal etkinliklerin yapıldığı bir yer olması kütüphaneyi cazip bir yer kılmaktadır.
- Çocuk kütüphanelerinin çocukların dünyasına uygun tasarlanması, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması kitaplara olan ilgide ve kitapları sevmede önemlidir.

Görüldüğü gibi çocukların okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı edinmesinde kütüphanelerin katkısı büyüktür. Zengin ve albenili dermesiyle çocukların ilgisini çeken ve okumaya yönelten kütüphaneler çocuklar için farklı bir boyut ve kimlik kazanır.

3.3.1. Çocuklar İçin Kütüphane Kimliği

Kütüphane; bilginin toplanması, derlenmesi, saklanması, düzenlenmesi, kullanıma sunulması ve gelecek nesillerin de yararlanabilmesi için saklandığı, çeşitli amaçlarla kurulup her yaştan bireyin hizmetlerinden yararlandığı ortamlardır. Kütüphaneler kuruldukları toplumda yaşayan bireylerin bilgi, eğitim, kültürel gereksinimini sağlamak amacıyla kurulan ve bünyesinde sayısız yazılı ve yazısız kayıtlı bilgiyi bulundururlar. Bu kaynaklar toplumun her kesimindeki yaş grubuna hizmet etmeyi amaç edinirler.

Toplumda bilgiye erişimde etkili bir rol üstlenen kütüphaneler bireyin eğitim yaşamında da katkıları bulunmaktadır. Kütüphane kuşaktan kuşağa aktarabilen birçok değeri bünyesinde barındıran, yaşayan canlı bir güçtür. İnsanoğlunu geliştiren her açıdan toplumun önemli kurumlarından biri olmaktadır. Her kesimden insan düzeyine açık halk kütüphaneleri ücretsiz kullanma ve bilgi alışverişinin sağlandığı yerler olmasıyla çocuk kütüphanelerini de bünyelerinde barındırırlar. Bu kütüphaneler çocukların eğitiminde etkili bir rol oynamaktadır.

Çocuğun ev, aile ortamı dışına çıktığı mekânlardan birisi de kütüphanedir. Hemen her şeyi oyun olarak gören çocuk için kütüphane öncelikle bir oyun alanıdır. Oyuncaktan, başka çocuklarla masallar dinlediği bir ortamdır. Okuma bilmese de kulaklık takıp kitap sayfalarını kendisinin çevirdiği bir ortamdır. En önemlisi de okuma yazma öğrenmesiyle evinde bulunan sınırlı kitap sayıdaki kitabın dışında ve çok seçeneğinin bulunduğu bir kitap cennetidir. Beğendiği, ilgi duyduğu kitabı kendisi alıp karıştırabilir, okuyabilir, ödünç alıp evine bile götürebilir. Çocuk kendisi için böylesine anlam taşıyan yeri doğal olarak ailesi ya da okul kanalıyla tanıyabilir. Buna göre çocuğun kütüphaneyle tanışması önce aile sonra okula düşmektedir. Bu konuda geç kalınmaması gerekir.

Çocuk için kütüphane öncelikle sunduğu olanaklarla değerlendirilebilir. Kütüphane, çocuğun dünyasına uygun renkler, afiş ve resimler, kendini rahat duyabileceği (uzanıp okumak, yüzüstü okumak, kafes içinde okumak gibi) okuma ortamları,

oyuncaklar, sesli kitaplar, bol resimden çok az resim bulunan yaş gruplarına uygun düzenlenmiş kitaplar için çocuk, kendine uygun bir takım yayınlar bulabileceği kitaplarla karşılaşmanın rahatlığını yaşayacağı, yabancılık duymayacağı, her zaman gelmek isteyeceği bir mekân olmalıdır. Böylesi bir durumda kütüphane çocuğun yaşam boyu sevip, saygı duyacağı bir kimliğe bürünebilir. İstediği, sevdiği kitaplar var olduğu sürece çocuğun kütüphane ile ilişkisi kesilmez. Bu özelliği kazandırmada aile ya da okulun yönlendirici tutumunun sürekliliği önem taşır.

Kendi çocukluğumuza dönüp baktığımızda sevdiğimiz mekânların yetişkinliğimizde öne çıkma eğiliminde olduğunu görürüz. Bu nedenle çocuğun yarının sağlıklı, kişilikli bir bireyi olması için iyi kütüphane örnekleriyle karşılaşmasına özen göstermemiz gerekmektedir.

3.3.2. Çocuk Kütüphaneleri

Çocuğun doğumundan ergenlik dönemine dek zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimine destek olmak ve içinde yaşadıkları topluma daha faydalı birer birey olmalarını sağlamak amacıyla hizmet veren kurumlardır (Vikipedi, 2021).

Gelişen teknoloji ile beraber çocuk kütüphanelerinin amaçları aynı kalmakla beraber günümüz gelişmeleri ile birtakım farklılıklar meydana gelmiştir. Sadece çocuklara hizmet veren bu kurumlar zamanla çocukların her türlü bakımından sorumlu yetişkin bireylere de verilmeye başlanan bir yapıya dönüşmüştür (Akkaya ve Odabaş, 2019, s. 84).

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS); yaş, ırk, din dil, cinsiyet, kültürel farklılıklar, bireysel beceri gibi özelliklerin hiçbirine bakılmaksızın tüm çocukların kütüphane kaynak ve materyallerinden faydalanabileceğini dile getirmektedir (IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler İçin Kütüphaneler Bölümü, 2007, s. 547).

Günümüz çocuk kütüphanelerinde çeşitli değişimler olduğu görülmektedir. Bunlar şu üç özellikle açıklanabilir (Akkaya ve Odabaş, 2019, s. 86):

- Çocuk kütüphanelerinin çeşitli etkinliklerle donatılıp, çocuğun sıkılmadan vakit geçirebileceği ortamlara dönüştürülmüştür.

- Kitap okuma, araştırma yapma, ödev yapma ya da kitap ödünç alma işlemlerinin yanı sıra çeşitli etkinliklerin de yapıldığı ortamlara dönüştürüldüğünden "Mekânsal" değişimler yaşamıştır.
- Çeşitli etkinlikleri yapmada içinde bulunulan toplumun ileri gelenlerinden destek alınmıştır.

IFLA Bebekler ve Küçük Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberinde (IFLA, 2011, s. 548) kütüphane hizmetlerinin amaçları şu şekilde açıklanmaktadır:

- Her bebeğin ve çocuğun gereksinimi olan materyalleri ve uygun ortamı sağlamak,
- Kitapları ve okuma sevgisini oluşturmak için albenili basılı kaynakların yer aldığı bir ortam oluşturmak,
- Teknoloji kullanımının ve becerilerinin gelişimi için erken çocuklukta erişim olanaklarını sağlamak,
- Toplumun kültürel çeşitliliğini göz önünde tutan zengin materyalleri bulundurmak,
- Bebeklerin ve küçük çocukların konuşma gelişimlerine destek olmak için uygun ortamı sağlamak,
- Toplumda yaşayan farklı kültürlerdeki insanların dilsel gelişimlerini desteklemek için özellikle okuma ve sesli okumanın önemini ebeveynlere anlatmak,
- Çocuğun gelişiminde ve eğitim öncesi becerilerinin gelişmesinde ebeveynleri ve çocuk bakıcılarını çeşitli materyallerle bu konuda eğitmek,
- Kütüphanede yer alan yayınların çocukların yaş seviyesine uygunluğu konusunda bilgilendirmek,
- Çocuklara, ebeveynlere ve bakıcılara farklı kültürlerin anlatıldığı hikâyeler anlatmak.

"Nitelikli bir çocuk kütüphanesi, çocukları yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri ile donatarak, onların topluma katılımlarını ve katkıda bulunmalarını sağlar" (IFLA, 2003, s. 1). Çocukta okumayı sevme ve okuma alışkanlığı kazandırmak çocuğun yaşına uygun nitelikli kitapların sunulduğu kütüphane ortamlarıyla mümkün olmaktadır. Nitelikli yayınların yanı sıra kütüphane ortamında

çocuğun ilgiyle ve büyük bir keyifle okuma alışkanlığı kazanma açısından yapılan etkinlikler çocuğun bireysel gelişiminde ve toplum içinde faydalı bir birey olmasında önemli bir konumda bulunmaktadır.

3.3.3. Çocuklarda Kütüphane Kullanma Alışkanlığı ve Önemi

Alışkanlık, bireyin bazı etkilere maruz kalması ya da kendiliğinden ortaya çıkan davranışların belli bir süre sonra tekrarlanmaya başlamasıyla huy edinmesidir. Okuma, bir toplumu ileri bir düzeye taşıyan, yaratıcı, yapıcı ve çalışkan bir etkiye sahip olmasını sağlayan etkili bir değerdir. Çağdaş bir toplumun yeni gelişmelere ve değişimlere ayak uydurması okuma alışkanlığı kazanmış bireyler ile mevcuttur.

Okuma alışkanlığı, kişinin okumayı bir ihtiyaç, bir eğlence, bir rahatlama, bir boş zaman değerlendirme, bir bilgi edinme ve bir zevk kaynağı olarak görüp yaşamı boyunca sürekli ve düzenli bir biçimde sürdürdüğü bir eylem biçimidir. Kütüphane kullanma alışkanlığı da kişinin kaynak bulmak, okumak ve belirli aralıklarla yararlanmak gibi anlamlara gelmektedir. Bu alışkanlığı edinen birey öncelikle ruhsal ve zihinsel olarak kendisini geliştirir ardından içinde bulunduğu toplumu geliştirir.

Kütüphane kullanma alışkanlığının kazanılmasında ve geliştirilmesinde çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Bunlar okul öncesi aile ile okul eğitimi ile birlikte öğretmen (Yılmaz, 2000, s. 281) ve öğretmen ile ailenin yönlendirdiği bilgi merkezleri kütüphanelerle kazanılmaktadır. Bilginin toplandığı, düzenlendiği, sınıflandığı ve kullanıma sunulduğu ortamlar olan kütüphaneler bireylerin okumayı sevmede, okuma alışkanlığı ve kütüphane kullanma alışkanlığı edinmede önemli yapıya sahip mekânlardır. Kütüphaneler uygun koşulları olmayan bireylerin faydalandığı ve çeşitli sebeplerle bilgi kaynaklarını elde edemeyen bireyler için büyük bir öneme sahiptir.

Birey zihinsel gereksinimlerini karşılamak için kütüphanelerden yararlanır. Sürekli ve düzenli kullandığı bu ortamlar kütüphane alışkanlığı olarak nitelendirilir. Amerikan Kütüphane Derneği kütüphane kullanma alışkanlığını;

- "Zayıf alışkanlık: Yılda 1-5 kitap okuma ve yılda 1-5 kez kütüphaneye gitme,
- Orta düzey alışkanlık: Yılda 6-11 kitap okuma ve yılda 6-11 kez kütüphaneye gitme ve

- Güçlü alışkanlık: Yılda 12 kitap ve daha fazla kitap okuma ile yılda 12 kez ve daha fazla kütüphaneye gitme" (Yılmaz, 2004, s. 116) gibi farklı düzeylerde belirlemiştir.

Bireyde kütüphane alışkanlığının olması etkili bir kütüphane hizmet kalitesini gerekli kılmaktadır. Gereksinim duyulan kaynağın sunulduğu, uygun çalışma ortamının sağlandığı ve güler yüzlü personellerin bulunduğu bir kütüphane okuma alışkanlığı edinmede ve kütüphane kullanma alışkanlığını kazandırma açısından önemli faktörlerdir (Yılmaz, 2005, s. 161).

Çocuğun kütüphane alışkanlığı kazanması öncelikle çocuğun kütüphaneyi sevmesiyle başlayabilir. Çocuğun kitabı sevmesi gibi, kütüphaneyi sevmesi de çocuk için kütüphanenin albenili, çekici yanının öne çıkarılmasını gerektirir. Bu da hemen her şeyi oyun aracı olarak gören çocuğun kütüphaneleri de bu yanıyla göreceği biçimde tasarlamakla olanaklı olabilir. Kütüphanedeki bir masal okuma etkinliği; çocuğun başka çocuklarla birlikte bir etkinliğe katılması o çocuğun sosyalleşmeye başlaması yanında hemen her gün televizyonda izlediği görseli bu kez de zihninde yaratmaya başlaması anlamına gelecektir. Bu ve benzeri değişik oyun ve etkinlik alanlarının gelişmesi ileride iyi bir kütüphane kullanıcının oluşması anlamına da gelir. Çocuk sevdiği şeye yönelir ve onunla zaman geçirmek ister. Çocuğun kütüphaneyi sevmesi de bu açıdan çok önem taşıyacaktır.

3.4. Çocuk Kitaplarının Özellikleri

Günümüzde teknolojinin hızlı bir biçimde gelişmesiyle birlikte bireylerin ilgi alanları ve bu alanlarda kullanılan materyallerin nitelikleri de değişiklik göstermektedir. Her alanda kullanılan ve kullanıldıkça biçim değiştiren internet eğitimde de yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Ancak elle tutulabilen ve her alana taşınabilen bir yapıya sahip olmasıyla ayrıca artan bilgi kirliliğinde güvenilir bir kaynak olmasıyla kitaplar daima daha çok tercih edilen bir yapıda olmaktadır.

Bir toplumun gelişme sağlamasını ve onu gelecek nesillere örnek göstermesi, okuyan ve okuma alışkanlığı kazanan bireylerle mümkün olmaktadır. Toplumu çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmanın yolu ise eğitimde yer alan kaynakların yanı sıra okumayı sevme, okuma alışkanlığı edinme ve araştırmalarda bulunma gibi nitelikleri kazandıran kitaplar ile mümkün olmaktadır.

Çocuk edebiyatı, bebeklikten başlayıp ergenlik dönemine dek olan süreci kapsayan, çocukların anlayabileceği bir dille oluşturulan ve duygu – düşüncelerine hitap eden kaynaklar olarak tanımlanmaktadır (Sever, 2012, ss. 189-190). Her bireyin yararlandığı kaynaklar olduğu gibi çocukların da anlayabileceği bir dille oluşturulan yapıtlara gereksinimi bulunmaktadır.

Çocuk edebiyatı çocuklar üzerinde bilimsel açıdan gerçekleştirmek birtakım amaçlar bulunmaktadır. Gönen (1998, ss. 43-44) bu amaçları şu şekilde açıklamaktadır;

- Çocukların yaşına bağlı olarak yöneldikleri konuları ele almak,
- Çocukların kişisel gelişiminde olumlu etki yaratacak biçimde oluşturmak,
- Çocukların psikolojisine katkı sağlayacak şekilde geliştirmek,
- Çocukların dilsel, ruhsal ve zihinsel gelişimi ile düş kurma gücünü geliştiren bir yapıda oluşturmak,
- Kaynakların bilgi sağlayıcı olmasının yanı sıra eğlendirici ve merak uyandırıcı bir yapıda olduğunu sağlamak,
- Biçimsel, içeriksel ve görsel açıdan uygun örneklerle ve bu örnekleri farklı türlerle sunmak.

Çocukluk döneminde yapılan etkinlikler okuduğunu anlama, yorumlama ve değerlendirme açısından önemli bir yer tutar. İşte bu sebepten birçok oyun, görsel içeklerle zenginleştirilmiş metinler, düş kurma gücünü zenginleştiren masallar ortaya konulabilir (Gönen, 1998, ss. 67-68). Çocukların okuduğu bir kitabı düşünmeleri, kitapta geçen kahramanları hayal edip canlandırması düş kurma gücünü zenginleştirir.

3.4.1. Ruhsal Gelişim

Resimli kitap "Çocuğun kitapla kendi başına doğrudan ilişki kurmasını da sağlar. Resimler kitabın öyküsünü hatırlatır ve çocuk aklında kalan öyküyü kendi kendine yeniden ve yeniden okur" (Erdoğan, 2019, s. 105). Bu durum çocuğun zihinsel gelişimi yanında ruhsal olarak gelişiminde de büyük bir katkı sağlar. Çünkü, resimlere bağlı olarak (metin dili bilinmese de, daha önceki okumalara bağlı kalınarak) çocuk kendi ruhsal dünyasını dile getirecektir.

Çocuğun gelişim dönemleri duygusal ve davranışsal açıdan önemli bir yere sahiptir. Dönemlerin benzer ve farklı yönlerinin bilinmesi bireylerin ruhsal açıdan olumlu ve olumsuz yönlerini anlamasına katkı sağlar. Ruhsal gelişimin anlaşılması bireyin kişilik gelişiminde sapmaların izlenmesi açısından önemli rol oynar (Yörükoğlu, 2019, ss. 27-30).

Bireyler arasındaki sağlıklı ilişkilerin olması kişiyi olumlu yönde etkiler ve toplumda huzur içinde yaşamını sürdürmesini sağlar. Birey fiziksel ve ruhsal açıdan hiçbir tehlike olmadan güvenilir bir şekilde yaşaması öncelikle kendisinde, çevresindeki bireylerde olumlu etkiler bırakır. Çevrede bulunan ve kişilere sunulan her canlı ile nesne bir etki bırakmaktadır. Çocuklarda okul öncesi oyuncaklar büyük yer tutarken okula başlamayla oyuncakların yerini zamanla kitaplar tutmaktadır. Kitaptaki görselle algılanan ve zihinde yer eden her imge çocuğun olumlu ya da olumsuz yönde ruhsal yapısını etkileyecektir.

Kitabın ruhsal açıdan etkilerini; biz yetişkinlerin dünyası ile çok daha iyi belirleyebiliriz. Okuyup sonuna vardığımız bir kitabı neden okuyup bitirdiğimizi ya da bir haz duyduğumuzu açıklamamız her zaman kolay değildir. Sevilen bir kitabın metin ve resim olarak aktarıldığı konu, çocuğun ruhsal olarak kendini iyi duymasını sağlamış olması gerekir. Bir hayvanın ölümünün engellenmesi, solmakta olan bir çiçeğin yeniden açması gibi çocuğun ruhsal dünyasını olumlu yönde etkileyen her konu ve resim bu katkısını yaşam boyu sürmesine yol açacaktır.

3.4.2. Zihinsel Gelişim

Bireyin yaşam boyu öğrenmesinde etkili olan zihinsel gelişim sağlıklı gelişimde ve bir yaşam boyu mutlu ve öğretici olması açısından önemlidir. Zihinsel gelişim, bireyin düşünme, hayal etme, çözüm üretme, tartışma, eleştirme, dil gelişimi ve harekete geçme gibi sistemlerinin gelişimi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin yaşamının her döneminde zihinsel gelişimi etkileyen farklı ve önemli özellikler bulunmaktadır. Bunlardan çocuğun okul eğitimiyle başlayıp tüm yaşamı boyunca yer alan kitaplar zihinsel gelişimde etkili bir yer tutar.

Çocuğun tüm gelişim süreçleri önemli bir yere sahiptir. Ancak çevresindeki nesneleri, birtakım bilgi ve becerileri içinde bulunduğu sosyal çevreyle anlamaya ve bunu kazanmaya başlar. Tüm bu eylemler herhangi bir süzgeçten geçirilmeden

doğrudan çocuğa yansır. Çocuk herhangi bir nesnenin ne anlama geldiğini, niçin kullanıldığını ve ne işe yaradığını örnek aldığı yetişkinden edinir (Bacanlı, 2001, ss. 93-95).

Çocukların okumayı sevme, okuma becerisi ve okuma alışkanlığı yaşamlarındaki ruhsal ve fiziksel gelişimleri ile eğitim yaşamlarında başarı elde edinmesinde önemli birer bileşendir. Okuma etkinliğine katılma çocuğun okuma ve yazma gelişiminde önemli bir unsurdur (Wigfield ve diğerleri, 2008, ss. 432-433).

Okuma etkinliği zihinsel bir süreçte meydana gelmektedir. Bu süreçte okuma kişiye yeni anlamlar katma, kişide düş kurma ve kişinin anladıklarını çevresiyle yapılandırmasıyla anlam taşımaktadır (Akyol, 2006, ss. 29-30). Kitaplarda yer alan görsel öğeler metindeki uyumuyla kişiye okuma becerilerini kazandırmada etkili bir rol oynar.

Zihinsel gelişimi sağlıklı bir biçimde desteklemek ve geliştirmek için çocuğun düş kurmasına, bir şeyleri kendi kendine yapabilmesine ve yetişkinlerden ayırımlı bir yapıda olduklarını göz önünde bulundurup görsel açıdan uygun kitaplar sunmak gerekmektedir. Çocukların dil becerilerinin geliştiği ve yeteneklerinin farkına varacağı etkinliklerde bulunmak, uygun nitelikli kitaplar sunmak, sunulan kitapların görsel uygunlukları, okumayı sevme, araştırma ve öğrenme konusunda çocukları yüreklendirmek zihinsel gelişim sürecine olumlu katkı sağlayacaktır.

3.4.3. Sosyal Gelişim

Yetişkin bir bireyde özellikle bebeklik döneminde çok hızlı bir gelişim süreci yaşanmaktadır. Bu dönemde sosyal ve duygusal gelişim birbiriyle paralel bir biçimde ilerlemektedir. Çocuğa sunulan kaynağın fiziksel, içeriksel ve görsel açıdan taşımış olduğu tüm özellikler çocuğun ruhsal ve zihinsel açıdan katkıları olduğu gibi sosyal açıdan da katkıları olmaktadır. Bu dönemde sosyal gelişimi etkileyen önemli unsurlardan biri de çevresel uyaranlar olmaktadır. Çocuk yayınlarını da içeren çevresel uyaranlar oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Bütün Ayhan (2020, ss. 12-15), çocuk yayınlarının sosyal gelişim üzerindeki etkilerini şu şekilde açıklamaktadır:

- Çocuk için tasarlanmış ürünler, çocuğun yaşadığı toplumda sosyal ilişkileri, toplumun adetlerini ve kültürünü öğrenme fırsatı açısından önemlidir,
- Çocuk kendi toplumunun dışındaki toplumların da kültürleri konusunda bilgi sahibi olur,
- Yaşadığı toplumda bireyler arası davranış biçimlerini kaydeder ve uygular,
- Çocuk; aile, akraba ve bununla birlikte yakın çevresinin ilişkilerini öğrenir,
- Birtakım kavramların ne anlama geldiği konusunda bilgi edinir,
- Her bireyin kendine özgü bir yapısı olduğunu öğrenir ve bireylere yaklaşımı sağlıklı olur,
- Kitaplarda gördüklerini yaşamıyla özdeşleştirir ve uygulamaya çalışır,
- Kendini ifade etme zorluğu yaşadığı durumlarda kitaplarda okuduklarını anımsar ve yaşamında somutlaştırır,
- Kitaplarda yer alan her bir olay, duygu ve düşünceyi kaydeder, yaşamında karşılaştığı zaman da uygulamaya geçer,
- Çocuk için tasarlanmış kaynaklar çocuğun kendini tanıma, çocukta özgüven sahibi olma ve kendini değerli hissettirme gibi önemli özellikler kazandırır.

Manguel'in (2018, s. 107) deyimiyle, "Bizler okuyan varlıklarız, sözcükleri sindirir, sözcüklerden meydana geliriz, sözlerin bizim dünyada bulunma aracımız olduklarını biliriz, üstelik gerçekliğimizi sözcüklerle belirleriz ve bizler de sözcükler aracılığıyla tanınırız." Birey okuyarak kendini geliştirir ve yaşadığı toplumda kendine ait bir yer edinir.

3.4.4. Kitabın Dünyasında Çocuk Kitapları

Oyun döneminin yerini yavaş yavaş kitapların yer aldığı dönem olan ilköğretimde okumayı sevmek ve okuma alışkanlığı kazanmak açısından görsel içerikli unsurların ağırlıkta olduğu yayınlar sunulmalıdır. Çocukların merakını artıracak bu merakla birlikte sayfaları karıştırmaya başlayacak ve bu sırada görsellerin hareketli dünyasını kendi yaşamındaki nesnelerle karşılaştırmaya, çevresini tanımaya ve öğrenmeye başlaması açısından görsellik önemli bir boyut taşımaktadır.

Çocuk yayınlarında yer alan karakterler ne kadar çok olursa çocuk onların her biriyle özdeşleşir, bir bağ kurar; ister nesne, ister hayvan olsun her birini konuşturduğu gibi

onlarla da konuşur. Bu konuda yardımcı olan en önemli etken kitapta yer alan görsellerdir (Şirin, 1998, s. 205). Çocuğun dünyası oyunla çevrelidir. Her nesne bir oyun aracına dönüşebilir. Kitap kuş, kalem uçak, oyuncak kendisi gibi bir çocuk ya da hayvan olabilir. Çocuk kitabındaki görsellik bu bağlamda; özellikle de okul öncesi ve ilkokul yıllarının başlarında bir oyun özelliği kazanmalıdır.

Resimli kitap, özel bir biçimde resimlenen çocuk kitaplarına verilen bir ad. Çocuk kitapları alanına giren bir tür ama bildiğimiz resimli kitaptan ayrılan özellik taşır. Bu ayırıcı özellik, resimle metnin bütünleşik, kitabı birlikte oluşturmaları, birbirilerinden ayrılmamaları (Erdoğan, 2019, ss. 103-104) biçiminde açıklanmaktadır. Bu kitaplarda yer alan görselin yani resmin önemini Fatih Erdoğan (2019, s. 104-105) şu biçimde dile getirmektedir: Kitapta yer alan resim çocuğun karşılaştığı ilk sanat yapıtı olmanın yanı sıra, bebeklikten başlayarak dış dünyayı algılama, çevresinde olup bitenleri anlamlandırma, kendini öteki insanlar arasında bir varlık olarak konumlandırma, kendi duygularını tanıma, bu duyguları adlandırmayı ve denetlemeyi öğrenme, buna bağlı tepkileri okuma, karşılaştırma, kendi düşüncesi ve dışındaki durumları anlama, sabır gösterebilme, yaşamı kolaylaştıracak kuralları anlama, gönüllü olmak gibi pek çok yaşamsal anlam katkı sağlayabilir.

Okul dönemindeki çocuğa sunulan kitabın sahip olduğu resimler "Sayfalar dolusu yazı ile verilen bir duygu, düşünce veya bir bilgi, bir resimle kolay bir şekilde aktarılabilir" (Karatay, 2016, s. 82). Olayları görsellerle zenginleştiren bir kitap daha çekici bir boyut kazanmaktadır. Aynı zamanda metnin daha anlaşılır olmasını da sağlamaktadır. Yayınlarda resimler metinle birleştiği zaman daha anlamlı bir duruma gelir ve zihinde daha kalıcı bir yer edinir.

"Çocuk resimlerde hem kendi gerçekliğiyle buluşabilmeli hem de çizginin ve rengin yarattığı güzelliklerle mutlu olmalıdır. Çocuğun beğenisini sanatsal bir dille okşayan, onun sürekli yeni şeyler öğrenme ve tanıma gereksinimlerine yanıt veren resimlerin, çocukların duygu ve düşünce eğitimine de katkılar sağlayacağı söylenebilir. Özellikle, sanatsal biçemle oluşturulmuş bir resmi, çocuk kendi imgelemlerinde tamamlama çabaları, bilişsel ve duyuşsal içerikli birçok davranışın edinilmesi sürecini başlatır" (Sever, 2012, s. 173).

Çocuğun yaşına bağlı olarak farklı boyutlarda yer alan, kitabın içeriğini daha anlaşılır kılan, çocuğun düş gücünü geliştiren, okuduğunu anlamasını sağlayan ve

günlük yaşamda karşılaştığı sorunlar karşısında daha çözümcül yaklaşması açısından çocuk yayınlarında yer alan görseller çocuklar için zihinsel gelişim, ruhsal gelişim ve sosyal gelişimde birer önemli unsur olmaktadır.

3.4.5. Çocuk Kitaplarının Kütüphaneler İçin Anlamı

Yetişkin bireyler için önemli bir yer tutan kütüphane hizmetleri çocuklar için de önemli bir yer tutmaktadır. Zihinsel etkinliklerin gelişiminde, herhangi bir konuyu araştırmada, dil becerilerinin gelişiminde, konuşma eyleminde ve kitap okuma alışkanlığı kazanma gibi ve daha birçok çeşitli katkıları bulunmaktadır. Kütüphaneler çocuklar için, okuma becerilerinin gelişiminde önemli bir yapıya sahiptir. Bu bakımdan kütüphaneler çocuklar için uygun ve albenili kaynaklarla hizmet vermektedir. Erken yaşlarda kütüphane alışkanlığı kazanan çocuk kütüphane yayınları ve bunun yanı sıra bilgi teknolojileri konusunda da bilgi sahibi olur. Özellikle özel gereksinimlere sahip çocukların erken yaşta okuma alışkanlığı kazanması, okul eğitiminde ve sosyal hayatta önemli bir boyut kazanmaktadır (Bebekler ve Küçük Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi-IFLA, 2003, s. 3).

Çocuklar için çeşitli yayınlar ve etkinliklerin yapıldığı ortamlar sunan halk kütüphaneleri çocukların okurken tat almasını, eğlenmesini ve bilgiyi keşfederken heyecan yaşamasını ve düş kurmalarını geliştirmelerinde önemli rol üstlenirler. Kütüphaneler kullanıcıların en etkin bir biçimde kütüphanelerden nasıl yararlanabilecekleri, teknolojiyi nasıl kullanabilecekleri ve bu konuda kendilerini nasıl geliştirebileceklerini öğretmektedir. Erken çocukluktan itibaren kütüphaneye gitme alışkanlığı kazanan çocuklar yaşamlarının geri kalan kısmında da kütüphaneyi etkin bir biçimde kullanan bir birey olacaktır (Halk Kütüphanesi Hizmetleri-Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri, 2001'den akt: Yılmaz, 2004, ss. 29-30).

Zengin bir dermeye sahip olan kütüphaneler çocukların keyifli vakit geçirme, kendi yaşıtlarıyla okumalar yapma, çeşitli etkinliklerle öğrenme, tekerleme ve hikâye kitaplarıyla eğlenirken öğrendiği ortamlar olmasıyla çocukluk döneminde ayırımlı bir yer tutmaktadır. Merak duygusunun, düş kurma gücünün, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimin etkin bir rol üstlendiği bu dönemde çocuk kütüphanelerinde çocuğun yaş dönemine bağlı olarak fiziksel, içeriksel ve görsel açıdan albenili yayınlar sunmak çocuk ve kitap ilişkisinde sağlıklı bir ilişki sağlayacaktır. Erken

çocuklukta okuma alışkanlığı kazanmak: Okuma, anlama, yorumlama, değerlendirme, yazma, özgüven sahibi olma gibi becerilerin kazanılmasında önemli bir yer tutacaktır.

4. BÖLÜM
İDİL İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ ÇOCUK KİTAPLARININ GÖRSEL ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde İdil İlçe Halk Kütüphanesine dair birtakım bilgiler verilmiştir. Ardından çalışmada nesnelliği sağlamak açısından bir çocuk kitabı yazarı, bir çocuk gelişim uzmanı, dört kütüphaneci, bir öğretmen ve bir grafikerin görüşleri alınarak oluşturulan değerlendirme ölçütleri ile İlçe Halk kütüphanesindeki 180 çocuk kitabı SPSS anket analizi ile değerlendirilmiş ve bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

4.1. İdil İlçe Halk Kütüphanesine Dair

Türkiye halk kütüphaneleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlıdır. Her ilde bir il halk kütüphanesi bulunur. İl merkezi ve ilçelerinde de şube, gezici ve çocuk kütüphaneleri bulunur. İlçelerdeki kütüphaneler ise, genellikle ilçe adı başa gelerek ilçe halk kütüphanesi olarak adlandırılır.

2018 sayımına göre İdil'in merkez nüfusu 28.199, ilçelere bağlı köylerin nüfusu 42.047, beldelerinin nüfusu ise 6.277, toplam nüfusu 76.523'tür (İdil nüfusu, 2021). Nüfusun yarısı erkek yarısı kadın; genç nüfus ise % 60 civarındadır. İlçede ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık yapılmaktadır.

İdil İlçe Halk Kütüphanesi 1 Kasım 1993 tarihinde İdil Belediyesi'nin sağladığı yerde, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak 600 yayın ile hizmete açılmıştır. Ardından İdil Lisesi'nin ek binasına taşınmış daha sonra Halk Eğitim Merkezi binasında varlığını sürdürmüş ve günümüzde yeni Halk Eğitim Merkez binasının inşa edilmesi ardından, İdil İlçe Halk kütüphanesi, Halk Eğitim Merkez'inin bir bölümünde hizmet vermeye devam etmektedir.

Halk kütüphaneleri Kurulduğu yıllarda kart katalog sistemi uygulanan kütüphanede şu an KOHA otomasyon sistemi kullanılmaktadır. Ödünç verme servisinde açık raf sistemi uygulaması yapılmaktadır. Kütüphane yeni binaya taşındığından ve yeni yayınlar geldiğinden birçok kitabın kaydı henüz yapılmamıştır. Kütüphane sisteminde çocuk ve yetişkinlere yönelik 11.000 kayıtlı kitap bulunmaktadır. Kütüphaneden ilçe halkı ödünç kitap alırken, çoklukla, öğrenciler ödevlerini yapmak için gitmektedirler.

Tezin temel konusunu belirleyen bu kütüphanede oldukça çok çocuk kitabı bulunmaktadır. Sayı verilmeme nedeni ise henüz işlem görmemiş çok yayın bulunmasından dolayıdır. Çalışma için önce işlem görmüş, kayıtlı 1490 çocuk kitabı arasından 7-10 yaş grubuna uygun kitaplar seçilmiş, sonra da rastgele 180 kitap; belirlenen sorulara bağlı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın "Bulgular ve Değerlendirme" bölümünde, kütüphanede yer alan çocuk yayınlarının fiziksel ve içeriksel uygunluklarının geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenen görsel unsurlarla ilgili bilgiler ortaya konmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler ile kütüphanenin kullanımı üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

4.2. Bulgular ve Değerlendirme

Yukarıda kitaplar tek tek incelenirken belirlenmiş olan sorular; çocuk kitapları konusunda uzmanların görüşlerine dayanılarak hazırlanmış olduğu belirtilmiştir. İdil İlçe Halk Kütüphanesin dermesinde yer alan çocuk kitapları da nesnellik oluşturmak açısından alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda hazırlanan sorulara dayanılarak değerlendirilmiştir.

Soruların hazırlanması konusunda şu yol izlenmiştir. Çalışmanın ana amacı çocuk kitaplarında görsel unsuru belirlemek olduğu için okumalarda belirlenen başlıklar altında toplanan sorular; 6-27 Mayıs 2021 tarihleri arasında Fatih Erdoğan (çocuk kitabı yazarı), Aydın İleri (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda kütüphaneci aynı zamanda çocuk kitapları yazarı), Tuğçe Güzelyurt Güçlü (okul öncesi eğitimi bilim uzmanı), Esmer Akan (ilkokul öğretmeni), Nazan Tacer (grafiker), Fitnat Sun (kütüphaneci), Edibe Buğra (kütüphaneci) ve Dilan Babayiğit (kütüphaneci) adlı kişilere göndererek görüşleri sorulmuştur. "7-10 yaş arası çocukları kapsamında belirlenen sorular uygun mudur, görüş ve önerileriniz nelerdir", biçimindeki sorulara verilen yanıt ve önerilerine bağlı olarak son halini almıştır.

Belirlenen sorulara bağlı kalarak; 15 Haziran- 30 Temmuz tarihleri arasında 180 çocuk kitabı tek tek incelenmiş ve formdan elde edilen veriler SPSS 25.0 versiyonundan yaralanılarak sonuçlandırılmıştır. Çalışmada yanıtları sağlıklı bulma konusunda seçenekler: "evet", "kararsızım" ve "hayır" biçiminde oluşturulmuş; sorulara bağlı belirlenen sonuç ve değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır.

Çalışmada 7-8, 9-10 ve belirtilmemiş biçiminde hazırlanmış olan şıklar ve örneklem alınmış kitaplar incelenmiştir. Ortaya çıkan dağılım tablo 1'de yer almıştır.

Tablo 1. Kitabın yaş grubu

	Sayı	**Yüzde**
Belirtilmemiş	113	62,8
7-8 yaş	40	22,2
9-10 yaş	27	15,0
Toplam	**180**	**100**

İdil İlçe Halk Kütüphanesi (İdil İHK)'nde yer alan çocuk kitaplarının %62,8'i (113) gibi büyük bir çoğunluğu yaş düzeyleri belirtilmeyen, %22,2'i (40) 7-8 yaşlarına uygun ve %15,0 (27) 9-10 yaşlara uygun bir yapıdadır.

Yaş grubunun kitapta belirtilmesi çocuğun ilgi ve ihtiyacı konusunda bilgi vermektedir. Yaş grubunun belirtilmesine ilişkin bilgiler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Yaş grubunun belirtilmesine ilişkin bulgular

	Sayı	**Yüzde**
Belirtilmemiş	114	63,3
Ön kapakta belirtilmiş	38	21,1
Arka kapakta belirtilmiş	28	15,6
Toplam	**180**	**100**

Tablo 2'deki verilere göre İdil İHK'nde yer alan çocuk kitaplarının %63,3'ünde (114) yaş grubu belirtilmemişken, %21,1'inde (38) ön kapakta ve %15,6'sında (28) arka kapakta belirtilmiştir. Büyük çoğunluğunda yaş grubunun belirtilmemiş olması dikkat çekicidir. Bu durum, çocukların kendileri için ya da anne babaların çocukları için uygun kitabı bulmalarını engelleyecek bir bilgi eksikliği olarak açıklanabilir.

Oyun döneminden çıkan ve kitaplarla daha çok vakit geçiren çocuklar eline aldıkları değişik boyutlardaki kitaplardan etkilenmektedirler. Kitap boyutuna ilişkin bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Kitabın boyutuna ilişkin bulgular

	Sayı	Yüzde
Büyük (45 cm)	42	23,3
Orta (25-35 cm)	80	44,4
Küçük (17-25 cm)	58	32,2
Toplam	**180**	**100**

Kitap boyutu ile ilgili verilere göre İdil İHK'ndeki çocuk kitaplarının %44,4'ü (80) orta, %32,2'si (58) küçük ve %23,3'ü (42) büyük boylardan oluşmaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocukların ilgisini çeken büyük boy kitaplar ilkokul dönemi ile birlikte devam etmektedir. Ancak incelenen kitapların büyük çoğunluğunun orta boyda kitaplar olduğu dikkat çekmektedir. İHK'nin büyük boyda yer alan çok az bir dermeye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kütüphanelerde farklı biçimlerde kitapların yer alıyor olması çocukların kitaba olan yaklaşımında, kitabı ilgi çekici bulmasında ve kitabı sevmesinde etkili olmakla birlikte kütüphaneyi etkin bir biçimde kullanmasında da etkili olmaktadır. Bu açıdan değişik biçimlere sahip kitapların yer aldığı veriler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Kitabın biçimine ilişkin bulgular

	Sayı	Yüzde
Dikdörtgen	141	78,3
Kare	39	21,7
Toplam	**180**	**100**

İdil İHK'ndeki çocuk kitaplarının %78,3'ü (141) dikdörtgen bir yapıdayken, %21,7'si (39) ise karedir. Dikdörtgen yapıdaki kitapların karesel yapıdan fazla olması geçmişten günümüze geleneksel kitap biçiminde büyük bir değişimin olmadığı çocukların dikkatini çekmesinde, okumayı sevmesinde ve okuma alışkanlığı edinmesinde dikkat edilebilir bir yapıda olması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada çocuk kitaplarında cilt özelliği konusunda nasıl bir yol izlendiği konusuna da dikkat edilmiştir. Bu konuda veriler Tablo 5'te yer almıştır.

Tablo 5. Kitabın cilt özelliği

	Sayı	**Yüzde**
İplik	6	3,3
Tel	63	35,0
Yapıştırma	111	61,7
Toplam	**180**	**100**

Kütüphanede yer alan çocuk kitaplarının %61,7'si (111) yapıştırma, %35,0'ı (63) tel ve %3,3'ü ise iplik dikiş gibi tekniklerle oluşturulmuştur. Yapıştırma tekniğiyle oluşturulan kitaplar iplik ve tele göre maliyet açısından daha ucuzdur. Kütüphane bu konuda yapıştırma tekniğiyle oluşturulan yayınlar satın almaktadır. Aktif bir dönemde olan çocuk için dayanıklı tekniklerle oluşturulmuş kitapların alınması önemli bir unsurdur.

Araştırmada çocuk kitaplarının kapak özelliğine dikkat edilip edilmediğine bakılmıştır. Bu konuda veriler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Kitabın kapak özelliği

	Sayı	**Yüzde**
İnce karton (kâğıt) kapak	143	79,4
Kalın karton kapak	31	17,2
Cilt gömleği	1	0,6
Mukavva	5	2,8
Toplam	**180**	**100**

Kitaplarda kapak özelliğinin %79,4 (143) gibi büyük bir oranda ince karton, %17,2 (31) gibi bir oranın kalın karton kapak, %2,8 (5) gibi bir oranın mukavva ve %0,6 (1) gibi küçük bir oranın ise cilt gömleği kullandığı bilgisine ulaşılmıştır. Henüz oyun dönemini sürdüren çocuklara sunulan kitapların sahip olduğu kapak özelliği etkilidir. Bu bakımdan kitabın dayanıklı bir yapıda olması önemli bir yer tutmaktadır.

Maliyetten kaçmamak, kalın karton kapak, cilt gömleği ve mukavva kullanmak kitap açısından oluşturulması beklenmektedir.

Çocuk kitaplarının genel fiziksel durumu önemli bir unsurdur. Kitapların yıpranmamış bir yapıda olması kitabın okunmasında ve kitaptan yararlanmada dikkat çekicidir. Tablo 7'de kitabın genel fiziksel durumu ile ilgili bilgi verilmiştir.

Tablo 7. Kitabın genel fiziksel durumu

	Sayı	**Yüzde**
Yeni	134	74,4
Yıpranmış	46	25,6
Toplam	**180**	**100**

İdil İHK'nde yer alan kitapların %74,4'ü (134) yeni iken, %25,6'sı (46) yıpranmış bir durumda yer almaktadır. Dolayısıyla, kütüphanenin çocuk yayınlarının genel fiziksel durumuna dikkat ettiği çocukları fiziksel durumu yeni kitaplarla buluşturduğu ve yıpranmış olan yayınların daha çok kullanılmış olduğu bilgisiyle kitapların değişiminin yayınlara olan ilgiyi arttıracağı bilgisine ulaşılmaktadır.

Kitapların boyut, hacim ve ağırlıklarının çocukların yaş düzeylerine göre uygunluğu çocukta fiziksel ve ruhsal gelişim açısından önemlidir. Konuya ilişkin veriler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Kitabın boyut, hacim ve ağırlığının yaş düzeyine uygunluğu

	Sayı	**Yüzde**
Uygun	180	100
Uygun Değil	0	0
Toplam	**180**	**100**

Tablo 8'de görüldüğü gibi ele alınan çocuk kitaplarının boyut, hacim ve ağırlık olarak yaş düzeyine uygunluğu %100 (180) uygun olduğu uygun olmayan yayının bulunmadığı görülmektedir.

Çocuk kitaplarında kâğıt kalitesinin çocuğun göz sağlığına uygun olması gerekmektedir. Kâğıt kalitesinin çocuğun göz sağlığına uygunluğu Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9. Kâğıt kalitesinin çocuğun göz sağlığına uygunluğu

	Sayı	**Yüzde**
Uygun	180	100
Uygun Değil	0	0
Toplam	**180**	**100**

Tablo 9'da yer alan bilgilere göre, İdil İHK'nde incelenen çocuk kitaplarının %100'ünün (180) çocukların göz sağlığına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kütüphanenin çocuk kitapları seçiminde dikkatli bir yol izlediği gözlemlenmektedir.

Tablo 10'da incelenen çocuk kitaplarının kapak görsellerinin ilgi çekiciliği incelenmiş ve elde edilen veriler aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 10. Kapak görseli ilgi çekici

	Sayı	**Yüzde**
Evet	165	91,7
Kısmen	13	7,2
Hayır	2	1,1
Toplam	**180**	**100**

Görüldüğü gibi Tablo 10'da İdil İHK'ndeki çocuk kitaplarının kapak görsellerinin %91,7'nin (165) uygun olduğu, %7,2'sinin (13) kısmen uygun olduğu ve %1,1'inin (2) ise uygun olmadığı çocuğun yaşına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum kütüphanenin uygun olmayan kapak görseline sahip kitaplarını çocuğun gelişimi için dikkat etmesi yöndedir.

Kitabı eline alan bir çocuk kapak resmi ve kitabın konusuyla olan uyumda kitabı daha çok sever ve okuma alışkanlığını daha hızlı edinir. Kapak resmi ile kitabın uyumlu olması ile ilgili veriler Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Kapak resmi kitabın konusuyla uyumlu

	Sayı	Yüzde
Evet	171	95,0
Kısmen	7	3,9
Hayır	2	1,1
Toplam	**180**	**100**

Tablo 11'de kapak resmi kitabın konusuyla uyumlu seçeneğine %95,0'ın (171) uygun olduğu, %3,9'un (7) kısmen uygun olduğu ve %1,1'in (2) uygun olmadığı verisine ulaşılmıştır. Kitapların büyük çoğunluğunda kapak resmi ve kitabın konusunun uyumlu olması kitabın okunmasını ve kitaptan yararlanmasını sağlamaktadır.

Araştırmada İdil İHK'nde yer alan kitapların harf renkleri, biçimleri ve satır aralıklarını izleme ile okuma açısından uygunluğu incelenmiştir. Konuyla ilgili bilgiler Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Harf renkleri, biçimleri ve satır aralıklarını izleme ve okuma açısından uygun

	Sayı	Yüzde
Evet	179	99,4
Kısmen	1	0,6
Hayır	0	0
Toplam	**180**	**100**

Tablo 12'de ortaya çıkan verilere göre %99,4'ün (179) uygun olduğu ve %0,6 (1) gibi küçük bir ölçeğin kısmen uygun olduğu bilgisine ulaşılmıştır. İncelenen kitapların harf renkleri, biçimleri, satır aralıklarını izleme ve okuma açısından uygun olması çocuklarda gelişim açısından önemlidir.

Okul dönemiyle birlikte sistemli bir düzeni görmeye başlayan ve bunu öğretmenle beraber başlayıp sürdüren çocuk etrafında gördüğü her şeyi bu düzen içinde görmekte ve sürdürmektedir. Bu bakımdan çocuk kitaplarında yer alan sayfa düzeninin de yaşa uygunluğu önemli bir unsurdur.

Tablo 13. Sayfa düzeni yaş grubu için uygun

	Sayı	Yüzde
Evet	172	95,6
Kısmen	5	2,8
Hayır	3	1,7
Toplam	**180**	**100**

Çocukların okuma ve okuduklarını izleme kolaylığı açısından sayfa düzeni incelendiğinde İdil İHK'nde yer alan kitapların %95,6 (172) gibi büyük bir ölçeğin uygun olduğu, %2,8 (5) gibi bir oranın kısmen uygun olduğu ve %1,7 (3) gibi bir oranın ise uygun olmadığı ve gözleri yoracak bir biçimde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sayfa düzeninin çocukların yaşına göre düzenlenmemiş olması çocuklarda okuma ve okuduklarını anlama sürecini yavaşlatacaktır.

Çocuk kitaplarında sayfa kenarlarının çok yoğun olmaması, izleme ve okuma rahatlığı açısından boşlukların bırakılması önemli unsurlardan biridir. Sayfa kenarlarının izleme-okuma rahatlığı açısından bırakılan boşlukların uygun olması ile ilgili veriler (Tablo 14) aşağıda verilmiştir.

Tablo 14. Sayfa kenarlarının izleme-okuma rahatlığı açısından bırakılan boşluklar uygun

	Sayı	Yüzde
Evet	178	98,9
Kısmen	2	1,1
Hayır	0	0
Toplam	**180**	**100**

Çocuk kitaplarında izleme-okuma rahatlığı açısından bırakılan boşluklar incelendiğinde İdil İHK'nde yer alan yayınların %98,9'u (178) resim ve metin açısından uygun bir yapıda olup, %1,1'i (2) gibi küçük bir ölçeğin ise kısmen uygun olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sayfada resim ve metin uyumunun olması ve bu uyumun sayfa kenarlarında yer alan boşluklar ile uyumlu bir biçimde düzenlenmiş olması çocukta okuma ve okuduklarını takip etme rahatlığını sağlayacaktır.

Resimli çocuk kitaplarını seven ve merakla takip eden çocuklar için metin ve resimlerin aynı sayfada yer alıyor olması, metni okurken resimleri de takip etmesi açısından önemlidir. Resim ile ilgili metnin aynı sayfada yer alıyor olmasına ilişkin veriler Tablo 15'te yer verilmiştir.

Tablo 15. Resimlerin ilgili metinle aynı sayfada bulunması açısından uygun

	Sayı	**Yüzde**
Evet	150	83,3
Kısmen	24	13,3
Hayır	6	3,3
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada resimlerin ilgili metinle aynı sayfada yer alıyor olması ile ilgili %83,3'ün (150) uygun olduğu, %13,3'ün (24) kısmen uygun olduğu ve %3,3 (6) gibi küçük bir ölçeğin resimler ve metnin ilgili sayfada yer almadığı bilgisine ulaşılmıştır. Çocuğun kitabı anlayabilmesi açısından resim ve ilgili metnin bir arada yer alıyor olması önemlidir. Kitapta yer alan görsel ve metinlerin uyumu çocukta okumayı sevme açısından etkilidir.

Resimli çocuk kitaplarında çocukla iletişim resim yoluyla gerçekleşir. Kitabın tercih edilmesindeki en önemli unsurlardan birisi o kitabın resim özellikleridir. Resimleme özelliklerine ilişkin veriler Tablo 15'te yer almaktadır.

Çocuklar resimli kitaplarda resimlerin canlılığını, çizim biçimini ve sadece bir sayfada yer almayıp sayfayı çevirdiğinde sola ve sağa her iki yanı kaplayan resimli kitapları ilgiyle izlemekte ve tercih etmektedir. Resimlerin çift sayfaya yayılması ile ilgili veriler Tablo 16'da yer verilmiştir.

Tablo 16. Resimlerin çift sayfaya yayılması açısından uygun

	Sayı	Yüzde
Evet	32	17,8
Kısmen	51	28,3
Hayır	97	53,9
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada resimlerden %53,9'un (97) çift sayfaya yayılmadığı, %17,82in (32) çift sayfaya yayıldığı ve %28,3 (51) gibi bir ölçeğin ise kısmen yayıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların kitaptaki resimleri takip etme ve metin-resim uyumu yakalayabilme açısından resimlerin çift sayfaya yayılması dikkat çekici bir unsurdur.

Çocuk kitaplarında en önemli unsurlardan biri görselliktir. Henüz okumayı bilmeden çocuk görseller yolluyla metni anlamaya çalışır. Aşağıda (Tablo 17) resimlerin çocuğun algılayabilmesi açısından uygun olup olmadığı verilmiştir.

Tablo 17. Resimler çocuğun algılayabilmesi açısından uygun

	Sayı	Yüzde
Evet	165	91,7
Kısmen	11	6,1
Hayır	4	2,2
Toplam	**180**	**100**

Resimlerin çocuğun algılayabilme açısından uygunluğunu yanıtlayan bu ölçekte %91,7'nin (165) uygun olduğu, %6,1'in (11) kısmen uygun olduğu ve %2,2'nin (4) ise uygun olmadığı verisine ulaşılmıştır. Kullanıcı düzeyinin çocuk olduğu ve bu doğrultuda ele alınan çocuk kitaplarında resimlerin gelişim açısından uygunluğu önemlidir.

Çocuk kitaplarının tercih edilmesinin nedenlerinden biri resimlerin renkli bir yapıda hazırlanmış olmasıdır. Aşağıda (Tablo 18) resimlerin renkli olması ile ilgili veriler verilmiştir.

Tablo 18. Resimler renkli olarak hazırlanmıştır

	Sayı	Yüzde
Evet	137	76,1
Kısmen	5	2,8
Hayır	38	21,1
Toplam	**180**	**100**

Resimlerin renkli olarak hazırlanıp hazırlanmadığını ele alan Tablo 18'de %76,1'in (137) renkli olarak hazırlandığı, %21,1'in (38) siyah-beyaz bir yapıda hazırlanmış olduğu ve %2,8'in (5) kısmen renkli bir yapıda hazırlanmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çocuk kitaplarının çocukların düş dünyasını hareketlendirecek bir biçimde renkli olması önemli bir unsurdur.

Çocuk yayınlarında resimlerin bir başına, metin olmadan anlam ifade etmesi çocukta zihinsel gelişim açısında etkili olmaktadır. Çocuğun metni okumadan resimler ile olayı anlamasını ele alan veriler Tablo 19'da yer almaktadır.

Tablo 19. Resimler çocuğun metni okumadan da izlemesini sağlayacak özelliktedir

	Sayı	Yüzde
Evet	67	37,2
Kısmen	60	33,3
Hayır	53	29,4
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada %37,2'nin (67) çocuğun metni okumadan resimler aracılığıyla olayı kavrayabildiği, %33,3'ün (60) kısmen izleyebildiği ve %29,4'ün (53) ise metni okumadan resimlerle izleyebilmenin mümkün olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Çocuk kitaplarında yer alan görsellerin anlaşılır bir yapıda olması çocuk ve okuma ilişkisi bakımından önemlidir.

Çocuk kitaplarında resimlerin konunun daha iyi anlaşılmasını sağlaması açısından incelenmiştir. Bununla ilgili veriler Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Resimler konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır

	Sayı	Yüzde
Evet	129	71,7
Kısmen	46	25,6
Hayır	5	2,8
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada İdil İHK'sinde yer alan çocuk kitaplarındaki görsellerin konunun daha açık ve anlaşılır açısından %71,7 (129) ölçekle uygun olduğu, %25,6'sının (46) kısmen uygun olduğu ve %2,8'inin (5) ise kitaplarda yer alan görsellerin konunun daha iyi anlaşılması açısından uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplardaki görsellerin çocuğun ilgi ve merakı açısından anlaşılır olması biçiminde oluşturulması beklenir. Bu açıdan kütüphane dermesinde incelenen çocuk kitaplarının görsel unsurları ile konu arasındaki ilişkinin olumlu olduğu görülür.

Çocukların metinde geçen olayı anlamasında görseller büyük katkı sağlamaktadır. Tablo 21'de bununla ilgili bilgi verilmiştir.

Tablo 21. Resimler metnin doğru anlaşılmasına katkı vermektedir

	Sayı	Yüzde
Evet	133	73,9
Kısmen	43	23,9
Hayır	4	2,2
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada %73,9'un (133) resimlerin metnin anlaşılmasında katkı sağladığı, %23,9'un (43) kısmen katkı sağladığı ve %2,2'nin (4) katkı sağlamadığı bilgisine ulaşılmıştır. Bir çocuk kitabında metinde geçen olayların anlaşılmasında görsellerin katkısı önemli bir yer tutmaktadır.

Çocuk kitaplarında resimlerin oluşturulma biçimi ve etrafımızda gördüğümüz nesnelerle olan benzerliği ve gerçekçiliği önemli unsurlardan biridir. Resimlerin gerçekçi olması ile ilgili veriler Tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22. Resimler gerçekçidir

	Sayı	Yüzde
Evet	38	21,1
Kısmen	121	67,2
Hayır	21	11,7
Toplam	**180**	**100**

Resimlerin %67,2'si (121) kısmen gerçekçi olup, resimlerin %21,1'i (38) gerçekçi bir biçimde oluşturulmuş ve %11,7'i (21) ise gerçekçi bir yapıda oluşturulmamıştır. Çocuk kitaplarında görseller gerçekçi bir biçimde oluşturulmuş olup metinde geçen olayı canlandırabilmelidir. İncelenen çocuk kitaplarının görsel unsurlar açısından kısmen gerçekçi bir yapıda oluşturulmuş olduğu söylenebilir.

Çocuk henüz okumayı öğrenmeden iletişimin büyük çoğunluğu görseller yoluyla gerçekleşir. Kitapta yer alan görsellerin korkutucu bir yapıda olmaması önemli bir unsurdur. Tablo 23'te kütüphane dermesinde yer alan kitaplarda görsellerin korkutucu bir biçimde olup olmadığı ile ilgili veriler verilmiştir.

Tablo 23. Resimler korkutucu öğeler taşımamaktadır

	Sayı	Yüzde
Evet	179	99,4
Kısmen	1	0,6
Hayır	0	0
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada %99,4 (179) gibi büyük bir ölçeğin resimlerinde korkutucu öğeler bulunmadığı, % 0,6 (1) gibi küçük bir ölçeğin kısmen korkutucu öğeler taşımadığı bilgisine ulaşılmıştır. Kullanıcı düzeyinin çocuk olduğu ve kütüphanede bu doğrultuda sunulan kitapların büyük çoğunluğunun korkutucu öğeler taşımaması önemli bir gelişmedir.

Kütüphanedeki çocuk kitaplarında olumsuz davranışları içeren görüntüler açısından incelenmiş ve konuya ilişkin bilgiler Tablo 24'te açıklanmıştır.

Tablo 24. Kitapta kötü alışkanlıkların deneyimlendiği görüntülere yer verilmemektedir

	Sayı	Yüzde
Evet	179	99,4
Kısmen	1	0,6
Hayır	0	0
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada %99,4'ün (179) kütüphane dermesinde bulunan kitaplarda kötü alışkanlıkların deneyimlendiği görüntülere yer verilmediği ve %0,6'sının kısmen kötü alışkanlıkların deneyimlendiği görüntülere yer verilmediği bilgisine ulaşılmıştır. Dolayısıyla incelenen kitapların kişisel gelişim açısından dikkat edildiği şeklinde bir çıkarım yapılabilir.

Çocukların kitaplardan keyif alması, okurken eğlenebilmesi, merak etmesi, düş kurabilmesi açısından kitapta kullanılan dil önemli bir yer tutmaktadır. Buna yönelik veriler Tablo 25'te yer almaktadır.

Tablo 25. Dili sade ve akıcıdır

	Sayı	Yüzde
Evet	180	100
Kısmen	0	0
Hayır	0	0
Toplam	**180**	**100**

Tablo 25'te incelenen tüm kitaplarda kullanılan dilin çocukların yaş düzeyine uygun sade ve akıcı bir biçimde oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır. İdil İHK'nde yer alan kitapların sade ve akıcı bir dilinin bulunması çocuklarda okumayı sevme ve okuma alışkanlığı edinme açısından önemli bir unsurdur.

Okul öncesi vaktinin büyük çoğunluğunu oyunlarla sürdüren çocuk okul ile birlikte bunu sürdürür ve kitaplarda geçen karakterlerle kendini ve çevresindekileri özdeşleştirir. Metinde geçen ana karakterlerinin resim ve metin ile uygun bir yapıda

olması çocuğun gelişiminde belirleyicidir. Bu konuda aşağıda (Tablo 26) veriler mevcuttur.

Tablo 26. Ana karakter özelliklerinin resim ve metin ile uygun bir yapıda verilmektedir

	Sayı	**Yüzde**
Evet	167	92,8
Kısmen	9	5,0
Hayır	4	2,2
Toplam	**180**	**100**

Tablo 26'da %92,8 (167) gibi büyük bir oranın ana karakter özelliklerinin resim ve metin ile uygun bir yapıda olduğu, %5,0'ın (9) kısmen uygun olduğu ve %2,2'nin (4) bu konuda uygun olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Kütüphane dermesinde ana karakter özelliklerinin resim ve metin ile uygun bir yapıda kaynak sunması olumlu bir gelişmedir.

Kitaplar çocuklarda okuma isteği uyandıracak bir biçimde incelenmiş ve bu konuya ilişkin bilgiler Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Kitap çocukta okuma isteği uyandıracak bir yapıda hazırlanmıştır

	Sayı	**Yüzde**
Evet	156	86,7
Kısmen	23	12,8
Hayır	1	0,6
Toplam	**180**	**100**

Tablo 27'deki verilere göre İdil İHK'ndeki çocuk kitaplarının %86,7'sinin (156) okuma isteğini uyandıracak bir biçimde hazırlanmış olduğu, %12,8'inin kısmen bu biçimde hazırlanmış olduğu ve %0,6'sının ise bu doğrultuda hazırlanmamış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. İncelenen kitapların çocukta okuma isteği uyandırması, okumayı sevme ve okuma alışkanlığı kazandırma açısından yeterli olduğu şeklinde bir sonuç yapılabilir.

Çocuk kitaplarında görsel unsurların metinde geçen olayın ayrıntılarını ele alması açısından aşağıda (Tablo 28) veriler mevcuttur.

Tablo 28. Resimler metnin ayrıntılarını kavramaya destek olacak bir yapıdadır

	Sayı	**Yüzde**
Evet	135	75,0
Kısmen	41	22,8
Hayır	4	2,2
Toplam	**180**	**100**

Tablo 28'e bakıldığında kütüphanede incelenen kitapların büyük çoğunluğunun %75,0'ın resimlerin metnin ayrıntılarını kavramaya destek olacak bir biçimde olduğu, %22,8'in (41) kısmen uygun olduğu ve %2,2'nin ise resimlerin metnin ayrıntılarını kavramaya destek olacak bir yapıda hazırlanmamış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kitaplardaki resimlerin görsel özellikler açısından metnin ayrıntılarını yansıtması ve bunun çocukta olumlu bir gelişimi desteklemesi beklenmektedir.

Kütüphanedeki kitapların görseller açısından çocukta düş kurmaya destek olması ile ilgili veriler aşağıda (Tablo 29) verilmiştir.

Tablo 29. Resimler çocuğun hayal kurmasına yardımcı olacak niteliktedir

	Sayı	**Yüzde**
Evet	167	92,8
Kısmen	8	4,4
Hayır	5	2,8
Toplam	**180**	**100**

İncelenen kitaplarda yer alan resimlerin %92,8'i (167) çocuğun hayal kurmasına destek olduğu, %4,4'nün (8) kısmen destek olduğu ve %2,8'in (5) destek olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Okul dönemindeki çocuğun düş gücünün gelişimi eğitim hayatında ve sosyal hayatında birçok katkısı olması bakımından büyük bir ölçeğin uygun olması önemli bir unsurdur.

Çocuk kitaplarında resimlerin sanatsal bir nitelik taşıması ile ilgili veriler Tablo 30'da yer almaktadır.

Tablo 30. Resimler sanatsal bir nitelik taşımaktadır

	Sayı	**Yüzde**
Evet	15	8,3
Kısmen	58	32,2
Hayır	107	59,4
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada %59,4 (107) gibi büyük bir oranın kitapların sanatsal nitelikte hazırlanmadığı, %32,2'nin (58) kısmen sanatsal nitelikte olduğu ve %8,3'ünün (15) gibi küçük bir ölçeğin ise sanatsal nitelikte hazırlandığı bilgisine ulaşılmıştır. Dolayısıyla, incelenen kitapların sanatsal nitelikte yetersiz kalındığı çocuklara sunulan yayınlarda dikkatli olmak şeklinde bir sonuca ulaşılmıştır.

Çocuk kitaplarındaki görsellerin metinlerdeki ayrıntılar ile olan ilişkisini ele alan bu ölçek ile ilgili veriler Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. Resimler metinde yer almayan ayrıntıları tamamlamaktadır

	Sayı	Yüzde
Evet	98	54,4
Kısmen	78	43,3
Hayır	4	2,2
Toplam	**180**	**100**

Araştırmada %54,4'ün (98) resimlerin metinde yer almayan ayrıntıları tamamladığı, %43,3'ün (78) resimlerin metinde yer almayan ayrıntıları kısmen tamamladığı ve %2,2'sinin (4) resimlerin metinde yer almayan ayrıntıları tamamlamadığı bilgisine ulaşılmıştır. Çocuk kitaplarında geçen olayın ayrıntılarını görseller yoluyla anlatan kitaplar çocuğun zihinsel gelişimine önemli katkı sağlamaktadır.

Kitapta geçen resimlerin okuma isteğini arttırması her açıdan önemlidir. Buna yönelik veriler aşağıda (Tablo 32) verilmiştir.

Tablo 32. Resimler okuma isteğini arttırmaktadır

	Sayı	Yüzde
Evet	175	97,2
Kısmen	3	1,7
Hayır	2	1,1
Toplam	**180**	**100**

Tablo 32'de elde edilen verilere göre resimlerin %97,2'si (175) gibi büyük bir çoğunluğun resimlerin okuma isteğini uyandıracak bir biçimde oluşturulmuş olduğu, %1,7'nin (3) kısmen uygun olduğu ve %1,1 (2) gibi küçük bir oranın uygun olmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Çocuklara sunulan yayınların okuma isteğini arttırması, okumayı sevmesi ve okuma alışkanlığı edinmesinde kitapta geçen görsel unsurların etkisi büyüktür. Kütüphane dermesinde incelenen görsel içerikli kitapların büyük çoğunluğunun okuma isteğini arttırması önemli bir unsurdur.

Kitaplardaki resimlerin içeriği yansıtması ile ilgili veriler aşağıda (Tablo 33) verilmiştir.

Tablo 33. Resimler içeriği yansıtmaktadır

	Sayı	Yüzde
Evet	166	92,2
Kısmen	11	6,1
Hayır	3	1,7
Toplam	**180**	**100**

Tablo 33'te %92,2'sinin (166) resimlerin içeriği yansıttığı, %6,1'in (11) kısmen yansıttığı ve %1,7'sinin (3) ise resimlerin içeriği yansıtmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Resimler aracılığıyla bir anlam ifade eden kitap ayrıca çocuğun okumayı sevmesinde, kitabı merakla, dikkatle takip etmesi açısından kütüphane dermesinde incelenen kitapların büyük çoğunluğunun resim ve içerik uyumu olumlu bir gelişmedir.

Yapılan değerlendirmeler ışığında günümüz küçük bir ilçe kütüphanesi olan İdil İlçe Halk Kütüphanesinin, çocuk kitaplarının resimleme özellikleri açısından önemli bir potansiyel taşıdığı; küçük okurlarına okumanı yanısıra görsel bir tat vereceği de rahatlıkla söylenebilir. Bunun nedenlerini hem bireysel hem de toplumsal açılardan değerlendirebiliriz. Bireysel açıdan, gelişme evresinde olan çocuğun, kitap ve resim açısından çok ve değişik örneklerle karşılaşması, istediği yönde, yani kişilik özelliğine uygun kitaplarla karşılaşması ya da olumlu yönde gelişmek için kitap seçip okuması bir fırsat ve şans olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda büyük ve çok seçenek sunan kitap satış yerlerinin bulunmaması yanında, kitap satın alma koşullarının da düşük düzeyde olması toplumsal açıdan da katkı sağlamaktadır.

En önemli yanı ise var olan kütüphanenin çocuk için anlamlı olacak kaynaklara yer vermiş olmasıdır diyebiliriz. Konumuz açısından da çocuğun resim ve resimlemeye karşı ilgisini yükseltecek özellik taşımasıdır.

Araştırma sonucunda, İlçe Halk Kütüphanesinde yer alan çocuk kitaplarının görsel özellikler açısından uygun bir yapıda olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuğu olan pek çok ailenin temel sorunlarından birisi de çocuğun kitap ve okumaya karşı ilgisidir. Çocuk kitaplarla ilgileniyor ve okumayı seviyorsa bu yöndeki kaygılar azalır. Bu nedenle çocuk daha yaşını doldurmadan ona uygun kitaplar aranır. Önce anne, baba yani aile içinde çocuğa kitap okumalar başlar. Ardından okuma yazmayı öğrenen çocuk okumaya başlar. İşte bu durumda çocuğa nasıl bir kitap sunulmalıdır, sorusu üstüne kurulan bu çalışma konuyu çocuk kitaplarındaki resimleme ögesi açısından ele almıştır. Okumayı sevmenin getirdiği ve getireceği gücü bilen aile okuma bilmeyen çocuğuna masal, öykü kitapları okur. Bu okumanın en büyük tadı kullanılan sözcüklere eşlik eden, dahası metin ile görseli birlikte sunan *resimli kitap*tır. Kitaplarda tanınmayan sözcükler çocuğa dil olarak gelirken, resimler onun hem bir şeyleri tanıyarak bilmesini hem de dilsel açıdan gelişmesini sağlayacaktır. Okul dönemi ile çocuk kendisi okumayı söker ve yine seçtiği kitap resimli kitaptır ki bu durum yalnız bu tür kitaplarda değil ders kitaplarında da gözlenir. Kitaptaki resim metni desteklerken, resmin niteliği de çocukta estetik ve beğeni duygusunu da geliştirecektir. Böyle güçlü resimlerle donanan resimli kitap çocuğun kişiliği üstünde de kaçınılmaz bir etki bırakacaktır.

Çocuklukta uyandırılan ilgi yaşamboyu süren, kolay kolay da yitmeyen bir iz taşır. Özellikle de çocuğun kendi okuduğu kitap bu duygu ve düşünceyi oluşturuyor, onun mutlu olmasını sıralanan sözcük ve sözcükleri destekleyen resimlerle sağlıyorsa bu yetişkinlikteki olumlu gelişmeleri de taşıyan bir durumdur.

İnsan kişiliğinin çocukluk evresinde oluşmaya ve gelişmeye başladığı bilinmektedir. Bu nedenle çocuğa sunulan kitap, çocuğun kişilik gelişimi, gelecekte ilgi duyacağı konu yanında dil, ruhsal yapı, bilişim, toplumsal rol, zihinsel gelişim gibi birbirinden değişik gelişmelere de etken olacaktır. Çocuğun ergenlik, gençliğe geçişinde kendini tanıması, dünyayı sağlıklı olarak algılaması kitaplar kanalıyla gerçekleşecektir.

Yaratıcılığın temelinde kurulan hayaller yatar. Kitap bu hayal gücünü destekleyen, okuyana bu olanağı her seferinde yeni ve bambaşka biçimde sunan bir kaynak özelliği taşır. En ürkütücü hayvanların sevimli, en yadırganacak durumların anlaşılabilir olduğunu kitaplar, kitapların en büyük desteği resimler ile düşünmeye başlayacaktır.

Bu çalışmada, İdil İlçe Halk Kütüphanesi dermesinde ki çocuk kitapları sınırlandırılan 7-10 yaş arası, yani ilköğretim öğrencileri için resimli kitap, metin ile resmin bir bütünlük, birbirini tamamlayan özellik taşımasıyla anlaşılmıştır. İçinde tek tük resim bulunan kitaplar bu tanımın dışında bırakılmıştır. İlköğretim çocuklarına uygun yayınları incelemek açısından hazırlanan "Değerlendirme Formu"yla 180 çocuk kitabı incelenmiştir.

Çalışmada kütüphanelerin çocuk için önemi ve yeri tartışılmış; örneklem olarak seçilen İdil İlçe Halk Kütüphanesi dermesinde bulunan 7-10 yaş arası kitapları özelliği taşıyan 180 kitap; uzman bir grubun görüşlerine bağlı olarak oluşturulan sorularla değerlendirme yoluna gidilmiştir. Bu değerlendirme ışığında; gerek çocuk kitabı seçecek aileler gerek geniş kitlelere yönelik olarak çocuk kitapları sağlayan kütüphaneler için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

"İdil İlçe Halk Kütüphanesi'nde yer alan çocuk yayınlarının görsel unsurlarının çocuk pedagojisi açısından ne durumdadır, uygun mudur?" ile başlayan *varsayım*; uygun bir yapıya sahiptir" düşüncesinden hareketle oluşturulan *varsayım* "İdil İlçe Halk Kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarının çocuk pedagojisi açısından uygun bir yapıya sahiptir" şeklinde bir sonuç elde edilmiştir.

İdil İHK dermesinden rastgele seçilerek araştırma kapsamına alınan ve bir önceki bölümde açıklanan görsel içerikli çocuk yayınlarıyla ilgili sonuçlar aşağıda yer almaktadır;

- Resimli çocuk kitaplarını değerlendirme formunda öncelikle çocuk kitaplarında yaş grubu, kitabın boyutu, kitabın biçimi, kitabın ciltlenmesi, kitabın kapak türü ve kitabın genel fiziksel durumu ile ilgili yedi soru belirlenmiş ve bu sorular birden çok ölçekten oluşmaktadır. Elde edilen veriler neticesinde çocuk kitaplarının genel anlamda fiziksel özelliklerinde birtakım eksikliklerin bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kitaplarda yaş grubunun bulunmadığı ve kitapta yaş grubunun ön kapakta mı, arka kapakta mı yoksa belirtilmemiş olduğu ile ilgili sorularda incelenen kitapların yarısından fazlasında yaş grubunun belirtilmemiş olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çocuğun yaş düzeyine uygun kitapların belirlenmesi ve bu yönde yayınların sunulması önemli bir unsurdur. Kütüphane dermesinde incelenen çocuk kitaplarının büyük çoğunluğunun geçmişten günümüze kitap

anlayışının aynı olduğu, orta boy kitaplardan oluştuğu ve incelenen yayınların biçimlerinin yarıdan fazlasının geleneksel bir biçim olan dikdörtgen ve geriye kalan kısmının kare biçiminde olduğudur. Çeşitli biçimlerde kitapların bulunması kütüphane dermesinin çeşitliliği ve kullanımı açısından uygundur. Geleneksel biçimin dışına çıkmak çocukların kitaba olan yaklaşımında önemlidir. Cilt özelliklerinin çoğunlukla yapıştırma yöntemiyle gerçekleştirildiği ve cilt yapılarının dayanıksız olduğu görülmektedir. Ardından telle ciltleme oranının örneklemin üçte birini oluşturduğu, iplik-dikiş cilt tekniğinin çok az kullanıldığı görülmektedir. Çalışma kapsamına alınan çocuk yayınlarının kapak özelliklerinde ince karton kapağın diğer kapak türlerine göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. İnce karton kapağın dayanıksız oluşu ve kullanıcı düzeyinin çocuk olduğu düşünülürse daha sakınımlı olunması gerekmektedir. Kalın karton kapak, cilt gömleği ve mukavvanın kullanılması dayanıklılık açısından sağlıklı olacaktır. Çocuk kitaplarının üçte ikisinden fazlasında genel fiziksel durumunun yeni olduğu, geriye kalan kitapların yıpranmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kütüphanenin düzenli bir biçimde dermesini yenilediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Çocuklara yönelik kitaplarda yer alan görsel özelliklerin onların çocukluk dönemlerine olan uygunluklarını analiz etmek açısından çalışmanın üç ölçeğinde benzer uygunluk ortaya çıkmıştır. Bulgular sonucunda bu üç ölçekte kitaplarda boyut, hacim ve ağırlıkların yaş düzeyine uygun olduğu, kâğıt kalitesine dikkat edildiği, çocukların göz sağlığına uygun bir biçimde olduğu, çocuk yayınlarında önemli unsurlardan biri olan dilin sade ve akıcı bir biçimde oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır.
- Kütüphane dermesinde yer alan çocuk kitaplarında kapak görsellerinin ilgi çekici, incelenen çocuk kitaplarının tamamına yakının kapak resmi ile kitabın konusuyla uyumlu, örneklemin tamamına yakınının harf renkleri, biçimleri ve satır aralıkları izleme ve okuma açısından ve sayfa düzeni bakımından büyük çoğunluğun uygun, çocuk kitaplarında sayfa kenarlarının izleme ve okuma rahatlığı açısından bırakılan boşlukların örneklemin tamamına yakınının bu konuda uygun olduğu kütüphanenin çocuk yayınları konusunda önemli bir yol izlediği bilgisi önemli bir gelişmedir.

- Kütüphanede incelenen çocuk yayınlarında görsel unsurlarla ilgili birtakım ölçekler belirlenmiştir. Bu ölçeklerin üçte ikisinden fazlasının görsellerin ilgili metinle aynı sayfada bulunduğu, kitaplardaki görsellerin uygun bir biçimde tasarlandığı, görsel unsurların renkli bir biçimde oluşturulduğu, metnin doğru anlaşılmasında görsellerin katkı sağladığı, görsellerin gerçekçi bir yapıda olduğu, ana karakter özelliklerinin resim ve metin ile uygun bir yapıda olduğu, çocuk yayınlarının çocukta okuma isteği uyandırdığı ve resimlerin metnin ayrıntılarını kavramaya destek olacak bir biçimde görselleştirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Çocuk kitaplarında görsel uygunluğu belirlemek açısından elde edilen veriler önemli bir gelişmedir.
- Çalışmada resimlerin çift sayfaya yayıldığı ve çocuğun metni okumadan görselleri izlemesini sağlayacak bir biçimde oluşturulduğu bilgisine kitapların yalnızca üçte birinin bu doğrultuda oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çocuğun metni anlayabilmesi ve görseller yoluyla metni takip edebilmesi açısından resimlerin çift sayfaya yayılması ile çocuğun henüz metni okuyamıyorken bile resimler aracılığıyla izlemesi önemlidir.
- Çocuk kitaplarında yer alan görsellerin korkutucu bir yapıda olmadığı, kötü alışkanlıkların deneyimlendiği görüntülere yer verilmediği bilgisine ulaşılmıştır. Kütüphanenin bu konuda izlediği yol önemlidir.
- Son olarak kitaplarda yer alan görsel unsurların çocuklara sanatsal bir bakış açısı kazandırmağı bilgisi dikkat çekicidir. Ölçeğin üçte ikisine yakınının görsellerin çocuklara sanatsal bir bakış açısı kazandırmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Dolayısıyla incelenen kitapların sanatsal nitelikte yetersiz kalındığı çocuklara sunulan yayınlarda dikkatli olmak şeklinde bir sonuca ulaşılmıştır.

İdil İHK dermesinde incelenen çocuk yayınlarının görsellik açısından; renkli ve canlı olması, metinle bir uyum içinde oluşturulması, sayfa düzenin olması, sayfa kenarlarının göz sağlığı açısından boşluk bırakılması, kitapların çocukta ilgi ve merak uyandırması, çocuğun ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişimine katkı sağlaması, çocukta okumayı sevme, okuma alışkanlığı kazandırma, yönünde olumlu etkilemesiyle varsayımı olumlu etkilemektedir.

Bu kapsamda elde edilen verilere dayanarak İdil İlçe Halk Kütüphanesi çocuk kitaplarının görsel uygunlukları ile ilgili şu önerilerde bulunabilir.

Çocuk kitapları;

- Görsel içerikli çocuk yayınlarını gözden geçirme konusunda çocuk yayınlarında uzman olan çocuk gelişimciler ve çocuk psikologlarından oluşan bir ekip bir araya gelmeli ve çocuk yayınlarını gözden geçirmelidir.
- Çocuk yayınlarının seçiminde kütüphanecilerle iş birliği yapılmalı ve onların görüşleri doğrultusunda yol alınmalıdır.
- Çocuklar için seçilecek yayınların Türkçenin temel yapısına uygun bir yapıda olmasına ve çocukların yaş düzeyine uygun olma konusunda dikkat edilmelidir.
- Sanatsal açıdan çocuğa estetik değerler kazandıran yayınlar seçilmeli ve kütüphaneye giren çocuk yayınlarına kütüphaneciler ile uzman kişilerin dikkat etmesi gerekmektedir.
- Kitabın ön kapağında ya da arka kapağında hangi yaş aralığına ait olduğu ile ilgili bir bilgi yer almalıdır.
- Kitabın başında çocuğun kitaptan ne kazanacağına ilişkin kitabı satın alacak veliye yönelik açıklamalar bulunmalıdır.
- Kitapların genel birtakım kurallarla sınırlı kalınmayıp; hangi malzemeden oluşması gerektiği konusunda geleneksel yapının dışına çıkılıp farklı malzemelerden oluşan yayınlar dermeye alınmalıdır.
- Çocuklarda okumayı sevme ve okuma alışkanlığı kazandırma açısından kütüphane dermesindeki çocuk yayınlarını çeşitlendirmek önemlidir. Bu konuda yabancı ülkelerde yer alan çocuk kütüphanelerinde yer alan çeşitli çocuk kitapları örnek alınmalıdır.
- Kütüphanede yer alan çocuk kitapları yılın belirli zamanlarında incelenmeli ve bu konuda uygun olmayan yayınlar ayıklanmalıdır.
- Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM)'nün bir politikası yoktur. Bu konuda bir politika oluşturulmalıdır.
- Küçük ve orta boy kitap anlayışının dışında çıkılıp kütüphane dermesine büyük boy kitaplar da alınmalıdır.

- Kütüphane dermesine giren yayınların kaç yaş grubuna uygun olduğu bilgisine dikkat edilmeli bu bilgiye yer verilmeyen yayınlar dermeye alınmamalıdır.
- Kitap kapağında ve içeriğinde yer alan görsellerin iyi çizerler tarafından çizilip tasarlandığı ve metin ile uyumuna dikkat edilmesi önemli bir unsurdur.
- Kütüphanelerin albenili bir yapı kazanması ve aktif bir biçimde kullanılması açısından öncelikle dermeye alınan yayınların taşıdığı özellikler ardından kitapların aktif bir biçimde kullanılması açısından çocuklar için kütüphanede etkinlikler yapılmalıdır.

İdil İlçe Halk Kütüphanesi'nde yer alan ilköğretim çocuk kitaplarının ele alındığı bu araştırma ile görsel içerikli çocuk yayınlarının uygun bir yapıda olduğu, çocukların gelişimlerinde etkin rol oynadığı bilgisine ulaşılmıştır. Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı halk ve çocuk kütüphanelerinde kitap seçimi ve satın alma işlemleri ağırlıklı olarak Kütüphaneler Genel Müdürlüğü tarafından merkezi yapılmaktadır. İdil örneğinde belirlenen yaş grubu resimli çocuk kitaplarının başarılı bulunması; bütün Türkiye halk ve çocuk kütüphaneleri için de geçerli olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Bu nedenle, Genel Müdürlük ilgililerini kutlamak isterim.

Çocuk toplumun geleceğidir. Çocuğa yapılan yatırımın bilinçli ve olması gereken biçimde yapılması o toplumun geleceğini de aydınlık kılacaktır. Çocuğun okumaya, yaratıcı düşünceye yatkınlığı kitaplar kanalıyla gelişecek, dünyayı, insanı tanımasına çok büyük katkı sunacaktır. Çocuğun kitapla, okumayla barışık ve bunları seven birisi olması öncelikle görsel unsurlarla başlayacağı düşünülerek, resim metin birliği içinde kaliteli kitaplar üretilmelidir. Bu da önemli bir eğitim ve desteği gerektirir. Sonuç olarak gerek devlet gerek özel kesim tarafından resimli çocuk kitap üretimi konusunda çalışanların desteklenmesi, çocuklara kütüphaneler kanalıyla ulaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akman, Z. (2010). *İlköğretim Türkçe ders kitap kapaklarında renk unsurunun görsel bütünlük oluşturmadaki yeri*. (Yüksel lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Akyol, H. (2006). *Türkçe ilkokuma ve yazma öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Alpay, M. (1991). *Kütüphane: dünü yarına bağlayan köprü* (2.bs.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Aslan-Yılmaz, H. (2016, 15 Mart). Bir derleme: benlik kavramına ilişkin bazı yaklaşımlar ve tanımlamalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 79-89.

Aytaş, G. (2003, Bahar dönemi). Okuma gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (13), 155-160.

Aytaş, G. (2005,1 Aralık). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 1-9.

Bacanlı, H. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.

Balcı, A. (2013). *Okuma ve anlama eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Bamberger, R. (1990). *Okuma alışkanlığını geliştirme.* (B. Çapar, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.

Baysal, J. (1987). *Kütüphanecilik alanında yeni kavramlar, araçlar, yöntemler* (2.bs.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Baysal, J. (1991). *Kitap ve kütüphane tarihine giriş*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği Şubesi.

Bilgi merkezleri: Kütüphaneler – arşivler – müzeler. (2019). M. A. Akkaya, ve H. Odabaş (Haz.). İstanbul: Hiperlink.

Bilgin, H. (2011). *5-6 yaş çocuklarına yönelik 1990-2010 yılları arasında basılan resimli kitapların çocuğa görelik kavramına göre incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Bilir, A. (2005, Ocak). Characteristics of students in the first grade of primary school and initial teaching of reading and writing. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 87-100.

Binyazar, A. (2007). Çocuk kitaplarında yazınsallık. S. Sever (Haz.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri): 04-06 Ekim 2006, Ankara* içinde (ss. 609-611). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Burke, P. (2001). *Gutenberg'den Diderot'ya bilginin tarihi.* (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfi Yurt Yayınları.

Bütün A. A. (2020). *Çocuk edebiyatının çocuğun gelişimine katkısı*. https://slideplayer.biz.tr/slide/13627839/ adresinden erişildi.

Çelik, C.E. (2006, 1 Aralık). Sesli ve sessiz okuma ile içten okumanın karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi,* 7, 18-30.

Çer, E. (2016, 1 Ekim). Türkçe öğretiminde çocuğa görelik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 15 (4), 1399-1410.

Çetinkaya, F. Ç. ve Durmaz, M. (2020, 2 Haziran). Çeviri resimli çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 945-959.

Çığ, M. İ. (2017). *Sümerli Ludingirra* (24. bs.). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Dahl, S. ve Cain, S. (1999). *Antikçağ'dan günümüze her yönüyle kitabın tarihi*. (M. Dündar, Çev.). Ankara: Milli Kütüphane.

Demir, D. (2008). *İlköğretim 1. 2. ve 3. sınıf Türkçe ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğu açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Demircan, C. (2006, Haziran). Tübitak çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 12-27.

Demirel, Ö. (2002). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Dilidüzgün ve diğerleri. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Z. Güneş (Ed.). https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/18_19/cocuk_edebiyati/4/index.html#konu-3 adresinden erişildi.

Dönmezler, E. (2019). *Türkiye'de yayınlanmış 5-8 yaş resimli çocuk kitaplarının biçim, resim ve içerik açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Erdoğan, F. (2019). *İlk hevesten imza gününe çocuklar için yazmak*. İstanbul: Binbir Kitap.

Erkmen, N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi (Ankara ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Ersan, M. (2016, 27 Mart). Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; biçim ve içerik özellikleri üzerine bir inceleme. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 6 (2), 148-158.

Gökberk, M. (1985). *Felsefe tarihi* (5.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Göknil, C. (2015). *Çocuk kitaplarında görsellik*. https://cangoknil.com/tr/cocuk-kitaplarinda-gorsellik/ adresinden erişildi.

Gökşen, E. N. (1993). *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız* (4.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gönen, M. (1998). 99 soruda çocuk edebiyatı. M. R. Şirin (Ed.), *Çocuk edebiyatı kültürü* içinde (ss. 43-46) içinde. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtımı.

Güney, D. (2020). *Çocuk kitabı nasıl seçilmeli?* https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/zeynep-isman/cocuk-kitabi-nasil-secilmeli-6297548 adresinden erişildi.

IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler için Kütüphaneler. (2007). Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers.

http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/100.pdf adresinden erişildi.

IFLA. (2013, 1 Ocak). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. (B. Yılmaz ve S. Ekici, Çev.), *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (4), 545-552.

IFLA/UNESCO. (1995, Kasım). UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi. (Y. Tonta, Çev.). *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (2), 144-147.

İçmeli, M. (1996). Türkiye'de ilköğretim kitaplarında fiziksel yapı, tasarım ve illüstrasyon sorunları. *Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayını*, (11).

İdil nüfusu ve dağılımı. (2021). http://www.idil.gov.tr/idil-nufusu-ve-dagilimi adresinden erişildi.

İslamoğlu, A. H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (2.bs.). İstanbul: Beta.

Jacobs, J. S., Morrison, T. G. ve Swinyard, W. R. (2010, 30 Kasım). Reading aloud to students: A national probability study of classroom reading practices of elementary school teachers. *Educational psychology*, 21, 171-193.

Kaner, S. (1990). Psikodrama- kuram, teknik ve araçlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 23 (2), 457-480.

Kara, C. (2012, 18-20 Nisan). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi.* 1 (1), 225-232.

Karaçay, B. (2011, 10 Eylül). Okuyan beyin. *Bilim ve Teknik*, 20-27.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karatay, H. (2014). *Okuma eğitimi kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.

Karatay, H. (2016). *Çocuk edebiyatı metinlerde bulunması gereken özellikler*. T. Şimşek (Ed.), Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı (4. bs.). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kassow, D. Z. (2006, 12 Haziran). Parent-child shared book reading quality versus quantity of reading interactions between parents and young children. *Talaris Research Institute,* 1 (1), 1-2.

Kaya, M. (2014). Okuma kültürü ve çocuk edebiyatı. *Türk Dili, VII* (756), 608-622.

Kemeç, K. (2010). *Eğitimde bireyi tanıma teknikleri*. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_6020.htm adresinden erişildi.

Keseroğlu, H. S. (1992). Çizgisel belgeler. *Kütüphanecilik Dergisi: Belge Bilgi Kütüphane Araştırmaları.* 3, 95-116.

Keseroğlu, H. S. (2004).Okul kütüphane ilişkisinde öğretmenin yeri. A. Yüksel (Haz.), *1. Ulusal Okul Kütüphanecileri Konferansı* içinde (ss. 67-86). İstanbul: Oğlak Yayınları.

Keseroğlu, H. S. (2010). Okuma üzerine değişik çağrışımlar. A. Aydın ve K. Ateş (Haz.), *II. Ulusal Okul Kütüphanecileri konferansı Bilgi okuryazarlığından yaşamboyu öğrenmeye* içinde (ss. 173-183). İstanbul: İdeal Kültür & Yayıncılık.

Kırışoğlu, O. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kocabaş, İ. (1999). *Çocuk kitabı seçim kriterleri ve 1997 yılını kapsayan bir değerlendirme*. (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Koss, M. (2021, Bahar Dönemi). Diversity in contemporary picturebooks: A content analysis. *Journal Of Chıldren's Lıterature*, 41 (1), 32-42.

Kramer, S. N. (1990). *Tarih Sümer'de başlar*. (M. İ. Çığ, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Labarre, A. (2012). *Kitabın tarihi*. (I. Ergüden, Çev.). Ankara: Dost.

Lickteig, M. J. ve Russell, J. F. (1993). Elementary teachers' read-aloud and practices. *Reading Improvement*, 30, 202-208.

Manguel, A. (2001). *Okumanın tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Manguel, A. (2018). *Gezgin, kule ve kitapkurdu: Metafor olarak okur*. (D. Şendil, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Mantoy, J. (1971). *Les 50 mots: Cles de la psychologie de l'enfant*. Privat.

MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

MEGEP. (2009). *Çocuk gelişimi ve eğitimi çocuk etkinlikleri.* http://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/%C3%87ocuk%20Etkinlikleri.pdf adresinden erişildi.

MEGEP. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: Çocuk edebiyatı materyali*. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%87ocuk%20Edebiyat%C4%B1%20Materyalleri.pdf adresinden erişildi.

Mendelsund, P. (2015). *Okurken ne görürüz*? (Ö. D. Gürkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.

Methen, S. (1999). *Aklın tarih öncesi*. (İ. Kutluk, Çev.). Ankara: Dost.

Morgan, C. T. (2021). *Psikolojiye giriş*. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr&id=ZPmiDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=%C3%87ocuk+psikolojisi+y%C3%B6ntemleri&ots=gz-Ypb9Amc&sig=UxIv6SNRouelWP5bnChifhjDfEU&redir_esc=y#v=onepage&q=%C3%87ocuk%20psikolojisi%20y%C3%B6ntemleri&f=false adresinden erişildi.

Nas, R. (2004). *Çocuk edebiyatı* (2.bs.). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Ocak Karabay, Ş., Şahin Ası, D. ve Atan, S. (2016, 1 Temmuz). Araştırmacı ve öğretmen görüşleri açısından okul öncesi sınıflarındaki kitap merkezlerinin çeşitli özelliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği,* 30 (3), 415-433.

Odabaş, H., Z. Y. Odabaş ve Polat, C. (2008, 31 Ekim). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası,* 9 (2), 431-465.

Özcan, M. (1988). Çok daha süratli okuyabilirsiniz. *Tübitak Bilim ve Teknik*. 21 (278), 30-32.

Özön, M. N. (1967). *Yazmak sanatı ve kompozisyona giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Pollet, D. (2015). *Elève : acteur actif de son apprentissage : le triple a gagnant* ? https://studylibfr.com/doc/2001366/el%C3%A8ve---acteur-actif-de-son-apprentissage---le-triple-a adresinden erişildi.

Poulin, R. (2012). *The language of graphic design*: Çin: Rockport Publishers.

Proust, M. (1997). *Okuma üzerine*. (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Pusula Yayınları.

Psikolium. (2015). https://www.psikolium.com/tr/icerik/140/projektif-kisilik-testleri-nedir#:~:text=Ki%C5%9Fili%C4%9Fin%20de%C4%9Ferlendirilmesinde%20kullan%C4%B1lan%20%22projektif%20teknikler,kelimesi%20%22yans%C4%B1tma%22%20anlam%C4%B1na%20gelmektedir adresinden erişildi.

Roskos, K. ve Neuman, S. B. (2001). Environment and its influences for early literacy teaching and learning. S. B. Neuman ve D. K. Dickinson (Eds.), *Handbook of early literacy research* içinde (ss. 281-292). New York: The Guilford Press.

Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat* (6.bs.). İzmir: Tudem Yayıncılık.

Şahinkaya, R. (1965). *Çocuk psikolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.

Şumnulu, F. (2011). *İlköğretim 1. ve 2. sınıf çocuk hikâye kitaplarının tipografik açıdan incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Tanju, E. H. (2010, 1 Haziran). Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış. *Aile ve toplum*, 6 (22), 30-39.

Taşdemir, M. (2005, Güz Dönemi). Eğitsel bir materyal olarak çocuk hikâye ve romanlarının nitelik düzeyi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33 (168), 7-29.

Toker, M. (2016). Çocuk ve ergen psikoterapisi. https://www.uspsikiyatri.com.tr/Makaleler/Cocuk_ve_Ergen/Cocuk_ve_Ergen_Psikoterapisi/ adresinden erişildi.

Tursunmurotovich, S.S. (2020). Importance of illustratıons for perceptıon of content of the book. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8 (4), 98-101.

Türk Dil Kurumu. (2021). *Türkçe sözlük*, Ankara. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=OKUMAK adresinden erişildi.

Türkben, T. (2019, Kış Dönemi). Çocuk kütüphanelerinin okuma alışkanlığı üzerindeki etkilerinin öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 23 (77), 363-388.

Vikipedi. (2021). *Kütüphaneler*. https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCt%C3%BCphane#%C3%87ocuk_k%C3%BCt%C3%BCphaneleri adresinden erişildi.

Wadham, R. L. (1998). Those magic moments. *Children's book and Media Review*. 17 (1), 1-4.

Wigfield, A. ve diğ. (2008). Role of reading engagement in mediating effects of reading comprehension instruction on reading outcomes. *Psychology in the Schools*, 45(5), 432-445.

Wolf, S. (2004). *Interpreting literature with children*. Lawrence Erlbaum: Mahwah.

Wolfenbarger, R. D. ve Sipe, L. R. (2021). *A unique visual and literary art form: Recent Research on Picturebooks*. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=gse_pubs adresinden erişildi.

Yalçın, A. (2018). *Türkçenin öğretim yöntemleri - Son bilimsel gelişmeler ışığında*. Ankara: Akçağ.

Yavuzer, H. (1992). *Çocuk psikolojisi* (7.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2005). *Okul çağı çocuğu* (18.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldız, N. (2003). *Kalıntılar ve edebi kaynaklar ışığında Antikçağ kütüphaneleri* (2.bs.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Yılmaz, B. (2000, 31 Ekim). Viyana ilkokullarında okuyan Türk öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 1 (2), 280-306.

Yılmaz, B. (2004, 31 Ekim). Öğrencilerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarında ebeveynlerin duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 5 (2), 115-136.

Yılmaz, B. ve Ekici, S. (2011, 1 Ekim). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. *Türk Kütüphaneciliği*. 25 (4), 545-552.

Yılmaz, B. ve Özkan, N. (2001, 31 Ekim). Çocuk kitaplarında dil sorunu. *Bilgi Dünyası*, 2 (2), 147-168.

Yılmaz, E. (2005). Bilgi merkezlerinde toplam kalite yönetimi. Ankara: Alp Yayınevi.

Yörükoğlu, A. (2019). *Çocuk ruh sağlığı: çocuk yetiştirme sanatı ve kişilik gelişimi*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

Ek 1: İdil İlçesinde Bulunan Halk Kütüphanesi'nin Dermesinde Yer Alan Çocuk Yayınlarının Görsellik Açısından İncelenmesi İle İlgili Hazırlanan Sorular

İDİL İLÇE HALK KÜTÜPHANESİNDEKİ ÇOCUK KİTAPLARI GÖRSEL UNSURLARININ ÇOCUK PEDAGOJİSİ AÇISINDAN UYGUNLUĞU

Araştırmada, İdil İlçe Halk Kütüphanesi 7-10 yaş arası kullanıcılarının İdil İlçe Halk Kütüphanesindeki kitaplarının görsel uygunluklarının çocuk pedagojisi açısından uygunluğu konusunda bilgi edinilmeye ve ek olarak çalışma ile öğrencilerin kitap seçiminde kütüphaneyi kullanma oranları üzerindeki etkisi saptanmaya çalışılacaktır. Elde edilen bulgular akademik bir çalışmada yer alacaktır.

Zeynep BAYRAM
Çankırı Karatekin Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi
zeyneppbyrm@gmail.com

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINI DEĞERLENDİRME FORMU

1. Kitabın yaş grubu;

- Belirtilmemiş ☐
- 7-8 yaş ☐
- 9-10 yaş ☐
- Diğer ☐

2. Yaş grubunun belirtilmesi;

- Belirtilmemiş ☐
- Ön kapakta belirtilmiş ☐
- Arka kapakta belirtilmiş ☐
- Diğer ☐

3. Kitabın boyutu;

- Büyük (45cm+) ☐
- Orta (25-35 cm) ☐
- Küçük (17-25 cm) ☐

- Çok Küçük (17 cm.den küçük) ☐

4. Kitabın biçimi;

- Dikdörtgen ☐
- Kare ☐
- Diğer ☐

5. Kitabın ciltlenmesi;

- İplik ☐
- Tel ☐
- Yapıştırma ☐
- Diğer ☐

6. Kitabın kapak türü;

- İnce karton (Kâğıt) kapak ☐
- Kalın karton kapak ☐
- Ciltli ☐
- Cilt gömleği ☐
- Mukavva ☐

7. Kitabın genel fiziksel durumu;

- Yeni ☐
- Yıpranmış ☐
- Kullanılamayacak durumda (parçalanmış) ☐
- Sayfaları eksik ☐
- Diğer ☐

DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ			
1. Kitabın boyutu, hacim ve ağırlığı yaş düzeyine uygundur.	Evet	Kısmen	Hayır
2. Kâğıt kaliteli ve çocuğun göz sağlığı açısından uygundur. (Mürekkebin dağılmaması, mat olması, resim ve yazının arka yüzeye çıkmaması, arkasını göstermemesi).	Evet	Kısmen	Hayır
3. Kapağın görseli ilgi çekicidir.	Evet	Kısmen	Hayır
4. Kapak resmi kitabın konusunu (içeriğini) yansıtmaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır

5. Harf renkleri, biçimleri ve satır aralıkları izleme ve okuma rahatlığı sağlamaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır
6. Sayfa düzenindeki resim-metin oranı yaş grubuna uygundur.	Evet	Kısmen	Hayır
7. Sayfa kenarlarında izleme-okuma rahatlığı sağlayacak yeterince boşluk vardır.	Evet	Kısmen	Hayır
8. Resimler ilgili metinle aynı sayfadadır.	Evet	Kısmen	Hayır
9. Resimler çift sayfaya (spread) yayılmıştır.	Evet	Kısmen	Hayır
10. Resimler çocuğun algılayabilmesi / anlaması bakımından uygundur.	Evet	Kısmen	Hayır
11. Resimler renklidir.	Evet	Kısmen	Hayır
12. Resimler, çocuğun öyküyü metni okumadan da izlemesini sağlayabilecek niteliktedir.	Evet	Kısmen	Hayır
13. Resimler konuyu daha anlaşılır kılacak biçimde hazırlanmıştır.	Evet	Kısmen	Hayır
14. Resimler metni doğru yansıtmaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır
15. Resimler gerçekçidir.	Evet	Kısmen	Hayır
16. Resimlerde çocuk için korkutucu olabilecek öğeler bulunmamaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır
17. Kitapta kötü alışkanlıkların deneyimlendiği görüntülere yer verilmemektedir.	Evet	Kısmen	Hayır
18. Dil sade ve akıcıdır.	Evet	Kısmen	Hayır
19. Ana karakterin özellikleri resim ve metinde birbiriyle uyumludur.	Evet	Kısmen	Hayır
20. Kitap fiziki bir nesne olarak çocukta okuma isteği uyandıracak niteliktedir.	Evet	Kısmen	Hayır

21. Kitaptaki resimler metnin ayrıntılarını kavramaya destek olma özelliği taşımaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır
22. Resimler çocuğun düşünmesine (hayal kurmasına) yardımcı olacak niteliktedir.	Evet	Kısmen	Hayır
23. Resimler sanatsal niteliktedir.	Evet	Kısmen	Hayır
24. Resimler metinde yer almayan ayrıntıları tamamlamaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır
25. Resimler metni okuma isteğini engellememektedir.	Evet	Kısmen	Hayır
26. Resimler içeriği yansıtmaktadır.	Evet	Kısmen	Hayır

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Zeynep BAYRAM
Doğum Yeri	Şırnak
Doğum Tarihi	15.08.1994

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Kastamonu Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Bilgi ve Belge Yönetimi

KATILDIĞI MESLEKİ ÇALIŞMALAR

Kongre	▪ III. Uluslararası Bilgi ve Belge Yönetimi Öğrenci Kongresi
Sempozyum	▪ Uluslararası Taşköprü Pompeiopolis Bilim Kültür Sanat Araştırmaları Sempozyumu ▪ Uluslararası BBY Alanında Bilgiye Erişim/Kataloglama Sorunları ▪ E-BEYAS Sempozyumu (19 – 20 Ekim 2017)
Konferans	▪ ANKOS

KATILDIĞI

Kurslar	▪ Bilgisayar İşletmeciliği ▪ Temel Sekreterlik Hizmetleri ▪ Türk İşaret Dili

İLETİŞİM

E-mail	zeyneppbyrm@gmail.com